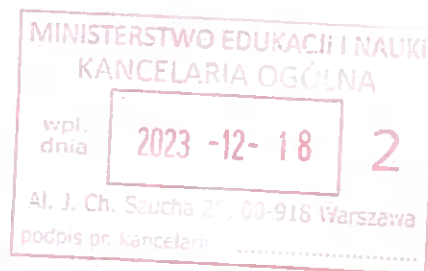

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
MARIAN BANAŚ

KNO.430.6.2023

Warszawa, dnia 14 grudnia 2023 r.

Pani
Barbara Nowacka
Minister Edukacji

Przepraszam Pani Minister

Stosownie do art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623) w załączeniu uprzejmie przekazuję informację o wynikach kontroli pn. *Kształcenie dzieci cudzoziemców w polskich szkołach (P/23/021)*.

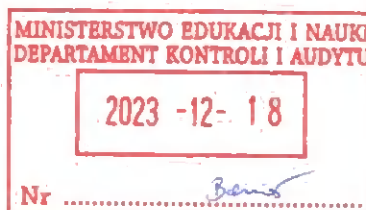
Uprzejmie informuję, że stosownie do treści przywołanego przepisu przysługuje Pani Minister prawo do przedstawienia swojego stanowiska w terminie 14 dni od dnia otrzymania ww. informacji.

2 powołanie

PREZES
Najwyższej Izby Kontroli
Marian Banaś

RPW/138322/2023 N
Data: 2023-12-18

KNO.430.6.2023

Nr ewid. 108/2023/P/23/021/KNO

Informacja o wynikach kontroli

KSZTAŁCENIE DZIECI CUDZOZIEMCÓW W POLSKICH SZKOŁACH

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest niezależna, profesjonalna kontrola zadań publicznych w interesie obywateli i państwa

Dyrektor Departamentu Nauki, Oświaty
i Dziedzictwa Narodowego

Piotr Prokopczyk

Akceptuję
Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Małgorzata Motylów

Zatwierdzam
Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Marian Banaś
Warszawa, dnia

12. 12. 2023 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nlk.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ	2
1. WPROWADZENIE	3
2. OCENA OGÓLNA.....	6
3. SYNTEZA	8
4. UWAGI I WNIOSKI	14
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	15
5.1. WARUNKI PRAWNE, ORGANIZACYJNE I FINANSOWE DO KSZTAŁCENIA DZIECI CUDZOZIEMCÓW	15
5.1.1. Rozwiązania prawno-organizacyjne.....	15
5.1.2. Wydatki na kształcenie dzieci cudzoziemców.....	18
5.1.3. Doskonalenie zawodowe nauczycieli pracujących z dziećmi cudzoziemców	20
5.1.4. Przyjmowanie dzieci cudzoziemców do szkół.....	24
5.1.5. Warunki kształcenia, wychowania i opieki w szkołach	25
5.2. NADZÓR PEDAGOGICZNY NAD REALIZACJĄ KSZTAŁCENIA DZIECI CUDZOZIEMCÓW	41
5.2.1. Nadzór ministra nad wykonywaniem nadzoru pedagogicznego przez kuratorów oświaty.....	41
5.2.2. Nadzór pedagogiczny dyrektora szkoły nad zajęciami dla uczniów cudzoziemców....	47
6. ZAŁĄCZNIKI	50
6.1. METODYKA KONTROLI I INFORMACJE DODATKOWE	50
6.1.1. Wykaz ocen kontrolowanych jednostek.....	53
6.2. ANALIZA STANU PRAWNEGO I UWARUNKOWAŃ ORGANIZACYJNO-EKONOMICZNYCH.....	72
6.3. WYNIKI BADANIA KWESTIONARIUSZOWEGO WŚRÓD NAUCZYCIELI KSZTAŁCĄCYCH DZIECI CUDZOZIEMCÓW	79
6.4. PROBLEMATYKA POMOCY OBYWATEŁOM UKRAINY PO WYBUCHU WOJNY NA TERYTORIUM TEGO PAŃSTWA	83
6.5. WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI	88
6.6. WYKAZ PODMIOTÓW, KTÓRYM PRZEKAZANO INFORMACJĘ O WYNIKACH KONTROLI	89
6.7. STANOWISKO MINISTRA DO INFORMACJI O WYNIKACH KONTROLI	90
6.8. OPINIA PREZESA NIK DO STANOWISKA MINISTRA.....	91

WYKAZ SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ

MEiN	Ministerstwo Edukacji i Nauki utworzone 1 stycznia 2021 r. w drodze przekształcenia Ministerstwa Edukacji Narodowej (MEN) oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. z 2020 r. poz. 2334).
Prawo oświatowe	ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900, ze zm.).
rozporządzenie w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (Dz. U. z 2023 r. poz. 2301, ze zm.).
rozporządzenie w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy	rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2094, ze zm.).
rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1551, ze zm.)
rozporządzenie w sprawie zasad udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2023 r. poz. 1798, ze zm.).
u.s.o.	ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230).
ustawa o NIK	ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623).
jst	jednostka samorządu terytorialnego.
szkoła za granicą	szkoła funkcjonująca w systemie oświaty innego państwa.
asystent kulturowy	osoba wspierająca proces integracji cudzoziemców (uchodźców, emigrantów) ze społeczeństwem kraju przyjmującego/docelowego.
pomoc nauczyciela	osoba władająca językiem kraju pochodzenia osób niebędących obywatelami polskimi, które podlegają obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, zatrudniona przez dyrektora szkoły.
SIO	System Informacji Oświatowej.
ORE	Ośrodek Rozwoju Edukacji.

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy polski system edukacji zaspokaja potrzeby edukacyjne, wychowawcze i opiekuńcze dzieci cudzoziemców?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy minister właściwy do spraw oświaty i wychowania podjął skuteczne działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych do kształcenia dzieci cudzoziemców?

2. Czy minister właściwy do spraw oświaty i wychowania sprawował skuteczny nadzór nad sprawowanym przez kuratorów oświaty nadzorem pedagogicznym dotyczącym dzieci cudzoziemców?

3. Czy szkoły w prawidłowy sposób przyjmowały dzieci cudzoziemców?

4. Czy w szkołach zorganizowano odpowiednie warunki do realizacji zadań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych wobec dzieci cudzoziemców?

5. Czy w prawidłowy sposób sprawowano nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć dla dzieci cudzoziemców?

Jednostki kontrolowane

Ministerstwo Edukacji i Nauki, 28 publicznych szkół podstawowych ponadpodstawowych prowadzonych przez jst. Badaniem kwestionariuszowym objęto nauczycieli kontrolowanych szkół uczących dzieci cudzoziemców

Okres objęty kontrolą

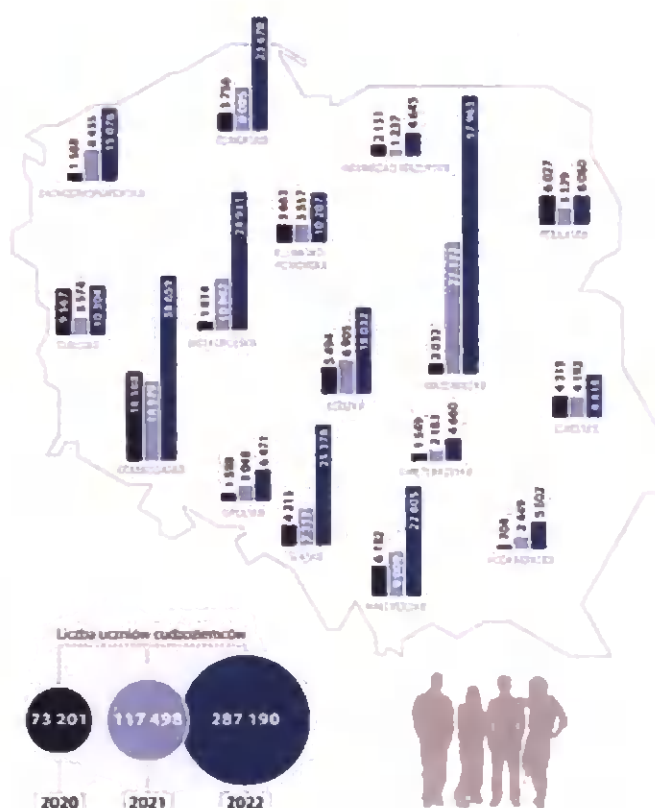
2020-2023
(do czasu zakończenia kontroli), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem.

W ostatnich latach nastąpił istotny wzrost liczby cudzoziemców osiedlających się w Polsce, co przełożyło się tym samym na zwiększenie liczby uczniów cudzoziemców uczęszczających do polskich szkół.

W roku szkolnym 2020/2021 (na 30 września 2020 r. do publicznych i niepublicznych szkół w Polsce uczęszczało łącznie 73 201 cudzoziemców, w roku szkolnym 2021/2022 – 117 498 cudzoziemców, a w roku szkolnym 2022/2023 – 287 190 uczniów cudzoziemców¹. Dane te wskazują, że w ciągu dwóch lat szkolnych liczba uczniów cudzoziemców uczących się w polskich szkołach wzrosła niemal czterokrotnie (o 292,3%).

Infografika nr 1

Liczba uczniów cudzoziemców w latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 w województwach

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej pozyskanych z Ministerstwa Edukacji i Nauki.

W roku szkolnym 2021/2022 większość cudzoziemców uczęszczała do szkół ponadpodstawowych (60,5%). Do podstawowych i artystycznych uczęszczało 38,8% i 0,7% cudzoziemców. W roku szkolnym 2022/2023 proporcje te uległy odwróceniu. Większość cudzoziemców uczęszczała do szkół podstawowych - 61,4%, a do szkół ponadpodstawowych i artystycznych 37,8% i 0,8%.

Dla uczniów cudzoziemców i obywateli polskich, którzy wymagają dostosowania

¹ Wg Systemu Informacji Oświatowej (dalej: SIO) na dzień 30 września 2020 r., 2021r. i 2022 r. Stan bazy SIO na dzień 16 stycznia 2023 r. Uwzględniono wszystkich cudzoziemców (również osoby dorosłe po 18 roku życia) pobierające naukę w szkołach wymienionych w art. 2 pkt 2 ustawy Prawo oświatowe.

procesu kształcenia do ich potrzeb i możliwości edukacyjnych, a także dostosowania formy organizacyjnej wspomagającej efektywność kształcenia, organ prowadzący szkołę może zorganizować oddział przygotowawczy.

W latach szkolnych 2020/2021-2021/2022 udział cudzoziemców pobierających naukę w oddziałach przygotowawczych w stosunku do wszystkich cudzoziemców uczęszczających do polskich szkół był stosunkowo niewielki (0,7% w roku szkolnym 2020/2021 i 1,1% w roku 2021/2022). Istotny wzrost cudzoziemców w tych oddziałach nastąpił w roku szkolnym 2022/2023.

W związku z wybuchem konfliktu zbrojnego w Ukrainie od 24 lutego do 30 czerwca 2022 r. do Polski z Ukrainy wjechało 4,4 mln osób, z czego 1,2 mln zostało objętych tzw. ochroną czasową. Wśród 1 119 760 obywateli Ukrainy objętych taką ochroną, co drugi zarejestrowany to dziecko². W związku z tak masowym napływem cudzoziemców (przede wszystkim z Ukrainy), administracja publiczna w Polsce stanęła przed dużym wyzwaniem związanym z organizacją ich pobytu na terytorium Polski, m.in. w obszarze edukacji.

W dniu 12 marca 2022 r. Sejm RP uchwalił ustawę o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa³, w której określono regulacje dotyczące kształcenia, wychowania i opieki dzieci i uczniów będących obywatelami Ukrainy, w tym wsparcie jednostek samorządu terytorialnego w realizacji dodatkowych zadań oświatowych. Minister Edukacji i Nauki mając na względzie potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży uciekających do Polski, uznał za najbardziej właściwe organizowanie nauki uczniów przybywających z Ukrainy w formie oddziałów przygotowawczych. Z dniem 11 marca 2022 r. Minister zmienił obowiązujące rozporządzenie w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw⁴, w ten sposób, że podniesiono z 15 do 25 maksymalną liczbę uczniów w oddziale przygotowawczym oraz podniesiono z 3 do 6 godzin minimalną liczbę godzin przeznaczonych na naukę języka polskiego w tym oddziale⁵. Ponadto Minister Edukacji i Nauki w celu dostosowania procesu kształcenia, wychowania i opieki do potrzeb i możliwości dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy, 21 marca 2022 r. wydał rozporządzenie regulujące szczegółowe zasady odnoszące się do sposobu organizacji edukacji dzieci i młodzieży z Ukrainy⁶. W rozporządzeniu tym umożliwiono m.in. możliwość zwiększenia liczebności oddziału przedszkolnego, szkolnego, liczby wychowanków z grupie wychowawczej oraz na świetlicy szkolnej.

²<https://www.gov.pl/web/udsc/sytuacja-dotyczaca-ukrainy>

³<https://www.gov.pl/web/udsc/sytuacja-dotyczaca-ukrainy> „Raport na temat obywateli Ukrainy – 1.07.2022”.

⁴ Dz. U. 2023 r., poz. 103, ze zm. dalej: ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy.

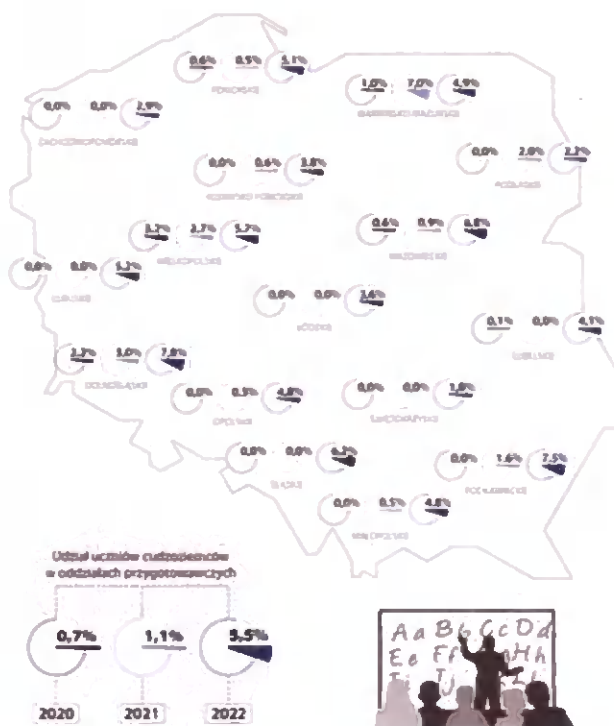
⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw. (Dz. U. z 2023 poz. 2301, zm.). Dalej: rozporządzenie w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi.

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 marca 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (Dz.U. poz. 573).

⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2094). Dalej: rozporządzenie w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy.

Infografika nr 2

Udział uczniów cudzoziemców w oddziałach przygotowawczych w województwach
w stosunku do ogólnej liczby uczniów cudzoziemców w latach szkolnych 2020/2021-
2022/2023

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie danych SIO pozyskanych z Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Wyniki kontroli przeprowadzonej przez NIK w 2020 r. pn. „Kształcenie dzieci rodziców powracających do kraju oraz dzieci cudzoziemców” (P/19/026) wykazały m.in., że potrzeby tych dzieci były zaspokajane tylko w podstawowym zakresie. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania nie monitorował i nie analizował kwestii kształcenia uczniów z zagranicy, pomimo rosnącej skali tego zjawiska. Ponadto ze względu na nieobjęcie nadzorem tego obszaru, nie dysponował informacjami na temat skuteczności kształcenia dzieci cudzoziemców.

2. OCENA OGÓLNA

Polski system edukacji pozwalał na zaspokojenie potrzeb edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych dzieci i opiekunów cudzoziemców

W latach 2020-2023 (do 28 lipca) przyjęte w polskim systemie edukacji warunki prawne, organizacyjne i finansowe do kształcenia dzieci cudzoziemców, w tym uczniów z Ukrainy pozwalały na zaspokojenie ich potrzeb edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania Ministra Edukacji i Nauki, w ramach wprowadzonych rozwiązań prawno-organizacyjnych, związane z kształceniem uczniów cudzoziemców w polskich szkołach, w tym w szczególności uczniów z Ukrainy. Podjęte przez Ministra działania umożliwiły zwiększenie środków przeznaczonych na ich kształcenie. W latach 2020 – 2023 (31 marca) wydatki na kształcenie uczniów cudzoziemców w ramach subwencji oświatowej wyniosły 2 245 278 tys. zł, a w ramach Funduszu Pomocy (od 2022 r.) na kształcenie uczniów z Ukrainy wydatkowano 2 573 863 tys. zł. W 2021 r. środki subwencji oświatowej przeznaczone na kształcenie cudzoziemców wzrosły o 31,5% w stosunku do 2020 r., a w 2022 r. wzrosły o 29,8% w stosunku do 2021 r. Na 2023 r. zaplanowano wydatki w kwocie wyższej o 31,1% w stosunku do 2022 r. W latach 2020-2022 nastąpił o 76,2% wzrost wydatków przeznaczonych na dodatkową bezpłatną naukę języka polskiego dla cudzoziemców. Wzrosły również (o 268,3%) środki subwencji oświatowej przeznaczone na kształcenie w oddziałach przygotowawczych.

W związku z napływem do Polski po 24 lutego 2022 r. dzieci – obywateli Ukrainy uciekających przed wojną, która wybuchła na terenie ich kraju, w Ministerstwie podjęto działania w celu umożliwienia tym dzieciom nauki w polskim systemie oświaty. Działania te polegały przede wszystkim na wydaniu przez Ministra w dniu 21 marca 2022 r. rozporządzenia regulującego organizację kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy.

Jednocześnie NIK zwraca uwagę, że Ministerstwo nie ma danych dotyczących liczby uczniów z Ukrainy, którzy po przybyciu do Polski podlegają obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki a nie uczęszczają do szkół w Polsce. Obecne rozwiązania nie pozwalają na uzyskanie takich informacji. Może to stwarzać ryzyko, że znaczna liczba dzieci z Ukrainy nie spełnia obowiązku szkolnego lub nauki ani w polskim ani w ukraińskim systemie oświaty.

Minister skutecznie wykonywał nadzór nad nadzorem pedagogicznym sprawowanym przez kuratorów oświaty w zakresie spraw dotyczących tych uczniów. W ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego, w latach szkolnych 2019/2020 – 2022/2023 (do 28 kwietnia) kuratorzy oświaty przeprowadzili 86 kontroli doraźnych dotyczących kształcenia uczniów cudzoziemców. Występował również do kuratorów oświaty o informacje, dokumenty i sprawozdania dotyczące spraw związanych z kształceniem uczniów cudzoziemców.

Minister określił w podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa na lata szkolne 2021/2022, 2022/2023 zadania dotyczące spraw kształcenia uczniów cudzoziemców, w tym zadania kontrolne dotyczące nadzoru pedagogicznego dla kuratorów oświaty. Jednak do 2 czerwca 2023 r. kuratorzy oświaty nie zakończyli w szkołach zaplanowanej na rok szkolny 2022/2023 kontroli w zakresie przyjmowania i wspomagania nauki cudzoziemców oraz obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach poza Polską. Zdaniem NIK, kontrola w tym zakresie powinna zostać przeprowadzona w początkowym okresie roku szkolnego 2022/2023, a uzyskane wyniki powinny posłużyć do oceny obowiązujących rozwiązań organizacyjnych dotyczących kształcenia uczniów cudzoziemców, w tym szczególnych rozwiązań, którymi objęto wyłącznie uczniów z terenu Ukrainy.

Minister w 2022 r. zlecił Ośrodkowi Rozwoju Edukacji realizację zadania polegającego na przygotowaniu i przeprowadzeniu kursów języka polskiego

dla obywateli Ukrainy, które ukończyło 819 osób pochodzących z Ukrainy. Ponadto ORE w latach 2020-2021 zrealizowało łącznie sześć zadań związanych ze wsparciem metodycznym nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi, w efekcie którego objęto łącznie 682 nauczycieli. W latach 2022 – 2023 (do 20 kwietnia) ORE zrealizowało łącznie 19 zadań, w wyniku których różnymi formami doskonalenia objęto łącznie 3 364 nauczycieli.

Szkoły nie w pełni prawidłowo przyjmowały dzieci cudzoziemców. W 10 skontrolowanych szkołach stwierdzono nieprawidłowości dotyczące przyjmowania cudzoziemców, które polegały na:

- niepowołaniu zespołu kwalifikującego uczniów do oddziału przygotowawczego lub powołaniu zespołu w niewłaściwym składzie (w sześciu szkołach);
- nieprzeprowadzaniu lub niedokumentowaniu rozmów kwalifikacyjnych z uczniami (w czterech szkołach);
- nierzetelnym prowadzeniu dokumentacji nowoprzyjętych uczniów lub przyjęciu uczniów z naruszeniem procedury obowiązującej w szkole (w dwóch szkołach).

We wszystkich skontrolowanych szkołach zorganizowano odpowiednie warunki do realizacji zadań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych wobec uczniów cudzoziemców. Rozpoznawano (diagnozowano) potrzeby i możliwości uczniów cudzoziemców, a następnie odpowiednio dostosowywano programy nauczania i zasady oceniania, udzielano niezbędnej pomocy psychologiczno-pedagogicznej w formie zajęć wyrównawczych, porad i konsultacji, a także wspomagano uczniów cudzoziemców w dostosowaniu warunków zdawania egzaminów zewnętrznych. Ponadto w 19 szkołach (spośród 28) wprowadzono procedurę włączania uczniów cudzoziemców do społeczności szkolnej oraz zatrudniono dodatkowe osoby w charakterze pomocy nauczyciela/asystenta kulturowego, co NIK ocenia pozytywnie.

W 12 szkołach (44,4%) stwierdzono nieprawidłowości w procesie organizacji i realizacji dodatkowej nauki języka polskiego, które polegały na:

- nieprawidłowym wymiarze zajęć dodatkowych z języka polskiego (w dziewięciu szkołach);
- przekroczeniu dopuszczalnej liczby uczniów w grupie na dodatkowych zajęciach z języka polskiego (w jednej szkole);
- nieprawidłowym wykazywaniu w SIO danych dziedzinowych dotyczących cudzoziemców uczęszczających na dodatkowe zajęcia z języka polskiego (w trzech szkołach);

Ponadto stwierdzone w toku kontroli nieprawidłowości, które nie miały istotnego wpływu na zaspokojenie potrzeb edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych dzieci cudzoziemców i polegały na:

- niezyskaniu przez szkołę zatwierdzenia zmian (aneksów) arkuszy organizacji przez organ prowadzący (w trzech szkołach);
- wykazywaniu nierzetelnych danych w arkuszach organizacyjnych (w trzech szkołach);
- niezgodnym z obowiązującymi przepisami przedłużeniu nauki siedmiu cudzoziemców w oddziale przygotowawczym (w jednej szkole);
- wydaniu opinii o dostosowaniu warunków przeprowadzania egzaminu maturalnego bez złożenia przez cudzoziemców wniosków o to dostosowanie (w jednej szkole).

Dyrektorzy skontrolowanych szkół prawidłowo sprawowali nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć dla dzieci cudzoziemców. NIK zwraca jednak uwagę, że w zaledwie jednej szkole dokonano modyfikacji planu nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2021/2022 po przyjęciu uczniów z Ukrainy (tj. po 24 lutego 2022 r.). Jednocześnie w siedmiu szkołach po zakończeniu roku szkolnego 2021/2022 nie sformułowano wniosków w ramach nadzoru dotyczących spraw uczniów cudzoziemców, pomimo znacznej liczby tych uczniów w szkole, co może to budzić wątpliwość co do skuteczności tego nadzoru.

3. SYNTEZA

NIK pozytywnie ocenia wprowadzone przez Ministra Edukacji i Nauki rozwiązania prawno-organizacyjne kształcenia cudzoziemców

Zasady kształcenia osób przybywających z zagranicy zostały uregulowane w art. 165 ustawy Prawo oświatowe. Szczegółowe warunki organizacji kształcenia cudzoziemców zostały uregulowane w rozporządzeniu w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi. W rozporządzeniu tym uregulowano m.in. warunki i tryb przyjmowania cudzoziemców do szkoły, tworzenie oraz organizację w szkole oddziałów przygotowawczych. W okresie objętym kontrolą rozporządzenie to zostało zmienione z dniem 11 marca 2022 r., w którym m.in. zwiększono dopuszczalną liczbę cudzoziemców w oddziale przygotowawczym (z 15 do 25 uczniów) oraz tygodniową liczbę godzin nauki języka polskiego (z trzech do sześciu godzin).

Po wybuchu wojny w Ukrainie i napływie do Polski licznej fali emigrantów zasady dotyczące kształcenia, wychowania i opieki dzieci będących obywatelami Ukrainy zostały uregulowane w ustawie o pomocy obywatelom Ukrainy (art. 50-59). Na podstawie art. 59 tej ustawy o pomocy, Minister Edukacji i Nauki 21 marca 2022 r. wydał rozporządzenie, w którym uregulował zasady organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy. Przed wydaniem tego rozporządzenia Minister konsultował jego założenia z Radę do spraw edukacji uchodźców.

Po 24 lutego 2022 r. w Ministerstwie podjęto działania ułatwiające dzieciom przybyłym z Ukrainy podjęcie nauki w polskich szkołach, które obejmowały m.in. zamieszczenie na stronie internetowej Ministerstwa informacji dla nauczycieli i pedagogów dotyczącej pomocy psychologiczno-pedagogicznej; zamieszczenie informacji dla rodziców lub osób sprawujących bieżącą pieczę nad dziećmi z Ukrainy ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Zwiększono liczbę uczniów w oddziałach przygotowawczych

Minister mając na względzie potrzeby edukacyjne dzieci z Ukrainy, uznał za najbardziej właściwe organizowanie nauki uczniów przybywających z Ukrainy w formie oddziałów przygotowawczych. Minister zmienił więc rozporządzenie w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi w ten sposób, że podniesiono z 15 do 25 maksymalną liczbę uczniów w oddziale przygotowawczym oraz podniesiono z 3 do sześciu godzin minimalną liczbę godzin przeznaczonych na naukę języka polskiego w tym oddziale. W roku szkolnym 2020/2021 (na 30 września) obowiązek szkolny i nauki w oddziałach przygotowawczych w szkołach dla dzieci i młodzieży spełniało 1% wszystkich uczniów cudzoziemców, w roku szkolnym 2021/2022 - 2%, a w roku szkolnym 2022/2023 - 7,15%. Na kształcenie cudzoziemców w tych oddziałach wydatkowano z subwencji oświatowej w 2022 r. o 271,8% więcej niż w 2021 r. i o 268,3% więcej niż w 2020 r.

Brak danych o liczbie uczniów z Ukrainy podlegających obowiązkowi szkolnemu lub nauki

Ministerstwo nie ma danych dotyczących liczby uczniów z Ukrainy, którzy po przybyciu do Polski podlegają obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki i nie uczęszczają do szkół w Polsce a realizują obowiązek szkolny lub nauki w formie zdalnej. Obecne rozwiązania przyjęte w Ministerstwie dotyczące ewidencji uczniów realizujących naukę w formie zdalnej nie pozwalają na uzyskanie informacji dotyczących skali takiego sposobu spełniania obowiązku szkolnego lub nauki, a tym samym nie pozwalają na podjęcie przez Ministra skutecznych działań w celu obejmowania wszystkich uczniów cudzoziemców tym obowiązkiem. W petycji skierowanej do Ministra 27 lutego 2023 r. zażądano wypracowania strategii monitorowania liczby uczniów z doświadczeniem uchodźczym, którzy nie uczęszczają do szkół w Polsce ani do szkół w swoim kraju w systemie zdalnym, oraz do prowadzenia działań mających na celu kontynuowanie bądź podjęcie przez nich nauki. W odpowiedzi na petycję Ministerstwo wskazało m.in., że kontrolowanie spełniania obowiązku szkolnego należy do zadań dyrektora szkoły podstawowej, w obwodzie której mieszka dziecko.

[str. 15-18]

Zapewniono środki na kształcenia uczniów cudzoziemców

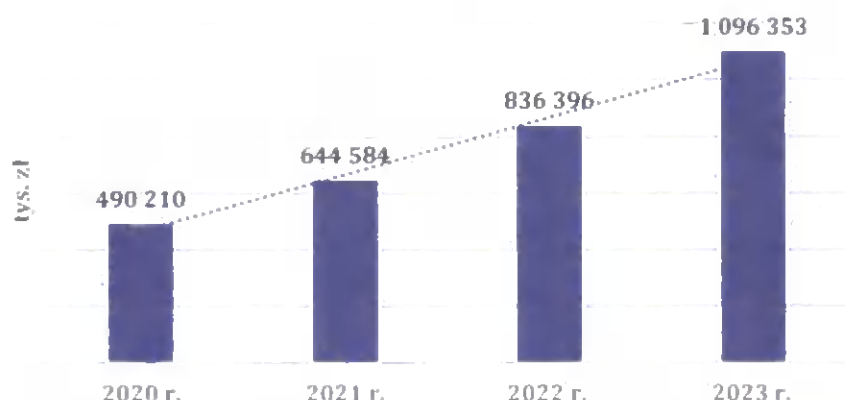
Minister uwzględnił dofinansowanie kształcenia uczniów cudzoziemców przy podziale części oświatowej subwencji ogólnej dla jst. Przewidziano dodatkowe wagi, obejmujące uczniów korzystających z dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego (o których mowa w art. 165 ust. 7 i 9 ustawy Prawo oświatowe), a także dla uczniów oddziałów przygotowawczych (o których mowa w art. 165 ust. 11 tej ustawy). W latach 2020-2023 współczynnik przeliczeniowy obejmujący uczniów korzystających z dodatkowej bezpłatnej nauki języka polskiego wynosił 1,5. Natomiast waga dla uczniów cudzoziemców oddziałów przygotowawczych wynosiła w latach 2020-2021 - 0,3, a w latach 2022-2023 - 0,4.

Finansowanie lub dofinansowanie zadań oświatowych związanych z kształcenie dzieci obywateli Ukrainy dotkniętym konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, realizowane było ze środków Funduszu Pomocy, utworzonego na podstawie art. 14 ust. 1 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy.

Podjęte przez Ministra działania umożliwiły zwiększenie środków przeznaczonych na ich kształcenie. W latach 2020 - 2023 (31 marca) wydatki na kształcenie uczniów cudzoziemców w ramach subwencji oświatowej wyniosły 2 245 278 tys. zł, a w ramach Funduszu Pomocy 2 573 863 tys. zł. Wydatki z subwencji oświatowej na kształcenie cudzoziemców (spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki) w 2021 r. wzrosły o 31,5% w stosunku do wydatków z 2020r., a w 2022 r. wzrosły o 29,8%. Na 2023 r. zaplanowano o 31,1% więcej środków niż wydatkowano w 2022 r.

Infografika nr 3

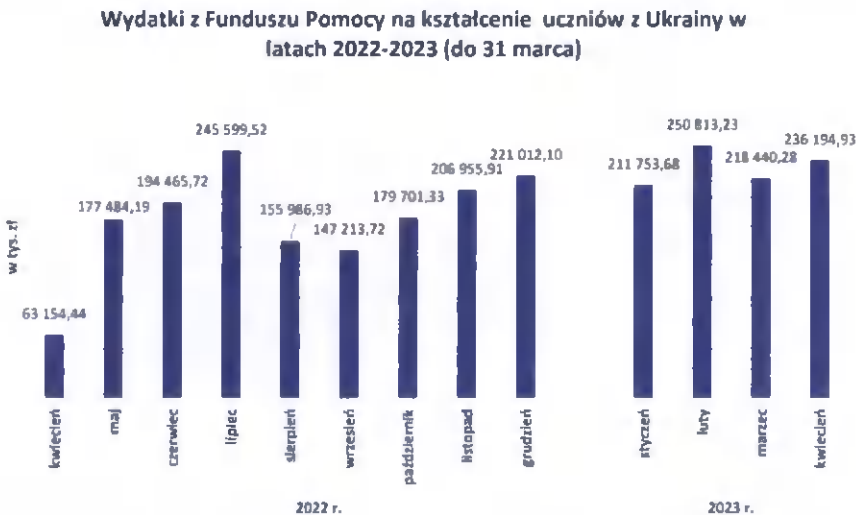
Wydatki ze środków subwencji oświatowej na kształcenie uczniów cudzoziemców (spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki) w latach 2020-2023

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli przeprowadzonej w Ministerstwie Edukacji i Nauki.

W Ministerstwie opracowano wariantową analizę kosztów kształcenia uczniów przybyłych z Ukrainy, na podstawie której oszacowano wysokość wydatków w ramach Funduszu Pomocy. Wydatki z tego Funduszu na kształcenie uczniów z Ukrainy naliczone i przekazane do jst wyniosły w latach 2022-2023 (do 31 marca) 2 508 776 tys. zł. Średnia miesięczna kwota środków przekazywanych do jst w 2022 r. wynosiła 176 841,54 tys. zł. W 2022 r. najwyższą kwotę wsparcia przekazano w lipcu (245 600 tys. zł) na rzecz 183 960,17 uczniów, a najniższą (63 154,4 tys. zł) w kwietniu na rzecz 61 823,39 uczniów.

Infografika nr 4

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli przeprowadzonej w Ministerstwie Edukacji i Nauki.

[str. 18-20]

Zwiększono liczbę organizowanych szkoleń dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi

Ośrodek Rozwoju Edukacji⁷ w latach 2020-2021 zrealizował łącznie sześć zadań związanych ze wsparciem metodycznym nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi. W efekcie doskonaleniem w zakresie pracy z uczniem cudzoziemcem objęto łącznie 682 nauczycieli. W latach 2022 – 2023 (do 20 kwietnia) ORE zrealizowało łącznie 19 zadań, w wyniku których różnymi formami doskonalenia objęto łącznie 3 364 nauczycieli. W latach 2020-2021 Minister nie wydatkował środków na realizację doskonalenia zawodowego nauczycieli pracujących z cudzoziemcami. W 2022 r. Minister zlecił ORE realizację zadania polegającego na przygotowaniu i przeprowadzeniu kursu języka polskiego dla obywateli Ukrainy. W związku z tym przeprowadzono kursy, które ukończyło 819 osób pochodzących z Ukrainy.

[str. 20-21]

Minister zrealizował wniosek pokontrolny NIK

W wyniku kontroli przeprowadzonej przez NIK pt. „Kształcenie dzieci rodziców powracających do kraju oraz dzieci cudzoziemców”⁸, NIK sformułowała wniosek pokontrolny dotyczący wzmocnienia nadzoru nad realizacją dotowanych projektów poprzez prowadzenie bezpośrednich kontroli oraz żądanie od beneficjentów dołączenia do sprawozdania wykonania zadania publicznego

⁷ ORE jest jednostką podległą Ministrowi Edukacji i Nauki zgodnie z załącznikiem do obwieszczenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 14 września 2023 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Edukacji i Nauki lub przez niego nadzorowanych (M.P. poz. 1055). Poprzednio obowiązywały w tej sprawie: obwieszczenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 15 września 2022 r. (M.P. poz. 921) oraz obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 października 2016 r. (M.P. poz. 976).

⁸ Wystąpienie pokontrolne nr KNO.410.009.01.2019. <https://www.nik.gov.pl/kontrola/P/19/028/KNO/>

odpowiednich dowodów księgowych wraz z dokumentacją potwierdzającą jego rzetelne wdrożenie. Minister zrealizował ten wniosek.

[str. 21-22]

Minister współpracował z innymi organami w zakresie spraw dotyczących uczniów cudzoziemców, w szczególności po wybuchu wojny w Ukrainie.

[str. 22-24]

Nieprzestrzeganie procedur przyjmowania cudzoziemców

Szkoły nie w pełni prawidłowo przyjmowały dzieci cudzoziemców. W 10 skontrolowanych szkołach (35,7%) stwierdzono nieprawidłowości dotyczące przyjmowania cudzoziemców, które polegały na:

- niepowoływaniu zespołu kwalifikującego uczniów do oddziału przygotowawczego lub powołaniu zespołu w niewłaściwym składzie (w sześciu szkołach),
- nieprzeprowadzaniu lub niedokumentowaniu rozmów kwalifikacyjnych z uczniami (w czterech szkołach),
- nierzetelnym prowadzeniu dokumentacji nowoprzyjętych uczniów lub przyjęciu uczniów z naruszeniem procedury obowiązującej w szkole (w dwóch szkołach).

[str. 24-25]

Szkoły zorganizowały odpowiednie warunki do realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych

We wszystkich szkołach zorganizowano odpowiednie warunki do realizacji zadań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych wobec uczniów cudzoziemców. W latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 do 28 skontrolowanych szkół uczęszczało odpowiednio: 870, 1 075 (wzrost o 23,6%) oraz 2 696 cudzoziemców (wzrost o 150,8%). Przyjęcie w roku szkolnym 2021/2022 licznej grupy uczniów z Ukrainy nie wpłynęło negatywnie na realizowane w szkole procesy dydaktyczne lub wychowawcze. We wszystkich szkołach objętych kontrolą dyrektorzy uregulowali organizację kształcenia uczniów (w tym cudzoziemców) poprzez opracowanie i przekazanie do organu prowadzącego szkołę arkusza organizacyjnego, jednak w trzech szkołach nie uzyskano zatwierdzenia aneksów do arkuszy lub wykazywano w nich nierzetelne dane, co nie wpłynęło jednak na realizację przez szkoły kształcenia. Po wybuchu wojny w Ukrainie w 13 szkołach (50%) utworzono oddziały przygotowawcze. Jako pozytywne działanie należy wskazać, że w 18 szkołach (64,3%) wprowadzono wewnętrzne procedury/programy włączania uczniów cudzoziemców do funkcjonowania w społeczności szkolnej. W przypadku niemał połowy (42,1%) wprowadzono te procedury po dniu 24 lutego 2022 r., tj. po wybuchu wojny w Ukrainie.

Nauczyciele wszystkich 28 szkół objętych kontrolą dostosowali przyjęte w szkole programy nauczania z: języka polskiego, matematyki, historii, geografii i biologii do potrzeb i możliwości uczniów cudzoziemców. W celu dostosowania realizowanych programów nauczania z ww. przedmiotów, nauczyciele przeprowadzali diagnozę w zakresie potrzeb i możliwości uczniów cudzoziemców.

[str. 25-30]

Oddziały przygotowawcze w skontrolowanych szkołach

W niemal wszystkich szkołach (88,9%) w prawidłowy sposób zorganizowano i realizowano naukę cudzoziemców oddziałach przygotowawczych. Jako pozytywne należy wskazać, że 83,3% szkół w ramach nauki w oddziale przygotowawczym skorzystało z możliwości wspomagania cudzoziemców przez osobę władającą językiem kraju pochodzenia ucznia przez nauczyciela wspomagającego lub asystenta kulturowego. Jednak w pięciu szkołach naruszono procedurę kwalifikowania do oddziału, poprzez niepowołanie w szkole zespołu kwalifikacyjnego lub braku udokumentowania wyników prac tego zespołu. W jednej szkole w II semestrze roku szkolnego 2021/2022 naukę języka polskiego realizowano w wymiarze pięciu zamiast sześciu godzin tygodniowo, a jednej nauka języka polskiego dla cudzoziemców prowadzona była wg programów nauczania takich samych jak dla uczniów polskich.

[str. 31-33]

W niemal co drugiej szkole dodatkowe lekcje z języka polskiego realizowano w niewłaściwym wymiarze

W 27 z 28 skontrolowanych szkół dyrektorzy zorganizowali dla cudzoziemców dodatkowe zajęcia z języka polskiego. W 12 szkołach (44,4%) stwierdzono nieprawidłowości w procesie organizacji lub realizacji dodatkowej nauki języka polskiego.

[str. 33-34]

Rozpoznawano indywidualne możliwości cudzoziemców

We wszystkich 28 szkołach wobec uczniów cudzoziemców wychowawcy klas/pedagodzy lub psychologowie przeprowadzali rozpoznanie indywidualne możliwości psychofizycznych ucznia cudzoziemca i czynników środowiskowych wpływających na jego funkcjonowanie w szkole, a w przypadku konieczności udzielania tej pomocy taką pomoc zorganizowano. Z badań ankietowych przeprowadzonych wśród nauczycieli prowadzących w szkołach objętych kontrolą zajęcia lekcyjne z cudzoziemcami z: języka polskiego, matematyki, historii, geografii i biologii wynika, że nauczyciele dostosowywali (w różnych sposób) zasady oceniania cudzoziemców do ich możliwości edukacyjnych.

[str. 34-36]

Wspomagano cudzoziemców w egzaminach zewnętrznych

Wszystkie skontrolowane szkoły wspomagały uczniów cudzoziemców w egzaminach zewnętrznych, jednak w jednej szkole rada pedagogiczna wydawała opinie o dostosowaniu warunków przeprowadzania egzaminu maturalnego bez złożenia przez cudzoziemców wniosków o to dostosowanie.

[str. 36-38]

W szkołach zapewniono pomoce dydaktyczne oraz możliwość doskonalenia zawodowego nauczycieli

Spośród 28 skontrolowanych szkół w zaledwie 10 szkołach (35,7%) finansowano ze środków jst/szkoły wydatki związane ze szkoleniami nauczycieli pracujących z uczniem cudzoziemcem. W pozostałych 18 szkołach (64,3%) w latach 2020-2023 (do 31 marca) w ramach budżetu jst/szkoły nie ponoszono kosztów na szkolenia nauczycieli do pracy z cudzoziemcem. Większość (¾) nauczycieli uczestniczyła w różnych formach doskonalenie zawodowego związanych z pracą z cudzoziemcem. W szkołach zapewniono pomoce dydaktyczne do pracy z uczniem cudzoziemskim. Niemal wszyscy nauczyciele (97%) w pracy z uczniem cudzoziemcem, korzystają z pomocy dydaktycznych zakupionych przez szkołę (np. do biblioteki) oraz większość (86%) uważa, że są one wystarczające do pracy z uczniem cudzoziemcem. W większości szkół (71,4%) zapewniono cudzoziemcom pomoc ze strony pomocy nauczyciela lub asystenta kulturowego.

[str. 38-40]

Minister skutecznie wykonywał nadzór nad nadzorem pedagogicznym sprawowanym przez kuratorów oświaty nad nadzorem pedagogicznym sprawowanym przez kuratorów oświaty

Minister skutecznie wykonywał nadzór nad nadzorem pedagogicznym sprawowanym przez kuratorów oświaty w zakresie dotyczącym uczniów cudzoziemców. W tym celu występował do kuratorów oświaty o informacje, dokumenty i sprawozdania dotyczące spraw związanych z kształceniem uczniów cudzoziemców. W latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 Minister w podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa określił zadania dotyczące spraw kształcenia uczniów cudzoziemców w Polsce, w tym zadania kontrolne dotyczące nadzoru pedagogicznego dla kuratorów oświaty. Odpowiadał również na petycje w sprawach dotyczących kształcenia uczniów z Ukrainy po ich napływie do Polski.

Z informacji uzyskanych od 16 kuratorów oświaty, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, wynika, że w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego, w latach szkolnych 2019/2020 – 2022/23 (do 28 kwietnia) kuratorzy oświaty przeprowadzili 86 kontroli doraźnych dotyczących kształcenia uczniów cudzoziemców. Kuratorzy oświaty wspomagali organizację kształcenia cudzoziemców, w szczególności uczniów z Ukrainy przybyłych do Polski po wybuchu wojny na terytorium tego państwa łącznie 1 105 różnych form wspomagania (nadar, konferencji, wideokonferencji, webinarów i szkoleń skierowanych do nauczycieli oraz przedstawicieli jst). We wszystkich formach wspomagania uczestniczyło łącznie 69 787 nauczycieli.

Minister nie zakończył w roku szkolnym 2022/2023 (do 2 czerwca) planowanej kontroli

Do dnia zakończenia czynności kontrolnych w Ministerstwie (2 czerwca 2023 r.) kuratorzy oświaty nie zakończyli w szkołach zaplanowanej na rok szkolny 2022/2023 kontroli dotyczącej przyjmowania i wspomagania nauki uczniów cudzoziemców oraz uczniów obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach poza Polską. Zdaniem NIK, kontrola w tym zakresie powinna zostać przeprowadzona w początkowym okresie roku szkolnego 2022/2023, a uzyskane wyniki powinny posłużyć do oceny obowiązujących rozwiązań organizacyjnych dotyczących kształcenia uczniów cudzoziemców, w tym szczególnych rozwiązań, którymi objęto wyłącznie uczniów z terenu Ukrainy.

[str. 40-46]

W niemal wszystkich szkołach nie modyfikowano szkolnych planów nadzoru pedagogicznego

We wszystkich szkołach objętych kontrolą dyrektorzy szkół przedstawili radzie pedagogicznej plany nadzoru pedagogicznego na lata szkolne 2020/2021, 2021/2022 i 2022/2023. Nie stwierdzono jednak, aby zagadnienia odnoszące się do kształcenia uczniów cudzoziemców były wyodrębnione w planach nadzoru pedagogicznego przyjętych na lata szkolne 2020/2021-2022/2023. W zaledwie jednej szkole po przyjęciu uczniów z Ukrainy (tj. po 24 lutego 2022 r.) dokonano modyfikacji planu nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2021/2022. Pojawienie się w szkole nawet nielicznej grupy cudzoziemców wpływa na realizowane w szkole procesy edukacyjne, wychowawcze i opiekuńcze i niezbędnym staje się wówczas zmodyfikowanie sprawowanego nadzoru pedagogicznego.

W co czwartej szkole nie sformułowano wniosków z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w roku szkolnym 2021/2022

W siedmiu (25%) szkołach po zakończeniu roku szkolnego 2021/2022 nie sformułowano wniosków wynikających ze sprawowania nadzoru pedagogicznego w zakresie spraw dotyczących cudzoziemców. Brak sformułowania wniosków z tego nadzoru w roku szkolnym, w którym przyjmowano mniej lub bardziej liczną grupę uchodźców z Ukrainy, może budzić wątpliwość co do skuteczności nadzoru pedagogicznego sprawowanego w szkole. W dwóch (7,1%) szkołach po przyjęciu w roku szkolnym 2021/2022 i 2022/2023 cudzoziemców nie ustalono w porozumieniu z radą pedagogiczną i radą rodziców potrzeby modyfikacji szkolnych programów wychowawczo-profilaktycznych i nie dokonano modyfikacji tych programów. W sytuacji przyjęcia do szkoły licznej grupy cudzoziemców, dyrektor we współpracy z radą pedagogiczną i radą rodziców powinien podjąć działania w celu zdiagnozowania potrzeb i problemów występujących w danej społeczności szkolnej i ewentualnie dokonać modyfikacji programu wychowawczo-profilaktycznego.

[str. 46-49]

4. UWAGI I WNIOSKI

Minister Edukacji
i Nauki

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że Ministerstwo nie ma danych dotyczących liczby uczniów z Ukrainy, którzy po przybyciu do Polski podlegają obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki i nie uczęszczają do szkół w Polsce a realizują obowiązek szkolny lub nauki w formie zdalnej. Obecne rozwiązania przyjęte w Ministerstwie dotyczące ewidencji uczniów realizujących naukę w formie zdalnej nie pozwalają na uzyskanie informacji dotyczących skali takiego sposobu spełniania obowiązku szkolnego lub nauki, a tym samym nie pozwalają na podjęcie przez Ministra skutecznych działań w celu obejmowania wszystkich uczniów tym obowiązkiem. Na potrzebę wypracowania strategii monitorowania liczby uczniów i uczennic z doświadczeniem uchodźczym, którzy i które nie uczęszczają do szkół w Polsce ani do szkół w swoim kraju w systemie zdalnym, wskazano także w petycji skierowanej do Ministra 27 lutego 2023 r.

W związku z powyższym Najwyższa Izba Kontroli wnosi do Ministra Edukacji i Nauki o podjęcie działań w celu ustalenia liczby dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, przybyłych do Polski z terytorium Ukrainy po 24 lutego 2022 r., która powinna zostać objęta obowiązkiem szkolnym i obowiązkiem nauki, a następnie wprowadzenie mechanizmu, który pozwoli na monitorowanie realizacji tego obowiązku.

Ponadto biorąc pod uwagę wyniki kontroli Najwyższa Izba Kontroli wnioskuje o:

Dyrektorzy szkół

1. Wprowadzenie mechanizmów zapewniających prawidłowe przyjmowanie uczniów cudzoziemców do szkoły.
2. Podjęcie działań w celu umożliwienia uczniom cudzoziemcom uczestnictwa w zajęciach dodatkowych z języka polskiego we wymaganym wymiarze.
3. Rzetelne informowanie organów prowadzących o zmianach w organizacji pracy szkoły w sytuacji przyjmowania cudzoziemców.
4. Uwzględnianie w planach nadzoru pedagogicznego zagadnień dotyczących kształcenia cudzoziemców.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. WARUNKI PRAWNE, ORGANIZACYJNE I FINANSOWE DO KSZTAŁCENIA DZIECI CUDZOZIEMCÓW

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania Ministra Edukacji i Nauki, w ramach wprowadzonych rozwiązań prawno-organizacyjnych, związane z kształceniem uczniów cudzoziemców w polskich szkołach, w tym w szczególności uczniów z Ukrainy. Podjęte przez Ministra działania umożliwiły zwiększenie środków przeznaczonych na ich kształcenie.

We wszystkich szkołach zorganizowano odpowiednie warunki do realizacji zadań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych wobec uczniów cudzoziemców. Rozpoznawano (diagnozowano) potrzeby i możliwości uczniów cudzoziemców, a następnie odpowiednio dostosowywano programy nauczania i zasady oceniania, udzielano niezbędnej pomocy psychologiczno-pedagogicznej w formie zajęć wyrównawczych, porad i konsultacji, a także wspomagano uczniów cudzoziemców w dostosowaniu warunków zdawania egzaminów zewnętrznych.

5.1.1. ROZWIĄZANIA PRAWNO-ORGANIZACYJNE

Tworzenie warunków prawnych i finansowych do kształcenia uczniów cudzoziemców

W roku szkolnym 2020/2021⁹ (na dzień 30 września 2020 r.) liczba uczniów cudzoziemców spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki¹⁰ w publicznych i niepublicznych szkołach dla dzieci i młodzieży wynosiła ogółem 48 449 w 7 545 szkołach (32 046 uczniów w 4 827 szkołach podstawowych, 16 250 w 2 657 szkołach ponadpodstawowych oraz 153 uczniów w 61 szkołach artystycznych). W roku szkolnym 2021/2022 liczba uczniów cudzoziemców wynosiła 66 877 osób i w stosunku do poprzedniego roku szkolnego wzrosła o 38%. W roku szkolnym 2021/2022 wzrosła również liczba szkół, w których uczyli się uczniowie cudzoziemcy - o 976, (tj. o 12,9%). W roku szkolnym 2022/2023 obowiązek szkolny i obowiązek nauki spełniało łącznie 222 523 cudzoziemców i w stosunku do poprzedniego roku szkolnego liczba ta wzrosła o 155 646 osób, tj. o 232,7%. Wzrosła również liczba szkół (o 5 227, tj. o 61,3%), w których naukę pobierali cudzoziemcy.

W roku szkolnym 2020/2021 (na 30 września), spośród ogółem 48 449 uczniów cudzoziemców spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki w szkołach publicznych i niepublicznych - 47 961 (99%) z nich spełniało ten obowiązek w oddziałach ogólnodostępnych, a 488 (1%) w oddziałach przygotowawczych¹¹. W roku szkolnym 2021/2022 spośród 66 877 cudzoziemców w oddziałach ogólnodostępnych uczyło się 65 554 (98%) cudzoziemców, a 1 323 (2%) w oddziałach przygotowawczych¹². W roku szkolnym 2022/2023 uczyło się

⁹ Dane dotyczące lat szkolnych 2020/2021, 2021/2022 i 2022/2023 - wg stanu na dzień 30 września danego roku szkolnego.

¹⁰ O którym mowa w art. 35 ustawy Prawo oświatowe.

¹¹ W szkołach podstawowych - 31 712 (99,0%) uczniów cudzoziemców w oddziałach ogólnodostępnych i 334 (1,0%) w oddziałach przygotowawczych; w szkołach ponadpodstawowych - 16 096 (99,05%) w oddziałach ogólnodostępnych i 154 (0,95%) w oddziałach przygotowawczych; w szkołach artystycznych - 153 (100%) w oddziałach ogólnodostępnych.

¹² W szkołach podstawowych - 44 600 (97,7%) cudzoziemców w oddziałach ogólnodostępnych i 1 034 (2,3%) w oddziałach przygotowawczych; w szkołach ponadpodstawowych - 20 763 (98,6%) w oddziałach ogólnodostępnych i 289 (1,4%) w oddziałach przygotowawczych; w szkołach artystycznych - 191 (100%) w oddziałach ogólnodostępnych.

ogółem 222 523 cudzoziemców, w tym: 206 619 (92,85%) w oddziałach ogólnodostępnych i 15 904 (7,15%) w oddziałach przygotowawczych¹³.

Śśród wszystkich uczniów cudzoziemców uczęszczających do polskich szkół w latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 najliczniejszą grupę stanowili uczniowie z Ukrainy: w 2020 r. – (74,8% wszystkich uczniów cudzoziemców), w 2021 r. – (73,5%) i w 2022 r. – (88,3%). Kolejnymi najliczniejszymi grupami cudzoziemców byli uczniowie pochodzący z: Białorusi (w 2020 r. – 5%, w 2021 r. – 8% i w 2022 r. – 5%), Rosji (w 2020 r. – 3%, w 2021 r. – 3%, w 2022 r. – 1%), Wietnamu (w 2020 r. – 2%, w 2021 r. – 1% i w 2022 r. – 0,4%) oraz Bułgarii (w 2020 r. – 1%, w 2021 r. – 1%, w 2022 r. – 0,3%)¹⁴.

Prace nad
rozporządzeniem
Ministra dotyczącym
kształcenia dzieci i
młodzieży z Ukrainy

Po wybuchu wojny w Ukrainie Minister, zarządzeniem z dnia 11 marca 2022 r. powołał Radę do spraw edukacji uchodźców¹⁵, której zadaniem było przedstawienie rozwiązań dotyczących edukacji uczniów z Ukrainy przybyłych na terytorium Polski. Rada odbyła trzy posiedzenia (17 marca, 7 kwietnia i 26 maja 2022 r.) Podczas posiedzeniu Rady w dniu 17 marca 2022 r. Minister podkreślił, że sprawą priorytetową jest włączenie dzieci z Ukrainy do społeczności szkolnej, wsparcie i udzielanie im pomocy zarówno psychologicznej jak i pedagogicznej. Podczas posiedzenia Rady w dniu 7 kwietnia 2022 r. omówiono sytuację związaną z tworzeniem oddziałów przygotowawczych oraz uregulowania rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży będącej obywatelami Ukrainy, które są odpowiedzią na postulaty zgłaszane przez samorządy.

W dniu 21 marca 2022 r. Minister wydał rozporządzenie w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy, w którym szczegółowo uregulowano zasady kształcenia, wychowania i opieki uczniów z Ukrainy uczęszczających do szkół w Polsce. W Ministerstwie nie powołano odrębnego zespołu (grupy roboczej) do opracowania projektu tego aktu prawnego z uwagi na to, że mogłoby to opóźnić działanie Ministerstwa w tej nadzwyczajnej sytuacji. W toku prac nad wydaniem tego rozporządzenia w Ministerstwie nie dysponowano danymi dotyczącymi potencjalnej liczby dzieci z Ukrainy, które mogły przybyć do Polski i zostać włączone do polskiego systemu oświaty.

Nowa sytuacja związana z napływem uchodźców

Dyrektor Departamentu Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych w Ministerstwie, oświadczył, że w toku prac nad rozporządzeniem w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy – z uwagi na dynamikę i skalę podjętych działań zbrojnych w początkowym okresie wojny, nieznaną wcześniej aktywizację i postawę społeczeństwa polskiego oraz brak jakichkolwiek porównywalnych odniesień historycznych – nie istniały żadne analizy, które mogłoby stać się wiarygodnym punktem odniesienia dla moderowania procesu uchodźczego.

¹³ W szkołach podstawowych – 164 280 (93,1%) w oddziałach ogólnodostępnych i 12 243 (6,9%) w oddziałach przygotowawczych; w szkołach ponadpodstawowych – 41 859 (92,0%) w oddziałach ogólnodostępnych i 3 661 (8,0%) w oddziałach przygotowawczych; w szkołach artystycznych – 480 (100%) w oddziałach ogólnodostępnych.

¹⁴ Ponieważ baza SIO nie zawiera informacji o narodowości ucznia, natomiast istnieje możliwość oznaczenia kraju pochodzenia oraz obywatelstwa ucznia, do uczniów z Ukrainy zaliczono uczniów: z obywatelstwem ukraińskim i każdym krajem pochodzenia, z obywatelstwem ukraińskim i brakiem kraju pochodzenia, z krajem pochodzenia „Ukraina” i brakiem obywatelstwa, z krajem pochodzenia „Ukraina- pobyt legalny” i brakiem obywatelstwa (dotyczy danych z 2022 r.). W stosunku do pozostałych narodowości zastosowano tylko kryterium „obywatelstwo”.

¹⁵ Dz. Urzędowy Ministra Edukacji i Nauki poz. 24.

Działania Ministerstwa
ułatwiające organizację
kształcenia dzieci
z Ukrainy

Po 24 lutego 2022 r. w Ministerstwie podjęto działania ułatwiające dzieciom przybyłym z Ukrainy podjęcie nauki w polskich szkołach, które obejmowały m.in. zamieszczenie na stronie internetowej Ministerstwa informacji dla nauczycieli i pedagogów dotyczącej pomocy psychologiczno-pedagogicznej; zamieszczenie na stronie internetowej informacji dla rodziców lub osób sprawujących bieżącą pieczę nad dziećmi z Ukrainy ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Przygotowano wzór wniosku o wydanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego w języku ukraińskim i rosyjskim. Uruchomiono infolinię oraz skrzynkę poczty elektronicznej za pomocą której, rodzice, opiekunowie, uczniowie, dyrektorzy szkół i przedszkoli, przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego mogli uzyskać informacje dotyczące kształcenia uchodźców z Ukrainy. Uruchomiono Chatbot w języku polskim i ukraińskim, który pozwalał m.in. uzyskać informacje związane z zapisem dziecka do szkoły.

Brak danych o liczbie
uczniów z Ukrainy
spełniających
obowiązek szkolny
w ukraińskim
systemie oświaty
(zdalnie)

Na dzień 24 czerwca 2022 r. do bazy SIO¹⁶ było wpisanych 131 584 uczniów z Ukrainy, którzy przybyli do Polski po agresji Rosji na Ukrainę (tj. po 24 lutego 2022 r.) i podjęli naukę w polskich szkołach. Na dzień 30 września 2022 r. liczba tych uczniów wynosiła 147 537 (wzrost o 12,1% w stosunku do stanu z 24 czerwca 2022 r.), a na dzień 31 marca 2023 r. wynosiła – 134 442 uczniów (spadek o 8,9% w stosunku do 30 września 2022 r.).

Przepisem § 15 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy uregulowano, że dzieci i uczniowie będący obywatelami Ukrainy, którzy pobierają naukę w przedszkolu lub szkole funkcjonujących w ukraińskim systemie oświaty z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, nie podlegają obowiązkowemu rocznemu przygotowaniu przedszkolnemu, obowiązkowi szkolnemu albo obowiązkowi nauki. Rodzic lub osoba sprawująca opiekę nad dzieckiem lub uczniem składa do gminy właściwej ze względu na miejsce pobytu dziecka lub ucznia oświadczenie o kontynuacji przez dziecko lub ucznia kształcenia w ukraińskim systemie oświaty.

Ministerstwo nie ma danych dotyczących liczby uczniów z Ukrainy, którzy po przybyciu do Polski podlegają obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki i nie uczęszczają do szkół w Polsce a realizują obowiązek szkolny lub nauki w formie zdalnej. Obecne rozwiązania przyjęte w Ministerstwie dotyczące ewidencji uczniów realizujących naukę w formie zdalnej nie pozwalają na uzyskanie informacji dotyczących skali takiego sposobu spełniania obowiązku szkolnego lub nauki, a tym samym nie pozwalają na podjęcie przez Ministra skutecznych działań w celu obejmowania wszystkich uczniów cudzoziemców tym obowiązkiem. Na potrzebę wypracowania strategii monitorowania liczby uczniów i uczennic z doświadczeniem uchodźczym, którzy i które nie uczęszczają do szkół w Polsce ani do szkół w swoim kraju w systemie zdalnym, wskazano także w petycji¹⁷ skierowanej do Ministra 27 lutego 2023 r. W petycji tej zażądano „wypracowania strategii monitorowania liczby uczniów i uczennic z doświadczeniem uchodźczym, którzy i które nie uczęszczają do szkół w Polsce ani do szkół w swoim kraju w systemie zdalnym, oraz do prowadzenia działań mających na celu kontynuowanie bądź podjęcie przez nich nauki”. W odpowiedzi na petycję Ministerstwo wskazało m.in., że kontrolowanie spełniania obowiązku szkolnego należy do zadań dyrektora szkoły podstawowej, w obwodzie której mieszka dziecko.

Na problem związany z dziećmi z Ukrainy, które pobierają naukę zdalnie w ukraińskim systemie oświaty zwrócono m.in. uwagę w artykule prasowym z 6 marca 2023 r.¹⁸ Wskazano w nim, że tego, czy uchodźcy realizują obowiązek szkolny nikt nie sprawdza. Często nie realizują obowiązku meldunkowego, nie informują, gdzie mieszkają. Oznacza to, że sprawdzenie realizacji obowiązku

¹⁶ „Ukraina-pobyt legalny”.

¹⁷ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/petycja-zlozona-27-lutego-2023>.

¹⁸ „W Polsce zgubiliśmy połowę ukraińskich uczniów. Dlaczego?” <https://www.rp.pl/prawo-dla-ciebie/art38070531-w-polsce-zgubilismy-polowe-ukrainskich-uczniow-dlaczego>

szkolnego jest trudne. Samorządy nie zostały wyposażone w skuteczne narzędzia weryfikacji realizacji obowiązku szkolnego i nauki przez dzieci uchodźców.

Z informacji uzyskanych na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f ustawy o NIK od 16 organów prowadzących¹⁹ szkoły objęte kontrolą, wynika, że w latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 liczba cudzoziemców podlegających obowiązkowi szkolnemu lub nauki na terenie ich właściwości wzrosła o 133%. Osiem (50%) organów prowadzących nie podało danych o liczbie cudzoziemców podlegających obowiązkowi szkolnemu oraz obowiązkowi nauki na terenie jst. Osiem (50%) organów nie podało danych o liczbie dzieci z Ukrainy podlegających obowiązkowi szkolnemu lub nauki w latach szkolnych 2021/2022-2022/2023.

Na terenie ich właściwości obowiązek szkolny lub nauki spełniało w latach szkolnych 2020/2021, 2021/2022 i 2022/2023 odpowiednio: 13 004, 16 207 i 53 278 cudzoziemców, w tym 8 124, 9 844 i 41 525 uczniów z Ukrainy. Trzy organy nie podały danych o liczbie cudzoziemców spełniających obowiązek szkolny lub nauki w latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 z powodu „braku danych”.

W 13 organach prowadzących odnotowano łącznie 3 216 uczniów z Ukrainy, którzy po 21 marca 2022 r. realizowali naukę w ukraińskim systemie oświaty w sposób zdalny. Trzy organy nie podały danych dotyczących nauki zdalnej realizowanej przez tych uczniów.

5.1.2. WYDATKI NA KSZTAŁCENIE DZIECI CUDZOZIEMCÓW

Wydatki na kształcenie uczniów cudzoziemców

Podjęte przez Ministra działania umożliwiły zwiększenie środków przeznaczonych na ich kształcenie. W latach 2020 - 2023 (31 marca) wydatki na kształcenie uczniów cudzoziemców w ramach subwencji oświatowej wyniosły 2 245 278 tys. zł, a w ramach Funduszu Pomocy (od 2022 r.) na kształcenie uczniów z Ukrainy wydatkowano 2 573 863 tys. zł. Dodatkowo zaangażowano środki Europejskiego Funduszu Spójności Program Operacyjny „Wiedza Edukacja Rozwój” w kwocie - 462 tys. zł.

Środki subwencji oświatowej

Wydatki z subwencji oświatowej na kształcenie cudzoziemców (spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki) w latach 2020-2022 wyniosły łącznie 1 971 190 tys. zł, w tym: w 2020 r. - 490 210 tys. zł, w 2021 r. - 644 584 tys. zł (wzrost wydatków o 31,5% w stosunku do wydatków z roku poprzedniego), w 2022 r. - 836 396 tys. zł (wzrost wydatków w stosunku do roku poprzedniego o 29,8%). Na 2023 r. zaplanowano wydatki w kwocie - 1 096 353 tys. zł (wzrost o 31,1% w stosunku do wydatków z 2022 r.). Do dnia 31 marca 2023 r. wydatkowano 274 088 tys. zł²⁰.

Na cudzoziemców korzystających z dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego, o której mowa w art. 165 ust. 7 i 9 ustawy - Prawo oświatowe, wydatkowano z subwencji oświatowej w latach 2020-2023 (do 31 marca) łącznie 669 775 tys. zł, w tym: 121 075 tys. zł w 2020 r., 136 325 tys. zł w 2021 r. (wzrost o 12,6%), 213 274 tys. zł w 2022 r. (wzrost o 56,45% w stosunku do poprzedniego roku) oraz 199 101 tys. zł w 2023 r. (do 31 marca).

Fundusz Pomocy

W Ministerstwie opracowano wariantową analizę kosztów związanych z kształcenia uczniów z Ukrainy. Tabela przekazana przez Ministra w lipcu 2022 r. do Ministra Finansów zawierała przykładowe warianty kosztów w 2023 r. (rok szkolny 2022/2023 - styczeń-sierpień oraz rok szkolny 2023/2024 - wrzesień-

¹⁹ Miasto Gdańsk, Miasto Gdynia, Miasto Katowice, Miasto Kraków, Starostwo Powiatowe Leżajsk, Starostwo Powiatowe Olawa, Miasto Piaseczno, Miasto Przemyśl, Miasto Rzeszów, Miasto Siewierz, Miasto Słupsk, Miasto Sosnowiec, Miasto Wrocław, Gmina Żabia Wola, Miasto Stołeczne Warszawa, Powiat Sokólski.

²⁰ Środki w kwocie 1 096 353 tys. zł podzielone przez 12 miesięcy i pomnożone przez 3.

grudzień) w zależności od liczby uczniów²¹. Przewidywane w 2023 r. r. wariantowe koszty kształcenia uczniów z Ukrainy kształtowały się od 2 526 tys. zł (w wariantcie dla 185 tys. uczniów) oraz w kwocie 6 826,2 tys. zł (w wariantcie dla 500 tys. uczniów).

Wydatki z Funduszu Pomocy na kształcenie uczniów z Ukrainy naliczone²² i przekazane do jst wyniosły w latach 2022-2023 (do 31 marca) łącznie 2 508 776 tys. zł. Średnia miesięczna kwota środków przekazywanych do jst w 2022 r. wynosiła 176 841,54 tys. zł. W 2022 r. najwyższą kwotę wsparcia przekazano w lipcu (za miesiąc czerwiec) w wysokości 245 600 tys. zł - na wsparcie 183 960,17 uczniów, a najniższą (63 154,4 tys. zł) w kwietniu (za luty/marzec na wsparcie 61 823,39 uczniów). W grudniu 2022 r. przekazano kwotę 221 012,1 tys. zł (za listopad), tj. o 245% wyższą w stosunku do kwoty przekazanej w kwietniu. Średnia miesięczna liczba uczniów z Ukrainy obejmowanych w 2022 r. pomocą wynosiła 171 779,19. W 2023 r. średnia miesięczna kwota środków przekazanych z Funduszu na rzecz uczniów z Ukrainy wynosiła 229 300,53 tys. zł, a średnia miesięczna liczba tych uczniów wynosiła 179 777,75.

Na dodatkowe zadania oświatowe w latach 2022-2023 (do 31 marca) wydatkowano z Funduszu środki w wysokości 889 601 tys. zł, w tym: na dodatkowe zajęcia z języka polskiego 809 040 tys. zł (90,9% wszystkich środków przeznaczonych na dodatkowe zadania oświatowe); na prowadzenie zajęć w oddziale przygotowawczym - 59 713 tys. zł (6,7% wydatków) oraz na prowadzenie zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej 20 848 tys. zł (2,4% wydatków).

W 2022 r. uczniowie z Ukrainy mogli otrzymać świadczenia pomocy socjalnej, tj. stypendium szkolne lub zasiłek szkolny. W okresie od marca do sierpnia 2022 r. (rok szkolny 2021/2022) stypendia szkolne otrzymało 6 784 uczniów z Ukrainy, a w okresie od września do grudnia 2022 r. (rok szkolny 2022/2023) stypendium otrzymało 7 742 uczniów. Zasiłki szkolne w okresie od marca do grudnia 2022 r. otrzymało 3 309 uczniów. W 2022 r. na realizację wypłat świadczeń pomocy materialnej w formie stypendiów szkolnych i zasiłków szkolnych dla uczniów z Ukrainy, jst wydatkowały łącznie środki w wysokości 8 000 tys. zł. W 2023 r. jst ze wszystkich województw zawnioskowały na okres od stycznia do czerwca 2023 r. o łączną kwotę 8 148 tys. zł na realizację wypłat stypendiów i zasiłków szkolnych dla uczniów - obywateli Ukrainy.

W 2022 r. uczniom z Ukrainy zapewniono podręczniki, materiały edukacyjne oraz materiały ćwiczeniowe ze środków dotacji celowej na wyposażenie szkół w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe. Na zapewnienie pomocy w tym zakresie, w 2023 r. zaplanowano w ramach Funduszu Pomocy kwotę 48 700 tys. zł.

Na kształcenie cudzoziemców w oddziałach przygotowawczych wydatkowano z subwencji oświatowej w latach 2020-2023 (do 31 marca) łącznie 6 914 tys. zł, w tym: 842 tys. zł w 2020 r., 834 tys. zł w 2021 r. (spadek o 1,0%), w 2022 r. - 3 101 tys. zł (wzrost o 271,8% w stosunku do 2021 r. i wzrost o 268,3% w stosunku do 2020 r.). W 2023 r. (do 31 marca) wydatkowano 2 137 tys. zł. W latach 2020-2023 współczynnik przeliczeniowy obejmujący uczniów korzystających z dodatkowej bezpłatnej nauki języka polskiego wynosił 1,5. Natomiast waga dla uczniów cudzoziemców oddziałów przygotowawczych wynosiła w latach 2020-2021 - 0,3, a w latach 2022-2023 - 0,4.

Wydatki na oddziały
przygotowawcze

²¹ W wariantcie dla: 185 tys., 200 tys., 300 tys., 400 tys. i 500 tys. uczniów przybyłych z Ukrainy.

²² Środki przekazywane do jednostek samorządu terytorialnego z Funduszu Pomocy naliczane są zgodnie z algorytmem, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jst w danym roku budżetowym na podstawie danych wykazanych w SIO, o którym mowa w ustawie z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2597, ze zm.).

**Wydatki Ministra na
doskonalenie
zawodowe nauczycieli**

Na realizację ogólnokrajowych zadań dotyczących doskonalenia zawodowego nauczycieli budżecie Ministra w latach 2020-2023 zaplanowano²³ kwotę 54 708 tys. zł. W latach 2020-2021 nie wydatkowano środków na realizację doskonalenia zawodowego nauczycieli pracujących z cudzoziemcami. W latach 2022-2023 (do 31 marca) poniesiono wydatki²⁴ w kwocie 6 384,6 tys. zł, co stanowiło 11,7% wydatków zaplanowanych na lata 2020-2023.

Zintensyfikowanie zdań w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli pracujących z cudzoziemcami nastąpiło po wybuchu wojny w Ukrainie i napływem do Polski dzieci z terytorium tego państwa. W 2022 r. (31 marca) Minister zlecił ORE w Warszawie realizację zadania polegającego na przygotowaniu i przeprowadzeniu kursu języka polskiego dla obywateli Ukrainy. ORE w 2022 r. przeprowadziło kursy, w których uczestniczyło 819 osób pochodzących z Ukrainy. Wydatki poniesione przez Ministra na ten cel na wyniosły 90 tys. zł (100%).

Z informacji uzyskanych z ORE na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f ustawy o NIK, wynika, że w latach 2020-2021 zrealizowało łącznie sześć zadań (szkoleń) związanych ze wsparciem metodycznym nauczycieli pracujących z uczniem cudzoziemcem. W efekcie doskonaleniem w zakresie pracy z tymi uczniami objęto łącznie 682 nauczycieli. Na ich realizację wydatkowano w 2020 r. - 26,1 tys. zł oraz 29,6 tys. zł w 2021 r. W latach 2022 - 2023 (do 20 kwietnia) ORE zrealizowało łącznie 19 zadań, w wyniku których różnymi formami doskonalenia objęto 3 364 nauczycieli. Wydatki na ten cel wyniosły łącznie 91,35 tys. zł.

5.1.3. DOSKONALENIE ZAWODOWE NAUCZYCIELI PRACUJĄCYCH Z DZIEĆMI CUDZOZIEMCÓW

**Doskonalenie
zawodowe
nauczycieli**

W latach 2020-2023 (do 20 kwietnia) ORE w zakresie doskonalenia nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemcami zrealizowało następujące zadania:

- 2020 r.: „Uczeń z doświadczeniem migracji w polskiej szkole” - przeprowadzono jedno centralne szkolenie dla 16 koordynatorów regionalnych oraz 16 szkoleń regionalnych, w których wzięło udział 284 nauczycieli; „Nauczanie języka polskiego jako drugiego” - w dwóch szkoleniach wzięło udział 47 nauczycieli;
- 2021 r.: „Uczeń z doświadczeniem migracji w polskiej szkole” - jedno centralne szkolenie (dla 17 koordynatorów) oraz 17 szkoleń regionalnych, w których uczestniczyło 240 nauczycieli; „Nauczanie języka polskiego jako drugiego” - dwa szkolenia, w których wzięło udział 48 nauczycieli; „Jesteśmy wśród was. Polska szkoła oczami uczniów z doświadczeniem migracji oraz ich rodziców” - wydano publikację; „Wspieranie klas wielojęzycznych” - przeprowadzono warsztaty, w których wzięło udział 30 nauczycieli;
- 2022 r.: „Wsparcie integracji językowej uczniów - uchodźców” - webinarium, w którym uczestniczyło 69 nauczycieli; „Uczeń z doświadczeniem migracji w polskiej szkole” - przeprowadzono jedno centralne szkolenie (dla 16 koordynatorów) oraz 16 szkoleń regionalnych, w których uczestniczyło 345 nauczycieli; „Nauczanie języka polskiego jako drugiego” - przeprowadzono jedno szkolenie, w którym uczestniczyło 23 nauczycieli (wydatkowano 3,7 tys. zł); „Kompetencje metodyczne nauczycieli niezbędne do pracy z uczniami ze środowisk uchodźczych (z Afganistanu)” - jedno szkolenie, w którym uczestniczyło 104 nauczycieli; „Kompetencje metodyczne nauczycieli niezbędne do pracy z uczniami ze środowisk uchodźczych z Ukrainy” - przeprowadzono jedno szkolenie dla 107 nauczycieli konsultantów,

²³ Zgodnie z art. 70a ust. 7 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2023 r. poz. 984).

²⁴ W tym: na studia podyplomowe 5 679,6 tys. zł i na zadania zlecone 705 tys. zł.

metodyków²⁵; „Przyjmowanie uchodźców z Ukrainy do polskich szkół w kontekście rozwiązań prawnych i organizacyjnych” – webinarium, w którym uczestniczyło 124 nauczycieli; „Zbór zadań z języka polskiego jako języka edukacji szkolnej dla uczniów z doświadczeniem migracji” – publikacja; „Doświadczenie przeżyć traumatycznych, takich jak wojna, i jego znaczenie dla funkcjonowania dzieci i młodzieży zagrożonej niedostosowaniem społecznym/niedostosowanej społecznie” – szkolenie online. W dwóch edycjach tego szkolenia wzięło udział 120 nauczycieli; „Organizacja, planowanie i udzielanie wsparcia dzieciom, rodzicom i nauczycielom, w obliczu sytuacji trudnych, kryzysowych i traumatycznych – rola poradni, szkół i przedszkoli” – przeprowadzono cztery szkolenia online (23, 31 maja oraz 22 i 29 listopada), w których wzięło udział łącznie 70 nauczycieli i 84 specjalistów z poradni psychologiczno-pedagogicznych; „XIII spotkanie informacyjno-konsultacyjne dla wizytatorów ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych z kuratoriów oświaty” – szkolenie online, w którym uczestniczyło 32 wizytatorów; „Efektywna praca w klasie zróżnicowanej, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów cudzoziemskich” – szkolenie online, w którym uczestniczyło 65 nauczycieli; „Wsparcie uczniów w kryzysie uchodźczym – szkolenie e-learningowe dla konsultantów i doradców metodycznych ds. kadry zarządzającej zatrudnionych w placówkach doskonalenia nauczycieli”. W szkoleniu uczestniczyły 42 osoby; „Wsparcie uczniów w kryzysie uchodźczym – szkolenie e-learningowe dla konsultantów i doradców metodycznych ds. pomocy psychologiczno-pedagogicznej zatrudnionych w placówkach doskonalenia nauczycieli”. W szkoleniu uczestniczyło 80 osób; „Wsparcie uczniów w kryzysie uchodźczym. Webinarium dla konsultantów i doradców metodycznych ds. kadry zarządzającej zatrudnionych w placówkach doskonalenia nauczycieli”. W szkoleniu wzięło udział 17 osób; „Wsparcie uczniów w kryzysie uchodźczym. Webinarium dla konsultantów i doradców metodycznych ds. pomocy psychologiczno-pedagogicznej zatrudnionych w placówkach doskonalenia nauczycieli”. W szkoleniu wzięło udział osiem osób; „Aspekty psychologiczne udzielanego wsparcia w kryzysie uchodźczym” – webinarium dla konsultantów i doradców metodycznych ds. kadry zarządzającej zatrudnionych w placówkach doskonalenia nauczycieli, w którym wzięło udział 16 osób; „Aspekty kulturowe i społeczne udzielanego wsparcia w kryzysie uchodźczym” – webinarium dla konsultantów i doradców metodycznych ds. kadry zarządzającej zatrudnionych w placówkach doskonalenia nauczycieli, w którym wzięło udział 25 osób;

- 2023 r.: „Zasoby i potrzeby uczniów w grupie/klasie zróżnicowanej – klasy IV-VIII szkoły podstawowej” – szkolenie stacjonarne, w którym uczestniczyło 20 nauczycieli; „Uczeń z doświadczeniem migracji w polskiej szkole” – szkolenie w trakcie realizacji; „Nauczanie języka polskiego jako drugiego” – szkolenie w trakcie przygotowania; publikacja poświęcona rozwijaniu sprawności czytania ze zrozumieniem w grupach zróżnicowanych pod względem znajomości języka polskiego – w trakcie przygotowania.

Projekt „Wspieranie inicjatyw edukacyjnych w szkolnym środowisku wielokulturowym”

W latach 2020 – 2022 Minister ogłaszał konkursy ofert na realizację zadania publicznego pn.: „Wspieranie inicjatyw edukacyjnych w szkolnym środowisku wielokulturowym”. Celem realizacji tego zadania było wspieranie działań wynikających z art. 165 ustawy – Prawo oświatowe poprzez dofinansowanie projektów na rzecz szkół, do których uczęszczają uczniowie cudzoziemcy. W ramach realizacji tego zadania w latach 2020-2022 Minister zawarł łącznie 18 umów, na które wydatkował 463,8 tys. zł (38,65% planowanych wydatków). W ramach realizacji modułu I)²⁶ przeprowadzono szkolenia (kursy metodyczne,

²⁵ Uczestnicy szkolenia, w ramach szkoleń kaskadowych przeprowadzili 87 szkoleń (na podstawie materiałów metodycznych udostępnionych w trakcie szkolenia), w ramach których przeszkolili 1997 nauczycieli.

²⁶ W projekcie wyodrębniono dwa moduły tematyczne: moduł I) skierowano do uczniów oraz nauczycieli i kadry szkolnej pracującej z grupą uczniów cudzoziemców, uczniów będących obywatelami polskimi, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących

warsztaty i webinaria) dla 533 nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemcami. W ramach modułu II) realizowano przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące integracji i współpracy uczniów i nauczycieli z mniejszością romską. Wydatki na realizację tego modułu w latach 2020 – 2022 wyniosły łącznie 81,9 tys. zł.

NIK szczegółowemu badaniu poddała dokumentację związaną z realizacją tego zadania publicznego przez trzy podmioty (na łączną kwotę 150 tys. zł), które zrealizowały następujące projekty:

- „Nowe narzędzia i metody glottodydaktyczne – wsparcie nauczania języka przyrodniczego dzieci z doświadczeniem migracji i ich nauczycieli” (zrealizowano 20 godz. warsztatów dla 20 nauczycieli);
- „Lektury pełne kultury” (powstał e-podręcznik dla uczniów e-poradnik dla nauczycieli oraz zrealizowano cztery 3-godzinne szkolenia, które łącznie ukończyło 114 osób);
- „Język polski nie jest trudny” (dwa kursy metodyczne dla 17 i 12 nauczycieli).

W wyniku kontroli przeprowadzonej przez NIK pt. „Kształcenie dzieci rodziców powracających do kraju oraz dzieci cudzoziemców”²⁷, NIK sformułowała wniosek pokontrolny dotyczący wzmocnienia nadzoru nad realizacją dotowanych projektów poprzez prowadzenie bezpośrednich kontroli oraz żądanie od beneficjentów dołączenia do sprawozdania wykonania zadania publicznego odpowiednich dowodów księgowych wraz z dokumentacją potwierdzającą jego rzetelne wdrożenie. NIK w tym wystąpieniu pokontrolnym opisała, że Minister przeprowadził w latach 2017-2019 jedną kontrolę u beneficjenta realizującego to zadanie, a od trzech beneficjentów (w 2019 r.) zażądano przedłożenia materiałów dokumentujących realizację tego zadania.

W latach 2020-2022 Minister przeprowadził w czterech podmiotach kontrole prawidłowości wykonania zadania publicznego „Wspieranie inicjatyw edukacyjnych w szkolnym środowisku wielokulturowym”. Ponadto w 2020 r. zwrócił się do czterech podmiotów o dołączenie do sprawozdania dokumentacji merytorycznej, a do dwóch z podmiotów o dołączenie dokumentacji finansowej. W 2022 r. zadanie to zrealizował jeden beneficjent, który przekazał dokumentację finansową w związku z kontrolą podjętą przez pracowników Ministerstwa. W planie kontroli prowadzonych przez Ministra na 2023 r. ujęto przeprowadzenie jednej kontroli prawidłowości wykonania tego zadania publicznego.

Współpraca Ministra
z innymi organami

W latach 2020 – 2023 pracownicy Ministerstwa pozostawali w stałym kontakcie z: Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, ORE, Ministerstwem Oświaty Edukacji i Nauki Ukrainy oraz Ambasadą Ukrainy w Warszawie w kwestii kształcenia dzieci i młodzieży ukraińskiej w Polsce, w szczególności przybyłej do Polski po 24 lutego 2022 r. w związku agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. Współpracowali z jst w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego oraz Ukraińskim Hubem Edukacyjnym w Polsce, którego misją jest promowanie integracji z lokalną społecznością Ukraińców przebywających w Polsce. W dniu 8 czerwca 2022 r. Minister Edukacji i Nauki podpisał z UNICEF²⁸ Memorandum of Understanding (MoU) w celu przeciwdziałania wykluczeniu edukacyjnemu dzieci i młodzieży z Ukrainy oraz utrzymania jakości edukacji polskich dzieci ze środowisk przyjmujących uchodźców w Rzeczypospolitej Polskiej. Wśród działań realizowanych w ramach zawartego w 2022 r. Memorandum znalazły się: infolinia przeznaczona dla uchodźców z Ukrainy (uczniów i studentów oraz ich rodziców i opiekunów prawnych, która

w systemach oświaty innych państw; moduł II) skierowano do uczniów należących do mniejszości narodowych oraz etnicznych oraz nauczycieli i kadry szkolnej pracującej z tą grupą uczniów.

²⁷ Wystąpienie pokontrolne nr KNO.410.009.01.2019. <https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/19/028/KNO/>

²⁸ United Nations International Children's Emergency Fund.

dostępna była od 16 sierpnia do 30 listopada 2022 r. (obsługiwana przez Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej wybrane przez UNICEF)²⁹; zorganizowano obozy letnie i zajęcia pozalekcyjne dla dzieci uchodźców; na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej (<https://zpe.gov.pl>) dostępny jest Paszport Edukacyjny UNICEF z zasobami w języku ukraińskim dotyczącymi zdrowia psychicznego i wsparcia psychospołecznego dla uczniów, nauczycieli i opiekunów. W ramach powyższego Memorandum w 2023 r. zrealizowano następujące działania:

- konferencję pt. „Dziecko jest dzieckiem – międzynarodowa konferencja: krajowy dialog na temat promowania dostępnej i włączającej edukacji”, zorganizowaną (24 marca 2023 r.) we współpracy z Ministerstwem Funduszy Rozwoju i Polityki Regionalnej, Ministerstwem Rodziny i Polityki Społecznej;
- spotkanie (on-line 26 kwietnia) w edukacyjnej grupie roboczej dla międzynarodowych organizacji oraz organizacji pozarządowych.

W ramach tzw. Inicjatywy Specjalnej Przedstawiciel Sekretarz Generalnej Rady Europy ds. Migracji i Uchodźców, w dniach 19-20 grudnia 2022 r. Rada Europejska zorganizowała w Warszawie pilotażowe warsztaty dotyczące wzmocnienia umiejętności psychologicznych nauczycieli i pracowników socjalnych. W warsztatach udział wzięło ok. 20 osób zajmujących się profesjonalnie opieką nad uchodźcami (z MSWiA, Ministerstwa Zdrowia, MEiN i Ministerstwa Sprawiedliwości)³⁰.

W ramach współpracy z Przedstawicielstwem w Polsce Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR ³¹) odbyło się:

- spotkanie (23 marca 2022 r.) przedstawicieli UNHCR, którego celem było zapoznanie przedstawicieli administracji centralnej ze strukturą Przedstawicielstwa UNHCR oraz planowanymi działaniami w związku z kryzysem uchodźczym;
- spotkanie (21 marca 2023 r.) Ministra Edukacji i Nauki ze Stałym Przedstawicielem UNHCR, którego celem było nawiązanie współpracy w zakresie wsparcia dla dzieci ukraińskich w polskich szkołach.

Ministerstwo współpracowało przy organizowaniu konkursu grantowego Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IOM³²), w ramach ogólnopolskiego konkursu skierowanego do szkół oraz organizacji działających w środowisku szkolnym, na realizację lokalnych działań integracyjnych dla dzieci i młodzieży ze społeczności lokalnej i migranckiej oraz uczestniczyli w dyskusjach i debatach odbywających się w gremiach i strukturach Unii Europejskiej, m.in. na temat wyzwań związanych z kształceniem dzieci i młodzieży – uchodźców z Ukrainy.

Przedstawiciele Ministerstwa odbyli trzy spotkania z osobami reprezentującymi Japońską Agencję Współpracy Międzynarodowej (JICA³³) w sprawie potencjalnego wsparcia przez stronę japońską inicjatywy realizowanej przez resort edukacji i nauki na rzecz obywateli Ukrainy (głównie młodzież szkolna i studenci) przebywających na terenie Polski³⁴. W dniu 13 lipca 2022 r. Sekretarz

²⁹ Przekazywano ukraińskim rodzicom i młodzieży informacje na temat opieki nad dziećmi w wieku wczesnoszkolnym, a także możliwości kształcenia na poziomie podstawowym, średnim i wyższym w Polsce.

³⁰ Rada Europy pokryła koszty pobytu ekspertów oraz tłumaczeń, a także koszty noclegu dla osób przyjeżdżających spoza Warszawy.

³¹ United Nations High Commissioner for Refugees.

³² International Organization for Migration.

³³ Japan International Cooperation Agency.

³⁴ W dniach 20-24 marca 2023 r. odbyła się wizyta przedstawicieli japońskiej agencji współpracy międzynarodowej JICA (Japan International Cooperation Agency) w Polsce. W dniu 20 marca br. przedstawiciele agencji na spotkaniu z przedstawicielami DWM, w związku z zaangażowaniem Japonii w pomoc uchodźcom z Ukrainy również za pośrednictwem UNICEF, omówili możliwości rozszerzenia zakresu dotychczas udzielanego wsparcia. Jednym z głównych tematów wizyty była integracja ukraińskich uczniów w polskich szkołach. W dniu 23 marca br. przedstawiciele JICA zostali przyjęci w Lublinie – jednym z miast, które przyjęły najwięcej uchodźców. W dniu 18 kwietnia br.

stanu w MEiN spotkał się ze Specjalnym Sprawozdawcą Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. praw człowieka migrantów. Rozmowa dotyczyła sytuacji cudzoziemców i uchodźców w Polsce.

5.1.4. PRZYJMOWANIE DZIECI CUDZOZIEMCÓW DO SZKÓŁ

Szkoły nie w pełni prawidłowo przyjmowały dzieci cudzoziemców

Analiza dokumentacji 461 cudzoziemców przyjętych do szkół w okresie objętym kontrolą wykazała, że przypadku 99 (21,5%) cudzoziemców przyjęcie do szkoły lub kwalifikacja do oddziału przygotowawczego nastąpiło z naruszeniem przepisów rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi lub wewnętrznych procedur obowiązujących w szkole. Nieprawidłowości polegały na:

- niepowoływaniu zespołu kwalifikującego uczniów do oddziału przygotowawczego w pięciu szkołach³⁵;

Powody niepowołania zespołu kwalifikacyjnego

- w Szkole Podstawowej Nr 151 w Krakowie - dyrektor nie powołał zespołu kwalifikującego cudzoziemców do oddziałów przygotowawczych w roku szkolnym 2021/2022 oraz 2022/2023³⁶. Dyrektor wyjaśniła, że dzieci cudzoziemskie zapisywane były do szkoły przez sekretarza ds. uczniowskich zgodnie z przydzielonym zakresem obowiązków. Ostateczną decyzję o przyjęciu kandydata do szkoły podejmował dyrektor;
- dyrektor XV Liceum Ogólnokształcącego w Krakowie wyjaśniła, że zespołu nie utworzono, ponieważ przyjmowano uczniów wg kolejności zgłoszeń i nie było uczniów, którzy mówiliby po polsku, dlatego nie można było wyznaczyć kryteriów przyjmowania uczniów;
- w Szkole Podstawowej w Józefinie, dyrektor nie powołał zespołu kwalifikującego uczniów do oddziałów przygotowawczych utworzonych z dniem 13 września 2022 r. Zdaniem dyrektora szkoły zespół nie został powołany, by umożliwić jak najszybsze utworzenie oddziałów przygotowawczych i objęcie nauczaniem uczniów uchodźców. Po rozmowie rodziców ucznia z dyrektorem szkoły, a także przedstawieniu posiadanych dokumentów, uczniów kwalifikowano do odpowiedniego oddziału przygotowawczego na podstawie daty urodzenia.

Powołano zespół kwalifikacyjny w niewłaściwym składzie osobowym

- w przypadku jednej szkoły (Szkoły Podstawowej Nr 16 w Rzeszowie), powołano zespół kwalifikujący w niewłaściwym składzie. W związku z utworzeniem w roku szkolnym 2021/2022 jednego oddziału przygotowawczego, a w roku szkolnym 2022/2023 dwóch oddziałów przygotowawczych, dyrektor powołała zespół kwalifikujący, w skład którego wchodził dyrektor (jako przewodniczący), sekretarz szkoły i nauczyciel. Zgodnie z § 16 ust. 1 ww. rozporządzenia w skład zespołu kwalifikacyjnego wchodzi dwóch nauczycieli oraz pedagog lub psycholog;

Przyjmowano cudzoziemców bez przeprowadzenia z nimi rozmowy kwalifikacyjnej

- w przypadku jednej szkoły (Szkoły Podstawowej Nr 34 w Białymstoku) na rok szkolny 2022/2023 przyjęto i zakwalifikowano do odpowiedniej klasy siedmiu uczniów z Ukrainy bez przeprowadzenia z nimi rozmowy kwalifikacyjnej, o której mowa w § 12 ust. 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi;

odbyło się spotkanie Ministra Edukacji i Nauki z Ambasadorem Japonii w Polsce, Panem Akio Miyajima. Spotkanie było poświęcone przedstawieniu japońskiej propozycji upowszechnienia wśród polskich uczniów wydarzeń historycznych z 1922 r. związanych z uratowaniem polskich Dzieci Syberyjskich przez Japoński Czerwony Krzyż. Drugim ważnym tematem spotkania była edukacja przebywających w Polsce uchodźców z Ukrainy. Minister przedstawił polskie rozwiązania w tym zakresie.

³⁵ Szkoła Podstawowa Nr 81 w Gdańsku, Szkoła Podstawowa Nr 151 w Krakowie, Szkoła Podstawowa Nr 47 w Krakowie, XV Liceum Ogólnokształcące w Krakowie, Szkoła Podstawowa w Józefinie.

³⁶ Analizie poddano dokumentację 20 cudzoziemców z tej szkoły.

Nie dokumentowano rozmów kwalifikacyjnych z cudzoziemcami

- w trzech szkołach³⁷ nie udokumentowano faktu przeprowadzenia z cudzoziemcami rozmowy kwalifikacyjnej;

- w VI Liceum Ogólnokształcącym w Katowicach, rekrutując uczniów cudzoziemców na rok szkolny 2022/2023 (poddano analizie dokumentację 15 cudzoziemców), w żadnym przypadku nie dokumentowano przebiegu rozmów kwalifikacyjnych, co uniemożliwiało rzetelną weryfikację podjętych czynności w ww. zakresie. Potwierdzając fakt nieudokumentowania przeprowadzonych rozmów kwalifikacyjnych, dyrektor wyjaśnił, że nie udokumentował tych rozmów z powodów organizacyjnych (w tym braków kadrowych);
- w Szkole Podstawowej Nr 151 w Krakowie zaniechano udokumentowania faktu przeprowadzenia oraz wyników rozmów kwalifikacyjnych z pięciorgiem (spośród siedmiorga badanych) uczniów, którzy przybyli z zagranicy i zostali przyjęci do klas II-VIII w roku szkolnym 2022/2023, lecz nie przedłożyli dokumentów, o których mowa w § 2 pkt 3 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, w związku z § 4 ust. 2 pkt 1 tego rozporządzenia;
- w Szkole Podstawowej Nr 26 w Białymstoku przyjęto cudzoziemca z naruszeniem wewnętrznej procedury. Komisja kwalifikacyjna prowadząca w roku szkolnym 2021/2022 rekrutację uczniów do oddziału przygotowawczego podjęła decyzję o przyjęciu jednego ucznia o jeden dzień wcześniej niż przeprowadzono postępowania kwalifikacyjne, tj. z naruszeniem obowiązującej wewnętrznej procedury ujętej w statucie szkoły.

Nierzetelnie prowadzono dokumentację przyjętych cudzoziemców

- w Szkole Podstawowej Nr 74 we Wrocławiu nierzetelnie prowadzono dokumentację nowoprzyjętych uczniów. W przypadku dwóch uczniów cudzoziemców, w dokumentacji szkoły, oprócz podania o przyjęcie dziecka do szkoły, brakowało świadectwa, zaświadczenia lub innego dokumentu stwierdzającego ukończenie szkoły lub kolejnego etapu edukacji za granicą (§ 2 pkt 3a rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi) lub świadectwa, zaświadczenia lub innego dokumentu wydanego przez szkołę za granicą, potwierdzającego uczęszczanie ucznia przybywającego z zagranicy do szkoły za granicą i wskazującego klasę lub etap edukacji, który uczeń ukończył w szkole za granicą oraz dokumentu potwierdzającego sumę lat nauki szkolnej ucznia lub pisemnego oświadczenia dotyczącego sumy lat nauki szkolnej ucznia, złożonego przez rodzica ucznia lub inną osobę sprawującą opiekę nad uczniem albo pełnoletniego ucznia, jeżeli ustalenie sumy lat nauki szkolnej nie było możliwe na podstawie świadectwa, zaświadczenia lub innego dokumentu (§ 2 pkt 3b ww. rozporządzenia). Braki te zostały w trakcie kontroli NIK uzupełnione.

5.1.5. WARUNKI KSZTAŁCENIA, WYCHOWANIA I OPIEKI W SZKOŁACH

Wydatki szkół

Wydatki w 28 skontrolowanych szkołach na kształcenie cudzoziemców w latach 2020, 2021 i 2022 wyniosły łącznie 13 008 tys. zł, w tym odpowiednio: 1 798,5 tys. zł, 2 194,5 tys. zł i 9 015 tys. zł (wzrost o 401,3% w stosunku do 2020 r.). Największy wzrost wydatków na kształcenie cudzoziemców nastąpił w wydatkach na prowadzenie zajęć w oddziałach przygotowawczych, które w 2022 r. były czterokrotnie wyższe niż w 2020 r. Dwukrotnie wzrosły wydatki na prowadzenie zajęć dodatkowych z języka polskiego (z 222,1 tys. zł w 2020 r. do 457,9 tys. zł w 2022 r.). Wzrosły wydatki na prowadzenie zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej wobec cudzoziemców (z 2,6 tys. zł w 2020 r. do 36,1 tys. zł w 2022 r.) oraz wydatki na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemcami (z 12,5 tys. zł w 2020 r. do 50,5 tys. zł w 2022 r.).

³⁷ VI Liceum Ogólnokształcące w Katowicach, Szkoła Podstawowa Nr 151 w Krakowie, Szkoła Podstawowa w Józefinie.

W 2022 r. liczba cudzoziemców w skontrolowanych szkołach wzrosła niemal dwukrotnie

W latach szkolnych 2020/2021-2022/2023³⁸ do 28 skontrolowanych szkół uczęszczało odpowiednio: 870, 1 075 (wzrost liczby tych uczniów o 23,6% w stosunku do 2020 r.) oraz 2 696 cudzoziemców (wzrost o 150,8% w stosunku do 2021 r., w tym w oddziałach ogólnodostępnych wzrosła o 100,8%, a w oddziałach przygotowawczych wzrosła o 967,7%). Do 14 szkół podstawowych uczęszczało odpowiednio: 667, 852 i 1 972 cudzoziemców, a do 14 liceów ogólnokształcących: 203, 223 i 724 cudzoziemców.

Najliczniejszą grupę stanowili uczniowie pochodzący z: Ukrainy (75,5%), Białorusi (11,8%), Rosji (4,4%) oraz Bułgarii -113 (2,4%). Pozostali uczniowie cudzoziemcy (5,9%) pochodzili z 38 krajów³⁹.

Wzrosła średnia liczba cudzoziemców w jednym oddziale

Wg stanu na 30 września w roku szkolnym 2020/2021 cudzoziemcy uczęszczali do 374 oddziałów (369 ogólnodostępnych i pięciu przygotowawczych), a przeciętna ich liczba w jednym oddziale wynosiła ponad dwóch uczniów (2,3). W roku szkolnym 2021/2022 cudzoziemcy uczęszczali do 387 oddziałów (380 ogólnodostępnych i 7 przygotowawczych), a przeciętna liczba w jednym oddziale wynosiła niemal trzech (2,8). W roku szkolnym 2022/2023 cudzoziemcy uczęszczali do 536 oddziałów (500 ogólnodostępnych i 36 przygotowawczych), a przeciętna ich liczba w jednym oddziale wynosiła pięciu.

Wzrosła liczba oddziałów przygotowawczych dla cudzoziemców

Spśród wszystkich cudzoziemców uczęszczających do skontrolowanych szkół, 83,2% z nich zapisanych zostało do oddziałów ogólnodostępnych, a 16,8% do oddziałów przygotowawczych. W szkołach podstawowych cudzoziemcy w oddziałach ogólnodostępnych stanowili 85,5% wszystkich cudzoziemców, a co siódmy (14,5%) był uczniem oddziału przygotowawczego. W liceach ogólnokształcących do oddziałów ogólnodostępnych zapisano 76,2% cudzoziemców, a 23,8% do oddziałów przygotowawczych. W roku szkolnym 2022/2023 r. w stosunku do roku szkolnego 2021/2022 liczba oddziałów przygotowawczych, w których uczyli się wzrosła ponad czterokrotnie (414,3%).

We wszystkich szkołach objętych kontrolą dyrektorzy uregulowali organizację kształcenia uczniów (w tym cudzoziemców) poprzez opracowanie i przekazanie do organu prowadzącego szkołę arkusza organizacyjnego, o którym mowa w § 17 ust. 3-6 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli⁴⁰.

W co dziesiątej szkole nie uzyskano zatwierdzenia aneksów arkuszy organizacyjnych przez organ prowadzący

W trzech szkołach (10,7%) objętych kontrolą stwierdzono brak zatwierdzenia przez organ prowadzący szkołę zmian (aneksów) arkusza organizacji szkoły, co było niezgodne z § 17 ust. 12 rozporządzenia w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół, a w jednej szkole (3,6%) przekazano do zatwierdzenia projekt arkusza organizacyjnego po terminie określonym § 17 ust. 7 tego rozporządzenia.

- w Szkole Podstawowej Nr 47 w Krakowie oraz w XIV Liceum Ogólnokształcącym w Krakowie po uzyskaniu zgody na utworzenie w roku szkolnym 2021/2022 oddziałów przygotowawczych (odpowiednio trzech i jednego) nie wprowadzono do arkusza organizacji szkoły stosownej zmiany w formie aneksu i nie uzyskano zatwierdzenia tej zmiany przez organ prowadzący, co było niezgodne z § 17 ust. 12 rozporządzenia w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół;
- Szkoła Podstawowa Nr 34 w Białymstoku nie dysponowała potwierdzeniem zatwierdzenia – przez organ prowadzący Szkołę – zmian arkuszy organizacyjnych, procedowanych po 30 września danego roku szkolnego. Zmiany takie przedkładał organowi prowadzącemu tylko za pośrednictwem systemu

³⁸ Wg stanu na 30 września 2020 r., 2021 r. i 2022 r.

³⁹ Wietnamu, Armenii, Gruzji, Meksyku, Wielkiej Brytanii, Afganistanu, Turcji, Indii, Rumunii, Azerbejdżanu, Irlandii, Tadżykistanu, Egiptu, Brazylii, Norwegii, Włoch, Syrii, Izraela, Kazachstanu, Słowacji, Kuwejt, Chin, Mołdawii, Kanady, Wenezueli, Japonii, Węgier, Czech, Hiszpanii, Iraku, Cypru, Australii, Filipin, Uzbekistanu, Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Mongolii, Niemiec i Francji.

⁴⁰ Dz. U. poz. 502 ze zm. Dalej: rozporządzenie w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół.

informatycznego (Vulcan) i w tymże systemie nie posiadały statusu „zatwierdzony”, a co najwyżej status „sprawdzony”. W zakresie spraw dotyczących uczniów niebędących obywatelami polskimi dotyczyło to: w roku szkolnym 2021/2022 – aneksu nr 7 z 5 kwietnia 2022 r., zwiększającego liczbę uczniów na dodatkowych zajęciach z języka polskiego dla klas I-III i klas IV-VIII; w roku szkolnym 2022/2023: aneksu nr 2 z 3 października 2022 r., zmieniającego podział i liczebność grup na dodatkowych zajęciach z języka polskiego uczniów innych niż z Ukrainy, aneksu nr 3 z 1 grudnia 2022 r., zmniejszającego liczebność grup na zajęciach wyrównawczych z matematyki i języka angielskiego; aneksu nr 4 z 30 grudnia 2022 r., zmieniającego podział i liczebność grup na dodatkowych zajęciach z języka polskiego uczniów z Ukrainy oraz aneksu nr 5 z 13 stycznia 2023 r. przywracającego poprzedni stan w grupach na zajęciach wyrównawczych z matematyki i angielskiego;

- Liceum Ogólnokształcące Nr X we Wrocławiu przekazało do zatwierdzenia organowi prowadzącemu arkusz organizacji szkoły na rok szkolny 2020/2021 oraz na rok szkolny 2021/2022 z opóźnieniem wynoszącym odpowiednio o 21 dni i 19 dni.

W co dziesiątej szkole w arkuszach organizacyjnych wykazywano nierzetelne dane

W trzech szkołach⁴¹ (10,7%) w arkuszach organizacyjnych szkoły wykazywano nierzetelne dane dotyczące liczby uczniów uczęszczających do szkoły.

- w Szkole Podstawowej Nr 10 we Wrocławiu liczba uczniów zawarta w aneksie nr 1 do projektu arkusza organizacji pracy szkoły na rok szkolny 2020/2021 z dnia 29 września 2020 r. nie była zgodna z danymi wprowadzonymi przez Szkołę do SIO według stanu na dzień 30 września 2020 r. W przedmiotowym aneksie wskazano 1 033 uczniów, podczas gdy w SIO ujęto 970 uczniów. Różnica w liczbie uczniów pomiędzy dniem 29 a 30 września wyniosła 63;
- w Szkole Podstawowej Nr 74 we Wrocławiu – w roku szkolnym 2020/2021 w aneksach do arkusza organizacyjnego z dnia: z 30 września 2020 r. (nr 1), 21 listopada 2020 r. (nr 2) i 6 kwietnia 2021 r. (nr 3) wykazywano liczbę 444 uczniów szkoły. W SIO szkoły na dzień 30 września 2020 r. wykazano 371 uczniów. Różnica wynosiła 73 uczniów; w roku szkolnym 2021/2022 w aneksach do arkusza organizacyjnego z dnia: z 25 października 2021 r. (nr 1), 7 lutego 2022 r. (nr 2) i nr 3 (bez daty) wykazywano liczbę 444 uczniów szkoły. W SIO szkoły na dzień 30 września 2021 r. wykazano 384 uczniów. Różnica wynosiła 60 uczniów; w roku szkolnym 2022/2023 w aneksach do arkusza organizacyjnego z dnia: z 23 września 2022 r. (nr 1), nr 2 (bez daty) i nr 3 (bez daty) wykazywano liczbę 481 uczniów szkoły. W SIO szkoły na dzień 30 września 2022 r. wykazano 440 uczniów. Różnica wynosiła 41 uczniów.

Opinie dyrektorów szkół

Z opinii niemal wszystkich (96,4%) dyrektorów skontrolowanych szkół wynika, że zwiększona liczba cudzoziemców w szkole po przyjęciu uczniów z Ukrainy nie wpłynęła negatywnie na realizowane w szkole procesy dydaktyczne lub wychowawcze. W przypadku jednej szkoły⁴² przyjęcie znacznej liczby cudzoziemców wpłynęło na przebieg procesów realizowanych w szkole.

Opinie dyrektorów szkół po napływie do szkoły licznej grupy uczniów z Ukrainy

- w opinii dyrektora Szkoły Podstawowej nr 16 w Rzeszowie przyrost liczby uczniów wpłynął na przebieg procesu wychowawczego i kształcenia. Skutkowało to trudnościami w procesie adaptacji do nowego środowiska jakim jest szkoła, klasa, grupa rówieśnicza. Nowi uczniowie mieli trudności z dostosowaniem się do panujących w placówce zasad, norm i regulaminów zawartych w statucie Szkoły, pomimo wsparcia ze strony grona pedagogicznego, specjalistów, wychowawców klas. Wzrosła liczba interwencji, rozmów prowadzonych przez pedagoga, wychowawców z uczniami i rodzicami. Wynikało to w głównej mierze z bariery

⁴¹ Szkoła Podstawowa Nr 10 we Wrocławiu, Szkoła Podstawowa Nr 74 we Wrocławiu, Liceum Ogólnokształcące w Jelczu-Laskowicach.

⁴² Szkoła Podstawowa nr 16 w Rzeszowie.

językowej oraz kulturowej. Trudności te rozwiązywane były na bieżąco przy współpracy nauczyciela-tłumacza języka ukraińskiego. W przypadku zauważenia potrzeby przeprowadzenia dogłębnej diagnozy zachowania, uczniowie po wcześniejszej konsultacji z rodzicami kierowani byli przez szkołę do Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 2 w Rzeszowie oraz mogli skorzystać ze wsparcia w TUTU Centrum Rozwoju Psychofizycznego w Rzeszowie;

- w podsumowaniu roku szkolnego 2021/2022 dyrektor III Liceum Ogólnokształcącego w Przemyśle wskazał, że największym wyzwaniem było przyjęcie w szczytowym momencie napływu migrantów – uchodźców wojennych w liczbie około 150 osób. Uczniowi ci byli na początku zapisani do funkcjonujących oddziałów klasowych, z których pod koniec kwietnia 2022 r. przeniesiono ich do oddziałów przygotowawczych. Oddziały przygotowawcze przychodziły na zajęcia na drugą zmianę. Większość cudzoziemców ukończyła z powodzeniem naukę otrzymaniem zaświadczenia uczestnictwa. Nasi uczniowie zaopiekowali się nowymi kolegami i koleżankami, szybko znaleźli wspólny język. Nie odnotowaliśmy niepokojących incydentów;
- dyrektor Szkoły Podstawowej Nr 10 we Wrocławiu wskazał, że przyrost liczby uczniów cudzoziemskich nie wpłynął na przebieg procesu kształcenia i wychowania uczniów lub wpłynął w nieznacznym stopniu w wybranych obszarach. Zastosowane rozwiązania, tj. m.in.: wywiad z uczniami, określenie ich potencjału edukacyjnego i potrzeb, organizacja oddziałów przygotowawczych, dodatkowych zajęć języka polskiego i pomocy psychologiczno-pedagogicznej, miały umożliwić uczniom cudzoziemcom opanowanie znajomości języka polskiego w wystarczającym stopniu do kontynuowania nauki. Zdaniem dyrektora, analiza wyników dydaktyczno-wychowawczych po pierwszym okresie nauki w roku szkolnym 2022/2023 pozwala na wyciągnięcie wniosków, że nie odbiegały one w znaczącym stopniu od wyników w latach poprzednich. Zwiększenie liczby uczniów w Szkole nie spowodowało konieczności wprowadzenia nauki „na zmiany”.

Po wybuchu wojny w Ukrainie w połowie szkół utworzono oddziały przygotowawcze

W roku szkolnym 2020/2021 spośród 28 skontrolowanych szkół, w dwóch szkołach⁴³ (7,1%) funkcjonowały już oddziały przygotowawcze dla cudzoziemców. Po wybuchu wojny w Ukrainie (tj. po 24 lutego 2022 r.), jest i szkoły stanęły przed wyzwaniem przyjęcia licznej fali uczniów uchodźców z Ukrainy. Spośród 26 szkół, w których przed wybuchem konfliktu zbrojnego w Ukrainie nie funkcjonowały oddziały przygotowawcze, w przypadku 13 (50%) szkół⁴⁴ w roku szkolnym 2021/2022 po dniu 24 lutego 2022 r. utworzono takie oddziały, a w 13 (50%) szkołach⁴⁵ oddziałów takich nie utworzono.

Powody braku utworzenia po 24 lutego 2022 r. oddziałów przygotowawczych

- do Szkoły Podstawowej nr 34 w Białymstoku po 24 lutego 2022 r., przyjęto łącznie 35 uczniów cudzoziemców, w tym 33 z Ukrainy. Odnosząc się do braku oddziałów przygotowawczych i podejmowania działań w celu ich utworzenia, w szczególności występowania w tej sprawie do organu prowadzącego, dyrektor wyjaśnił m.in., że wynikało to z braku zainteresowania rodziców dzieci cudzoziemskich na zapisanie dzieci do oddziałów przygotowawczych. Szkoła chciała zorganizować oddział przygotowawczy. We wrześniu 2022 r. telefonicznie uzgodniono z organem prowadzącym szkołę, możliwość utworzenia oddziału przygotowawczego pod

⁴³ Szkoła Podstawowa Nr 57 w Gdańsku, Szkoła Podstawowa Nr 74 we Wrocławiu.

⁴⁴ Szkoła Podstawowa Nr 26 w Białymstoku, IV Liceum Ogólnokształcące w Słupsku, V Liceum Ogólnokształcące w Gdyni, XIV Liceum Ogólnokształcące w Katowicach, Szkoła Podstawowa Nr 151 w Krakowie, Szkoła Podstawowa Nr 47 w Krakowie, XV Liceum Ogólnokształcące w Krakowie, XIV Liceum Ogólnokształcące w Krakowie, Szkoła Podstawowa Nr 16 w Rzeszowie, III Liceum Ogólnokształcące w Przemyśle, CLXV Liceum Ogólnokształcące w Warszawie, Szkoła Podstawowa Nr 10 we Wrocławiu, Liceum Ogólnokształcące w Jelczu-Laskowicach.

⁴⁵ Szkoła Podstawowa Nr 34 w Białymstoku, IX Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Białymstoku, Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół w Dąbrowie Białostockiej, Szkoła Podstawowa Nr 81 w Gdańsku, Szkoła Podstawowa Nr 10 w Sosnowcu, Szkoła Podstawowa Nr 1 w Siewierzu, VI Liceum Ogólnokształcące w Katowicach, Szkoła Podstawowa Nr 23 w Rzeszowie, Liceum Ogólnokształcące Nr 1 w Leżajsku, Szkoła Podstawowa w Józefinie, Szkoła Podstawowa Nr 5 w Piasecznie, XLVI Liceum Ogólnokształcące w Warszawie, Liceum Ogólnokształcące Nr X we Wrocławiu.

warunkiem, że zebrania grupy chętnych dzieci. Dyrektor wraz z pomocą nauczyciela zorganizowali spotkanie wszystkich rodziców dzieci z Ukrainy z ofertą zapisania dzieci do tych oddziałów. Pomimo tego rodzice nie wyrazili chęci na zapisanie dzieci do tych oddziałów;

- dyrektor Szkoły Podstawowej Nr 81 w Gdańsku wyjaśniła, że nie wystąpiła w roku szkolnym 2021/2022 do organu prowadzącego szkołę o zgodę na utworzenie oddziałów przygotowawczych dla uczniów z Ukrainy. Wskazała, że w okresie około miesiąca od wybuchu konfliktu zbrojnego na terytorium Ukrainy, do szkoły przyjęto około 100 uczniów z Ukrainy. Każdy nowoprzyjęty uczeń był przypisany do klasy ogólnodostępnej, programowo niższej, aby mógł poznać język. Poinformowała, że szkoła nie posiadała warunków lokalowych oraz kadry nauczycielskiej, by utworzyć oddziały przygotowawcze dla ww. uczniów;
- do XLVI Liceum Ogólnokształcącego w Warszawie po 24 lutego 2022 r. przyjęto 35 uczniów z Ukrainy. Zastępca Burmistrza Dzielnicy Targówek, z upoważnienia organu prowadzącego, wyjaśnił m.in., że w szkole tej oddziałów przygotowawczych nie utworzono, ponieważ w roku szkolnym 2022/2023 utworzono w szkole ogółem 30 oddziałów, a do dyspozycji pozostawało 36 sal lekcyjnych. Dyrektor nie miał zatem możliwości zorganizowania oddziałów przygotowawczych i nie zgłosił takiego zapotrzebowania. Uczniowie przyjmowani do szkoły po wybuchu konfliktu zbrojnego na Ukrainie napływali w II półroczu systematycznie i nie była to grupa przyjęta jednorazowo, stąd dyrektor zdecydował o włączeniu uczniów do istniejących klas pierwszych.

Ponad połowa szkół wprowadziła wewnętrzne procedury/programy włączania cudzoziemców do społeczności szkolnej

W 18 (64,3%) skontrolowanych szkołach⁴⁶ wprowadzono wewnętrzne procedury/programy włączania uczniów cudzoziemców do funkcjonowania w społeczności szkolnej. Spośród tych szkół w przypadku ośmiu szkół (42,1%) wprowadzono te procedury po dniu 24 lutego 2022 r., tj. po wybuchu wojny w Ukrainie.

- w III Liceum Ogólnokształcącym w Przemyślu w celu wsparcia procesu przyjmowania do szkoły ucznia cudzoziemskiego/powracającego z zagranicy opracowany został „System wsparcia ucznia cudzoziemskiego/powracającego z zagranicy”. W dniu 15 marca 2022 r. powołano w szkole zespół ds. pracy z uczniem cudzoziemskim/powracającym z zagranicy. Realizacja planu wsparcia ucznia uwzględniała:
 - diagnozę i monitorowanie osiągnięć edukacyjnych uczniów,
 - rozwijanie kompetencji w zakresie znajomości i posługiwania się językiem polskim,
 - integrację kulturową -współpracę z rodzicami,
 - ewaluację działań, polegającą na spotkaniu zespołu i modyfikacji podejmowanych działań. Narzędziami służącymi do diagnozy możliwości uczniów cudzoziemców były badania ankietowe;
- w XIV Liceum Ogólnokształcącym w Katowicach przyjęto procedury przyjmowania uczniów cudzoziemców, które określały m.in. następujące zadania: formalności związane z przyjęciem ucznia do szkoły, diagnoza potrzeb ucznia, współpraca z rodzicami, wprowadzenie ucznia w realia szkoły, dostosowanie wymagań edukacyjnych do możliwości i umiejętności ucznia, integracja ucznia z zespołem klasowym. Opracowano również „Program adaptacyjny dla cudzoziemców w XIV LO im. mjr H. Sucharskiego w Katowicach”. Ogólne cele programu to m.in.: diagnoza potrzeb i problemów uczniów cudzoziemców, umożliwienie szybkiego

⁴⁶ Szkoła Podstawowa Nr 34 w Białymstoku, Szkoła Podstawowa Nr 26 w Białymstoku, IX Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Białymstoku, Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół w Dąbrowie Białostockiej, Szkoła Podstawowa Nr 57 w Gdańsku, IV Liceum Ogólnokształcące w Słupsku, Szkoła Podstawowa Nr 1 w Siewierzu, XIV Liceum Ogólnokształcące w Katowicach, VI Liceum Ogólnokształcące w Katowicach, XIV Liceum Ogólnokształcące w Krakowie, Szkoła Podstawowa Nr 16 w Rzeszowie, Szkoła Podstawowa Nr 23 w Rzeszowie, Liceum Ogólnokształcące Nr 1 w Leżajsku, III Liceum Ogólnokształcące w Przemyślu, Szkoła Podstawowa w Józefinie, Szkoła Podstawowa Nr 10 we Wrocławiu, Szkoła Podstawowa Nr 74 we Wrocławiu, Liceum Ogólnokształcące w Jęlcu-Laskowicach.

i efektywnego włączenia uczniów cudzoziemców do nowych warunków szkolnych, wspieranie uczniów cudzoziemców w rozwoju emocjonalnym, społecznym i fizycznym, zapobieganie niebezpieczeństwom w Szkole, w tym przemocy fizycznej i psychicznej w stosunku do uczniów cudzoziemców, kształtowanie w społeczności szkolnej pozytywnych i tolerancyjnych postaw i zachowań. Program określał również cele szczegółowe (wychowawcze, dydaktyczne i opiekuńcze), metody i formy realizacji założeń Programu oraz oczekiwane efekty.

Diagnoza potrzeb

Z badań ankietowych przeprowadzonych przez NIK wśród 221 nauczycieli prowadzących w szkołach objętych kontrolą zajęcia lekcyjne z cudzoziemcami z: języka polskiego, matematyki, historii, geografii i biologii wynika, że wszyscy ankietowani (100%) przeprowadzali diagnozę wstępną poziomu wiedzy i umiejętności uczniów cudzoziemców rozpoczynających naukę w oddziale („zawsze” - 57% odpowiedzi; „gdy uznam, że jest taka potrzeba” - 23% ankietowanych lub „gdy uznam, że jest taka potrzeba” - 20%. Zdecydowana większość nauczycieli (88%) realizowała podstawę programową z ww. przedmiotów z zastosowaniem programu nauczania opracowanego przez wydawnictwo. Natomiast 6% nauczycieli korzystała z programu własnego autorskiego programu nauczania, a 6% korzystała z programu nauczania opracowanego przez innego autora/zespół autorów. Zdecydowana większość nauczycieli (84%) samodzielnie dostosowała przyjęty program nauczania do potrzeb uczniów cudzoziemców. Dostosowania realizowanych programów nauczania dotyczyły: metod, form pracy z uczniem lub organizacji nauczania (41% odpowiedzi); sposobów oceniania (33%); treści edukacyjnych (26%).

Dostosowanie programów nauczania

Nauczyciele wszystkich 28 szkół objętych kontrolą dostosowali przyjęte w szkole programy nauczania z: języka polskiego, matematyki, historii, geografii i biologii do potrzeb i możliwości uczniów cudzoziemców. W celu dostosowania realizowanych programów nauczania z ww. przedmiotów, nauczyciele przeprowadzali diagnozę w zakresie potrzeb i możliwości uczniów cudzoziemców.

- w Szkole Podstawowej Nr 16 w Rzeszowie w roku szkolnym 2020/2021 dla cudzoziemców uczących się w oddziałach ogólnodostępnych, dostosowania programów nauczania z języka polskiego, matematyki, historii, geografii i biologii polegały m.in. na: umożliwieniu korzystania ze słowników, stosowaniu krótkich prostych komunikatów, większej ilości zadań zamkniętych, wzbogacaniu procesu nauczania rysunkami i schematami celem lepszego zobrazowania treści. W roku szkolnym 2021/2022 do wybuchu konfliktu zbrojnego na terytorium Ukrainy w szkole utworzono (21 marca 2022 r.) oddział przygotowawczy (klasa VII), do którego uczęszczali wyłącznie uczniowie z tego kraju. Nauczyciele przygotowali rozkłady materiału w oparciu o dopuszczone programy nauczania danych zajęć edukacyjnych. W roku szkolnym 2022/2023 dla oddziałów przygotowawczych (klasy VII i klasy VIII) dostosowano programy nauczania i treści nauczania do potrzeb i możliwości uczniów z Ukrainy m.in. poprzez: określenie liczby zadań do wykonania w określonym czasie lub wydłużenie czasu pracy; ograniczenie liczby zadań otwartych na rzecz większej ilości zadań zamkniętych; różnicowanie stopnia trudności; przygotowywanie tekstów oraz treści w prostym języku; przygotowywanie obrazków, schematów; korzystanie w trakcie pracy z pomocy słowników. W roku szkolnym 2022/2023 dostosowania programów nauczania zostały wprowadzone po przeprowadzeniu przez nauczycieli diagnoz poziomu wiedzy i umiejętności uczniów;
- w IX Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku po utworzeniu na początku roku szkolnego 2022/2023 oddziału przygotowawczego odbyło się spotkanie organizacyjne grona pedagogicznego. Na podstawie ustaleń przyjętych na spotkaniu wypracowano i wdrożono następujące reguły: w oddziale przygotowawczym dobrane programy nauczania z języka polskiego oraz przedmiotów obowiązkowych realizowały minimum podstawy programowej; nauczyciele z przedmiotów język polski, matematyka, historia, geografia i biologia, na pierwszych zajęciach, przeprowadzili obserwacje diagnozujące i testy sprawdzające wiedzę oraz umiejętności uczniów cudzoziemców w zakresie pisania i czytania w języku polskim; na podstawie przeprowadzonych diagnoz zostały zmodyfikowane i dostosowane programy nauczania do umiejętności uczniów, które w trakcie roku szkolnego

podlegały dalszym modyfikacjom; nauczyciele na początkowym etapie pracy z uczniem cudzoziemskim wykorzystywali m.in. prezentacje multimedialne, filmy tematyczne, witryny rządowe, przygotowywali krzyżówki, karty pracy oraz wprowadzali słownictwo, którego uczniowie musieli się nauczyć, aby móc zrealizować zakres z kolejnego tematu.

Organizacja oddziałów przygotowawczych

W roku szkolnym 2022/2023 oddziały przygotowawcze dla cudzoziemców zorganizowano w 15 (53,6%) skontrolowanych szkołach⁴⁷. W pięciu szkołach⁴⁸ z początkiem roku szkolnego 2022/2023 nie funkcjonowały oddziały przygotowawcze. Liczba oddziałów przygotowawczych w roku szkolnym 2022/2023 w stosunku do roku szkolnego 2021/2022 wzrosła sześciokrotnie (o 620%), a liczba cudzoziemców w tych oddziałach wzrosła dziesięciokrotnie (o 1061,4%). Przeciętna liczba cudzoziemców w jednym oddziale przygotowawczym w roku szkolnym 2022/2023 wyniosła 16,27 uczniów i uczniowie ci stanowili niemal połowę (42,8%) wszystkich cudzoziemców (1 547) zapisanych do skontrolowanych szkół.

Badaniu w zakresie organizacji nauki w oddziałach przygotowawczych objęto 18 szkół, w których w latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 zorganizowano naukę cudzoziemców w tych oddziałach. W wyniku badania stwierdzono, że:

- w pięciu szkołach⁴⁹ (27,7%) naruszono procedurę kwalifikowania cudzoziemców do tych oddziałów, poprzez niepowołanie w szkole zespołu kwalifikacyjnego lub braku udokumentowania wyników prac tego zespołu;
- w jednej szkole (Podstawowej Nr 74 we Wrocławiu) w II semestrze roku szkolnego 2021/2022 naukę języka polskiego według programu nauczania opracowanego na podstawie ramowego programu kursu nauki języka polskiego dla cudzoziemców prowadzono we wszystkich oddziałach przygotowawczych w wymiarze pięciu godzin tygodniowo, co było niezgodne z § 16 ust. 9 rozporządzenia sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, stosownie do którego ww. zajęcia powinny odbywać się w wymiarze nie niższym niż sześć godzin;
- w jednej szkole (Podstawowej w Józefinie) nauka języka polskiego dla cudzoziemców prowadzona była wg programów nauczania takich samych jak dla uczniów polskich, podczas gdy nauka języka polskiego przez cudzoziemców powinna być prowadzona według programu opracowanego na podstawie ramowego kursu języka polskiego dla cudzoziemców, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁵⁰;
- we wszystkich 18 szkołach na naukę w oddziałach przygotowawczych przeznaczono właściwą liczbę godzin dla danego etapu edukacji wskazaną w § 16 ust. 5 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi;

⁴⁷ Wg stanu na 30 września 2022 r. oddziały przygotowawcze funkcjonowały w: Szkole Podstawowej Nr 26 w Białymstoku, IX Liceum Ogólnokształcącym w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Białymstoku, Szkole Podstawowej Nr 57 w Gdańsku, IV Liceum Ogólnokształcącym w Słupsku, V Liceum Ogólnokształcącym w Gdyni, Szkole Podstawowej Nr 10 w Sosnowcu, XIV Liceum Ogólnokształcącym w Katowicach, Szkole Podstawowej Nr 151 w Krakowie, XV Liceum Ogólnokształcącym w Krakowie, Szkole Podstawowej Nr 16 w Rzeszowie, Szkole Podstawowej w Józefinie, CLXV Liceum Ogólnokształcącym w Warszawie, Szkole Podstawowej Nr 10 we Wrocławiu, Szkole Podstawowej Nr 74 we Wrocławiu i Liceum Ogólnokształcącym w Jelczu-Laskowicach.

⁴⁸ Szkoła Podstawowa Nr 47 w Krakowie, XIV Liceum Ogólnokształcące w Krakowie, Szkoła Podstawowa Nr 23 w Rzeszowie, Szkoła Podstawowa nr 5 w Piasecznie, XLVI Liceum Ogólnokształcące w Warszawie.

⁴⁹ Szkoła Podstawowa Nr 26 w Białymstoku, Szkoła Podstawowa Nr 151 w Krakowie, Szkoła Podstawowa Nr 47 w Krakowie, XV Liceum Ogólnokształcące w Krakowie, Szkoła Podstawowa w Józefinie.

⁵⁰ Dz.U. z 2023 r. poz. 901 ze zm. Dalej: ustawa o pomocy społecznej.

Wspieranie uczniów
przez
nauczycieli/asystentów
kulturowych

- we wszystkich 18 szkołach liczba cudzoziemców w jednym w oddziale przygotowawczym nie przekraczała wymiaru (15/25 uczniów⁵¹) określonego w § 16 ust. 2 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskim;

- w 17 (94,45) szkołach nauka języka polskiego dla cudzoziemców prowadzona była według programu nauczania opracowanego na podstawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 92 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej;

- w 15 (83,3%) szkołach w ramach nauki w oddziale przygotowawczym skorzystano z możliwości wspomagania cudzoziemców przez osobę władającą językiem kraju pochodzenia ucznia przez nauczyciela wspomagającego lub asystenta kulturowego.

- w IX Liceum Ogólnokształcącym w Białymstoku po utworzeniu na początku roku szkolnego 2022/2023 oddziału przygotowawczego, dyrektor podjął starania o uzyskanie zgody organu prowadzącego na zatrudnienie asystenta z biegłą znajomością języka rosyjskiego, którego zadaniem byłoby wspomaganie procesu kształcenia cudzoziemców. Do zadań zatrudnionej osoby należało m.in.:

- uczestniczenie w procesie adaptacyjno-integracyjnym ucznia od pierwszego dnia jego przybycia do szkoły z rodzicami, aż do chwili jej ukończenia;

- pomoc w wypełnianiu wniosku i skompletowaniu wymaganych dokumentów;

- udzielanie informacji o systemie edukacji w Polsce i panujących zasadach w szkole;

- wspieranie uczniów cudzoziemców w nauce oraz w procesie integracji ze społecznością szkolną;

- wspomaganie uczniów językowo, podczas codziennej komunikacji oraz wspieranie w edukacji szkolnej na zajęciach w tworzeniu notatek czy pracach domowych;

- pomoc w tłumaczeniu z języka polskiego na język ojczysty ucznia i jego rodziny, zarówno podczas zajęć lekcyjnych jak i zebrań rodziców oraz spotkań indywidualnych z psychologiem/pedagogiem szkolnym, dyrekcją nauczycielami;

- pośredniczenie w kontaktach pomiędzy szkołą a rodzicami dzieci;

- wspieranie uczniów w zrozumieniu systemu oceniania, pomoc w planowaniu dalszej ścieżki edukacyjnej;

- prowadzenie mediacji w przypadku konfliktów na tle kulturowym, rasowym, narodowościowym, etnicznym czy religijnym;

- w Szkole Podstawowej Nr 151 w Krakowie naukę cudzoziemców w oddziałach przygotowawczych wspomagały osoby władające językiem kraju pochodzenia ucznia:

- dwie osoby były zatrudnione jako asystenci kulturowi w roku szkolnym 2021/2022, władające językami ukraińskim i rosyjskim;

- w roku szkolny 2022/2023) zatrudnionych było trzech asystentów kulturowych; dwóch asystentów kulturowych ukraińsko- i rosyjskojęzycznych oraz jeden asystent kulturowy z języka gruzińskiego.

Skracania/wydłużanie
nauki w oddziałach
przygotowawczych

Spośród 18 szkół, w których zorganizowano cudzoziemcom naukę w oddziałach przygotowawczych, w połowie skontrolowanych szkół nie skrócono i nie wydłużano cudzoziemcom nauki w tych oddziałach. W dziewięciu szkołach (50%) skrócono naukę łącznie 91 cudzoziemcom, a w przypadku 118 cudzoziemców, wydłużono naukę w tym oddziale. W przypadku dziewięciu szkół (88,9%), w których skrócono lub wydłużono naukę w tym oddziale, postępowano zgodnie z uregulowaniami § 16 ust. 7 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi. W przypadku jednej szkoły

⁵¹ Do 10 marca 2022 r. liczba uczniów w oddziale przygotowawczym nie mogła przekraczać 15 uczniów, a od dnia 11 marca 2022 r. – uczniów.

(11,1%) przedłużenie cudzoziemcom nauki w oddziale przygotowawczym nastąpiło niezgodnie z ww. uregulowaniem.

- w XV Liceum Ogólnokształcącym w Krakowie, ośmioro cudzoziemców, którzy uczęszczali do oddziału przygotowawczego w roku szkolnym 2021/2022, kontynuowało naukę w tym oddziale w roku szkolnym 2022/2023 pomimo, że rada pedagogiczna nie podjęła decyzji o przedłużeniu nauki, co było niezgodne z § 16 ust. 7 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi.

W oddziałach przygotowawczych w roku szkolnym 2021/2022 promocję do kolejnej klasy otrzymało 8% uczniów z Ukrainy

W 18 szkołach, w których po 24 lutego 2022 r. utworzono oddziały przygotowawcze, przyjęto łącznie 349 uczniów z Ukrainy - 321 z nich (92%) zgodnie z § 6b ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będącej obywatelami Ukrainy⁵² nie zostało sklasyfikowanych i otrzymało zaświadczenia o uczęszczaniu do oddziału przygotowawczego (zgodnie z § 6b ust. 2 tego rozporządzenia). Natomiast 28 (8%) uczniów z Ukrainy (z pięciu szkół) na podstawie decyzji rady pedagogicznej zostało poddanych klasyfikacji rocznej w roku szkolnym 2021/2022 i otrzymało promocję do kolejnej klasy.

Liczba cudzoziemców korzystających z bezpłatnej nauki języka polskiego wzrosła niemal dwukrotnie

W latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 w kontrolowanych szkołach systematycznie zwiększała się liczba cudzoziemców korzystających z dodatkowych bezpłatnych zajęć z języka polskiego, o których mowa w art. 165 ust. 7 ustawy Prawo oświatowe. W roku szkolnym 2020/2021 w szkołach objętych kontrolą w zajęciach dodatkowych z języka polskiego uczestniczyło 403 cudzoziemców. W roku szkolnym 2021/2022 w dodatkowych zajęciach z języka polskiego uczestniczyło 519 cudzoziemców (wzrost o 28,8%), a w roku szkolnym 2022/2023 - 1 034 (wzrost o 99,2% w stosunku do poprzedniego roku szkolnego). W roku 2022 w stosunku do roku 2020 liczba cudzoziemców korzystających z bezpłatnej nauki języka polskiego w kontrolowanych szkołach wzrosła o 156,7%.

Nieprawidłowo organizowano lub realizowano dodatkowe zajęcia z języka polskiego

W 27 z 28 skontrolowanych szkół dyrektorzy zorganizowali dla cudzoziemców dodatkowe zajęcia z języka polskiego, o których mowa w § 17 ust. 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz § 11a ust. 1 rozporządzenia w sprawie organizacji kształcenia dzieci z Ukrainy.

- w Szkole Podstawowej Nr 74 we Wrocławiu w latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 „nie było uczniów, którym przyznano dodatkowe godziny języka polskiego. Szkoła nie występowała o dodatkowe godziny nauczania języka polskiego, gdyż w składzie grona pedagogicznego była nauczycielka ze świetlicy, która biegle władała językiem ukraińskim, rosyjskim, białoruskim i polskim i została oddelegowana do nauczania języka polskiego dzieci, które potrzebowały dodatkowego wsparcia”.

W 12 szkołach (44,4%) stwierdzono nieprawidłowości w procesie organizacji i realizacji dodatkowej nauki języka polskiego, które polegały na:

- nieprawidłowym wymiarze realizowanych zajęć dodatkowych z języka polskiego – w dziewięciu (32,1%) szkołach⁵³;

⁵² Dz.U. z 2023 r. poz. 2094 ze zm. Dalej: rozporządzenie w sprawie organizacji kształcenia dzieci z Ukrainy.

⁵³ Szkoła Podstawowa Nr 1 w Siewierzu, VI Liceum Ogólnokształcące w Katowicach, Szkoła Podstawowa Nr 151 im. w Krakowie, Szkoła Podstawowa Nr 47 w Krakowie, XIV Liceum Ogólnokształcące w Krakowie, Szkoła Podstawowa Nr 16 w Rzeszowie, Szkoła Podstawowa w Józefinie, Szkoła Podstawowa Nr 74 we Wrocławiu, Liceum Ogólnokształcące w Jelczu-Laskowicach.

- przekroczeniu dopuszczalnej liczby uczniów w grupie – w jednej (3,6%) szkole⁵⁴;
- nieprawidłowym wykazywaniu w SIO danych dziedzinowych dotyczących cudzoziemców uczęszczających na dodatkowe zajęcia z języka polskiego – w trzech (10,7%) szkołach⁵⁵.

Dodatkowe zajęcia z języka polskiego realizowano w niższym wymiarze

- w Szkole Podstawowej Nr 151 w Krakowie, Szkole Podstawowej Nr 47 w Krakowie oraz XIV Liceum Ogólnokształcącym w Krakowie w okresie od 26 kwietnia do 24 czerwca 2022 r. uczniom – uchodźcom z Ukrainy zajęcia dodatkowe z języka polskiego zorganizowano w wymiarze dwóch zamiast sześciu godzin tygodniowo, co było niezgodne z § 11a ust. 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy; w Szkole Podstawowej Nr 16 w Rzeszowie dla uczniów z Ukrainy po 26 kwietnia 2022 r. nie zwiększono (do sześciu) wymiaru godzin dodatkowych z języka polskiego. Zajęcia te w roku szkolnym 2021/2022 realizowane były w wymiarze dwóch godzin tygodniowo.

Rozpoznawania indywidualnych możliwości psychofizycznych uczniów cudzoziemców

We wszystkich 28 skontrolowanych szkołach wobec uczniów cudzoziemców wychowawcy klas/pedagodzy lub psychologowie przeprowadzali rozpoznanie indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia cudzoziemca i czynników środowiskowych wpływających na jego funkcjonowanie w szkole, co wynikało z § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach⁵⁶. Potrzeba objęcia ucznia cudzoziemca pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole wynika m.in. z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą (§ 2 ust. 2 pkt 12 ww. rozporządzenia). Pomocy psychologiczno-pedagogicznej szkole udzielają uczniom nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych oraz specjaliści wykonujący szkole zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w szczególności psychologowie, pedagodzy, pedagodzy specjaliści, logopedzi, doradcy zawodowi i terapeuci pedagogiczni (§ 4 ust. 2 ww. rozporządzenia). W szkole, pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest udzielana w trakcie bieżącej pracy z uczniem oraz przez zintegrowane działania nauczycieli i specjalistów (§ 6 ust. 2 ww. rozporządzenia). Formy tej pomocy zostały uregulowane w § 6 ust. 2 pkt 1-9 tego rozporządzenia⁵⁷.

- w XLVI Liceum Ogólnokształcącym w Warszawie w latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 z pomocy psychologiczno-pedagogicznej skorzystało odpowiednio: pięciu uczniów cudzoziemców (w formie zajęć wyrównawczych), 41 uczniów cudzoziemców (w tym 36 w formie zajęć wyrównawczych i pięciu w formie porad i konsultacji) oraz 7 uczniów cudzoziemców (w tym pięciu w formie zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu i dwóch w formie porad i konsultacji). Badanie dokumentacji wszystkich uczniów cudzoziemców przyjętych do Liceum w roku szkolnym 2022/2023 wykazało, że założono im karty pomocy psychologiczno-pedagogicznej z uwagi na trudności adaptacyjne i komunikacyjne. Jedna uczennica z ww. grupy posiadała orzeczenie poradni psychologiczno-

⁵⁴ IV Liceum Ogólnokształcące w Słupsku.

⁵⁵ XIV Liceum Ogólnokształcące w Katowicach, Szkoła Podstawowa w Józefinie, XLVI Liceum Ogólnokształcące w Warszawie.

⁵⁶ Dz. U. z 2023 r. poz. 1798. Dalej: rozporządzenie w sprawie zasad udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach.

⁵⁷ Klasy terapeutyczne; zajęcia rozwijające uzdolnienia; zajęcia rozwijające umiejętności uczenia się; zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze; zajęcia specjalistyczne: korekcyjno-kompensacyjne, logopedyczne, rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne oraz inne zajęcia o charakterze terapeutycznym; zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu - w przypadku uczniów szkół podstawowych oraz uczniów szkół ponadpodstawowych; zindywidualizowana ścieżka kształcenia; porady i konsultacje; warsztaty.

pedagogicznej i została objęta nauczaniem indywidualnym. Pomoc przewidziana w ww. kartach dla uczniów cudzoziemców miała polegać m.in. na: uwzględnieniu obiektywnych trudności ucznia, dostosowaniu kryteriów oceny, warunków i wymagań edukacyjnych do możliwości dzieci ze szczególnym uwzględnieniem trudności związanych ze znajomością języka polskiego, wydłużeniu czasu na odpowiedzi ustne i na sprawdzianach, na pracę z tekstem, korzystaniu z konsultacji nauczycieli, pomocy i wsparciu pedagoga lub/i psychologa szkolnego, jeśli zajdzie taka potrzeba. Karty pomocy psychologiczno-pedagogicznej zostały utworzone dla wszystkich cudzoziemców. Uznano, że wszyscy uczniowie mogą mieć trudności adaptacyjne wynikające ze zmiany środowiska edukacyjnego. Były to działania profilaktyczne, mające na celu uwrażliwienie nauczycieli i zwrócenie uwagi na ewentualne potrzeby uczniów. Każdy wychowawca i nauczyciel prowadzący zajęcia udzielał pomocy pedagogicznej. Podczas bieżącej pracy z uczniem nauczyciel określał indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz dostosowywał formy pracy do indywidualnych możliwości i potrzeb ucznia (np.: wydłużony czas na pisanie prac).

Z badań ankietowych przeprowadzonych wśród 510 nauczycieli wychowawców klas, do których uczęszczali uczniowie w skontrolowanych szkołach wynika, że niemal wobec wszystkich cudzoziemców (92% odpowiedzi) w szkole rozpoznano indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne uczniów cudzoziemskich, ich możliwości psychofizyczne i czynniki środowiskowe wpływające na jego funkcjonowanie (83% stwierdziło, że „wszystkich” cudzoziemców, a 9% nauczycieli stwierdziło, że „tak, części z nich”).

Formy pomocy
psychologiczno-
pedagogicznej
wobec
cudzoziemców.

Dominującą formą wsparcia psychologiczno-pedagogicznego cudzoziemców w skontrolowanych szkołach były zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze. W roku szkolnym 2020/2021 (wg stanu na 30 września 2020 r.) zajęciami wyrównawczymi objęto łącznie 165 cudzoziemców, w roku szkolnym 2021/2022 189 cudzoziemców, a w roku szkolnym 2022/2023 – 282 uczniów, tj. o 70,9% więcej niż w roku szkolnym 2020/2021. Z pozostałych form udzielanej przez szkoły pomocy psychologiczno-pedagogicznej najczęściej występowały: porady i konsultacje (we wszystkich szkołach), zajęcia rozwijające uzdolnienia (w 11 szkołach), zajęcia specjalistyczne- (w 13 szkołach), zajęcia rozwijające umiejętność uczenia się (w sześciu szkołach), zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu (w 15 szkołach), warsztatów (w 13 szkołach). Pomoc w formie zindywidualizowanej ścieżki kształcenia zorganizowano w dwóch szkołach.

- w III liceum Ogólnokształcącym w Przemyślu dyrektor zorganizował dla wszystkich uczniów cudzoziemców wsparcie psychologiczno-pedagogiczne, którego udzielali psycholog i pedagog. W Liceum opracowany został katalog działań wychowawczych w zakresie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dla uchodźców z Ukrainy. Psycholog i pedagog stosowali w pracy z uczniem następujące formy:

- indywidualne rozmowy o charakterze terapeutycznym,
- udzielanie wsparcia w trudnych sytuacjach życiowych dotyczących problemów w szkole i w domu (problemy emocjonalne, rówieśnicze, relacje w domu, tęsknota za domem),
- spotkania z rodzicami uczniów w gabinecie psychologa szkolnego,
- rozmowy z wychowawcami klas,
- konsultacje psychologa z pedagogiem dotyczące sytuacji poszczególnych uczniów.

W latach 2020-2023 (do końca kwietnia) pedagog szkolny łącznie przeprowadziła 91 konsultacji w trakcie bieżącej pracy z uczniami, jak również poprzez zintegrowane działania z dyrektorem i nauczycielami. Psycholog, w okresie październik-kwiecień roku szkolnego 2022/2023 udzieliła 35 konsultacji uczniom z Ukrainy. Miały one charakter rozmów z rodzicami i uczniami, a dotyczyły m.in. analizy ich sytuacji życiowej i psychologicznej, radzenia sobie ze stratą, antidotum na smutki, tęsknotę i wspomnienia, poczucie bezpieczeństwa. Z jednym z uczniów psycholog odbyła 18 spotkań, co stanowiło 51 % wszystkich porad i konsultacji, co może wskazywać na zróżnicowane stany emocjonalne osób przybyłych w Ukrainy i ich zapotrzebowanie na specjalistyczną pomoc.

Wewnątrzszkolne zasady oceniania

Z badań ankietowych przeprowadzonych wśród 510 nauczycieli wychowawców w skontrolowanych szkołach wynika, że najczęstszymi formami pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanymi cudzoziemcom w szkole są: porady i konsultacje (28%), zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze (17%), warsztaty (10%), zajęcia rozwijające uzdolnienia (9%), zajęcia specjalistyczne (9%) oraz zajęcia rozwijające umiejętności uczenia się (8%).

W żadnej spośród 28 skontrolowanych szkół w wewnątrzszkolnych zasadach oceniania uczniów nie uregulowano w odrębny sposób zasad oceniania uczniów cudzoziemców, bowiem przyjęte w szkole zasady oceniania obowiązywały wszystkich uczniów, w tym również cudzoziemców i zostały uregulowane w statutach szkół.

- w statucie Szkoły Podstawowej nr 34 w Białymstoku ani w innych wewnętrznych unormowaniach nie uregulowano w odrębny sposób zasad oceniania uczniów cudzoziemców. Uwarunkowania odnoszące się do nich zostały natomiast uwzględnione w - przyjętym na posiedzeniu rady pedagogicznej w dniach 5 września 2018 r. i 11 kwietnia 2022 r. - katalogu dostosowań wymagań edukacyjnych uczniom niebędącym obywatelami polskimi, który włączono do zapisów przedmiotowych zasad oceniania. Obejmowały one takie zalecenia jak m.in.: monitorowanie pracy ucznia i jego postępów; akceptowanie każdej formy wypowiedzi świadczącej o zrozumieniu zagadnienia (nawet jednorazowej lub błędnej gramatycznie); w ocenianiu odpowiedzi pisemnych zwrócić uwagę na komunikatywność; prace domowe dostosować do możliwości językowych ucznia cudzoziemca; stopniowanie sytuacji zadaniowych, tak aby uczeń mógł odnieść sukces; wzmacnianie poczucia wartości i stosowanie wzmocnień pozytywnych; wydłużanie czasu przeznaczonego na przeczytanie lektury; ocenianie za wkład pracy w wykonanie zadania, chęci. Zawarto także zapisy, że nie należy m.in.: zmuszać ucznia na lekcji do odpowiedzi na forum; oceniać umiejętności gramatycznych; wymagać pisania dłuższych form wypowiedzi. W przyjętych przez Radę Pedagogiczną 11 kwietnia 2022 r. dostosowaniach uczniów cudzoziemców i uczniów z Ukrainy po wybuchu konfliktu zbrojnego, zawarto m.in. zapis: „Nauka, a co się z nią wiąże - osiągnięcia edukacyjne - to trzeci filar wspólnego sukcesu, który wymaga zaangażowania wszystkich nauczycieli. Jednym z ważnych elementów tej pracy jest wytłumaczenie polskim dzieciom, że wobec ich cudzoziemskich kolegów nie zawsze można stosować takie same kryteria oceniania, zwłaszcza jeśli dotyczy to uczniów, którzy przebywają w Polsce od kilku tygodni czy miesięcy. Dzieci zazwyczaj porównują swoje osiągnięcia i niekiedy mają poczucie krzywdy, dlatego istotne jest, aby stale podkreślać, że w przypadku cudzoziemców nauczyciel przy ocenie koncentruje się bardziej na staraniach, włożonym wysiłku niż na efekcie pracy, który początkowo może być niezadowalający z powodu niedostatecznej znajomości języka czy różnic w podstawach programowych. Bardzo ważna jest indywidualizacja pracy na wszystkich lekcjach oraz motywowanie uczniów - cudzoziemców do nauki (docenianie nawet niewielkich postępów). Należy unikać stawiania demotywujących ocen i stwarzać możliwość poprawy”.

Z badań ankietowych przeprowadzonych przez NIK wśród 221 nauczycieli prowadzących w szkołach objętych kontrolą zajęcia lekcyjne z cudzoziemcami z: języka polskiego, matematyki, historii, geografii i biologii wynika, że nauczyciele w różnych sposób dostosowywali zasady oceniania cudzoziemców do ich możliwości edukacyjnych. Dostosowanie te polegały na: dostosowaniu liczby zadań do wykonania w określonym czasie lub wydłużeniu czasu pracy (16% wskazań), możliwości korzystania z dodatkowych pomocy (np. słowników, internetu itp.) podczas pracy (16%), różnicowaniu stopnia trudności zadań (14%), zmniejszeniu obszerności tekstów do czytania lub materiału do opanowania (12%), zastosowaniu określonej metody w pracy z uczniem (12%), przygotowaniu tekstów oraz treści programowych w prostym języku (8%); sprawdzaniu wiedzy w określonej formie (8%). Inne dostosowania wskazało 1% ankietowanych nauczycieli.

**Wspomaganie
cudzoziemców
w egzaminach
zewnętrznych**

W roku szkolnym 2021/2022 w skontrolowanych szkołach do egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego zgłoszono łącznie 188 cudzoziemców (do egzaminu ósmoklasisty – 145 oraz do egzaminu maturalnego – 43.) W trzech szkołach⁵⁸ w egzaminie maturalnym nie uczestniczyli cudzoziemcy. Spośród 188 cudzoziemców, do egzaminu przystąpiło⁵⁹ łącznie 184 (97,9%), w tym - 141 (97,2) do egzaminu ósmoklasisty oraz 43 (100%) do egzaminu maturalnego. W przypadku 182 (99%) uczniów - cudzoziemców rady pedagogiczne skontrolowanych szkół na podstawie art. 444zr ust. 7 u.s.o. wyraziły pozytywną opinię dotyczącą dostosowania warunków i form zdawania egzaminów zewnętrznych. W przypadku 181 cudzoziemców (99,5%) skorzystali oni z dostosowania warunków zdawania egzaminu⁶⁰, a 171 (94%) cudzoziemców skorzystało z dostosowania form⁶¹ egzaminu.

W dniu 24 marca 2022 r. na podstawie § 5 rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie organizacji kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy, Dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (CKE) wydał aneksy do informacji o sposobie organizacji i przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego oraz aneksy do komunikatów w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego uczniów z Ukrainy, których pobyt na terytorium RP jest uznany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca o pomocy obywatelom Ukrainy⁶². W wyniku wprowadzonych przez dyrektora CKE zmian, uczniom z Ukrainy przybyłym do Polski po wybuchu

⁵⁸ XIV Liceum Ogólnokształcące w Katowicach, XIV Liceum Ogólnokształcące w Krakowie, CLXV Liceum Ogólnokształcące w Warszawie.

⁵⁹ W Szkole Podstawowej Nr 16 w Rzeszowie jedna uczennica została zwolniona z egzaminu ósmoklasisty, a w Szkole Podstawowej Nr 1 w Siewierzu (dwóch cudzoziemców) oraz w Szkole Podstawowej Nr 5 w Piasecznie (jeden cudzoziemiec) uczniowie nie przystąpili do egzaminu ze względu na zmianę miejsca zamieszkania.

⁶⁰ Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty wobec uczniów, o których mowa w art. 165 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe (cudzoziemcy) w 2022 r. polegało na: przystąpieniu do egzaminu w oddzielnej Sali (z języka polskiego i matematyki), możliwość korzystania ze słownika dwujęzycznego w wersji papierowej lub elektronicznej (język polski-język rodzimy zdającego i język rodzimy zadającego – język polski, z zastrzeżeniem, że w przypadku egzaminu z języka obcego nie może być to słownik, z którego uczeń zdaje egzamin. Słownik zapewnia szkoła.

Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminu maturalnego w części pisemnej dla cudzoziemców polegało w 2022 r. polegało m.in. na: przedłużeniu czasu przeprowadzania egzaminu nie o więcej niż 30 minut w przypadku arkusza egzaminacyjnego ze wszystkich przedmiotów z wyjątkiem arkuszy z języków obcych nowożytnych, języków mniejszości narodowych, języka mniejszości etnicznej i języka regionalnego; możliwość przystąpienia do egzaminu w oddzielnej sali; możliwość korzystania ze słownika dwujęzycznego w wersji papierowej lub elektronicznej; zastosowanie szczegółowych zasad oceniania rozwiązań zadań otwartych (w porozumieniu dyrektorem właściwej okręgowej komisji egzaminacyjnej).

⁶¹ Dostosowanie form egzaminu polega na przygotowaniu odrębnych arkuszy dostosowanych do potrzeb i możliwości zdających.

⁶² Aneks do informacji o sposobie organizacji i przeprowadzania egzaminu maturalnego w „Formule 2022” obowiązującej w roku szkolnym 2022/2022. Aneks do komunikatu dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej z 20 sierpnia 2021 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu maturalnego w roku szkolnym 2021/2022. Dokument jest dostępny na stronie: <https://bip.cke.gov.pl/arttykul/233/1666/harmonogram-komunikaty-i-informacje-w-2022-r>

Aneks do informacji o sposobie organizacji i przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty w obowiązującej w roku szkolnym 2022/2022. Aneks do komunikatu dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej z 20 sierpnia 2021 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty w roku szkolnym 2021/2022. Dokument jest dostępny na stronie: <https://bip.cke.gov.pl/arttykul/229/1664/harmonogram-komunikaty-i-informacje-w-2022-r>

Dostosowano warunki zdawania egzaminu maturalnego bez wniosków o to dostosowanie

wojny w Ukrainie dostosowano formę⁶³ i warunki egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego.

W roku 2022 do egzaminu ósmoklasisty przystąpiło 145 cudzoziemców, w tym 105 uczniów z Ukrainy. W przypadku 91 (100%) uczniów z Ukrainy, którzy przybyli do Polski po wybuchu wojny w Ukrainie dostosowano formę i warunki zdawania tego egzaminu, po wyrażeniu opinii rady pedagogicznej szkoły. Do egzaminu maturalnego w 2022 r. przystąpiło łącznie 31 uczniów z Ukrainy, spośród których 30 (97%) absolwentom dostosowano warunki zdawania tego egzaminu, a 23 (74%) dostosowano formę (arkusz).

W jednej szkole w roku szkolnym 2020/2021 oraz 2022/2023 wobec odpowiednio czterech i siedmiu uczniów cudzoziemców, rada pedagogiczna wydawała opinie o dostosowaniu warunków przeprowadzania egzaminu maturalnego bez złożenia przez cudzoziemców wniosków o to dostosowanie.

- w Liceum Ogólnokształcącym w Jelczu-Laskowicach opinii rady pedagogicznej, dotyczące dostosowania warunków przeprowadzania egzaminu maturalnego dla uczniów cudzoziemców w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 wydane były bez wniosków nauczyciela lub specjalisty wykonującego w szkole zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, prowadzących zajęcia z uczniem w szkole (po uzyskaniu zgody rodziców albo pełnoletniego ucznia) lub rodziców albo pełnoletniego ucznia. Było to niezgodne z pkt 6 komunikatu dyrektora CKE z 20 sierpnia 2021 r. oraz komunikatu z 19 sierpnia 2022 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu maturalnego w roku szkolnym 2021/2022 oraz w roku szkolnym 2022/2023⁶⁴.

W 1/3 szkół nie ponoszono wydatków na szkolenia nauczycieli do pracy z cudzoziemcem

Wydatki na doskonalenie nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemcami w latach 2020-2022 wzrastały i wyniosły łącznie 80,3 tys. zł (w 2020 r., 17,2 tys. zł w 2021 r. i 50,5 tys. zł w 2022 r.) W I kwartale 2023 r. wydatki te wyniosły 45,6 tys. zł.

Pośród 28 skontrolowanych szkół w zaledwie 10 szkołach (35,7%) finansowano ze środków jst/szkoły wydatki związane ze szkoleniami nauczycieli pracujących z uczniem cudzoziemcem. W pozostałych 18 szkołach (64,3%) w latach 2020-2023 (do 31 marca) w ramach budżetu jst/szkoły nie ponoszono kosztów na szkolenia nauczycieli do pracy z cudzoziemcem.

W jednej szkole⁶⁵ wniosek o dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli na 2022 r. został złożony do organu prowadzącego szkołę 35 dni po terminie określonym § 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe⁶⁶.

We wszystkich szkołach objętych kontrolą dyrektorzy szkół wspierali nauczycieli w doskonaleniu zawodowym związanym z ich pracą z uczniem cudzoziemskim, jednak wsparcie ze strony szkoły polegało przede wszystkim na organizacji szkoleń w ramach wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli (WDN) poprzez prowadzenie szkoleniowych posiedzeń rady pedagogicznej. W niewielkim natomiast stopniu doskonalenie nauczycieli w pracy z cudzoziemcem finansowane było z budżetu szkoły.

- w X Liceum Ogólnokształcącym we Wrocławiu - jak wyjaśniła dyrektor, sytuacja związana z doskonaleniem nauczycieli zmieniła się w marcu 2022 r., bo potrzeba

⁶³ Np. instrukcje i polecenia do arkuszy egzaminacyjnych z języka polskiego tłumaczone na język ukraiński.

⁶⁴ <https://bip.cke.gov.pl/arttykul/233/1666/harmonogram-komunikaty-i-informacje-w-2022-r>; <https://bip.cke.gov.pl/arttykul/250/1746/harmonogram-komunikaty-i-informacje-w-2023-r>.

⁶⁵ Liceum Ogólnokształcące w Jelczu-Laskowicach.

⁶⁶ Dz. U. z 2019 r. poz. 1653.

zdobycia wiedzy i umiejętności na temat pracy z uchodźcami z doświadczeniem i traumą wojenną była nagła i pilna. Nauczyciele samodzielnie szukali różnych form doskonalenia. W większości przypadków nauczyciele nie dokumentowali udziału w doskonaleniu. Nie ma takiego wymogu formalnego, gdyż wiedza i umiejętności nauczyciela weryfikowane są podczas codziennej pracy z uczniami, a dyrektor szkoły dąży do maksymalnego ograniczenia biurokracji w pracy pedagogicznej. Liczba odbytych szkoleń, warsztatów i webinarów była tak duża, że w planach doskonalenia na kolejny rok szkolny 2022/2023 nie pojawiło się zapotrzebowanie na sfinansowanie szkoleń w zakresie nauczania cudzoziemców. Nauczyciele nadal, w miarę potrzeb, doskonalili się w zakresie pracy z cudzoziemcami we własnym zakresie, korzystając z publikacji czy webinarów.

Z badań ankietowych wynika, że ¾ nauczycieli uczestniczyło w szkoleniach dotyczących pracy z uczniem cudzoziemcem

Z badań ankietowych przeprowadzonych przez NIK wśród nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących oraz pedagogów i psychologów pracujących z uczniami cudzoziemcami (981 osób) wynika, że niemal połowa z nich (45%) widziała potrzebę organizacji przez szkołę szkoleń w zakresie pracy z cudzoziemcem. W sytuacji zaistnienia potrzeby organizacji przez szkołę takich szkoleń, niemal połowa (46%) zgłaszała do dyrektora szkoły potrzebę organizacji tych szkoleń, a ponad połowa (54%) potrzeby takiej nie zgłaszała. Niemal ¾ nauczycieli (73%) w roku szkolnym 2021/2022 lub 2022/2023 uczestniczyło w doskonaleniu zawodowym związanym z edukacją (wychowaniem, opieką) ucznia cudzoziemskiego zorganizowanym przez szkołę. W przypadku 27% nauczycieli, którzy nie uczestniczyli w ww. latach szkolnych w doskonaleniu organizowanym przez szkołę, 78% wskazało, że szkoleń takich w szkole nie zorganizowano. Prawie połowa nauczycieli (48%) odpowiedziała, że w latach szkolnych 2021/2022-2022/2023 z własnej inicjatywy i na własny koszt uczestniczyła w doskonaleniu zawodowym związanym z edukacją uczniów cudzoziemców. Dominującą formą tego doskonalenia, w których z własnej inicjatywy i na własny koszt uczestniczyli nauczyciele, były szkolenia on-line (53% nauczycieli), konferencje przedmiotowo-metodyczne i warsztaty (stacjonarne) praktyczne (po 13%), zajęcia otwarte (7%) oraz kursy kwalifikacyjne i studia podyplomowe.

Pomoce i materiały dydaktyczne do nauczania cudzoziemców

W szkołach objętych kontrolą zostały zapewnione pomoce dydaktyczne do prowadzenia zajęć dydaktycznych z cudzoziemcami. W latach szkolnych 2020-2021 szkoły na zakup wyposażenia i materiałów dydaktycznych niezbędnych do kształcenia wszystkich uczniów pobierających naukę wydatkowały łącznie 26 tys. zł. W 2022 r. szkoły objęte kontrolą uzyskały wyposażenie w sprzęt dydaktyczny i materiały dydaktyczne o łącznej wartości 1 025, 3 tys. zł, a do końca I kwartału 2023 r. – 474,9 tys. zł. Pozyskane przez szkoły wyposażenie i materiały dydaktyczne było wykorzystywane podczas edukacji wszystkich uczniów, lecz przyjęcie w roku szkolnym 2021/2022 uczniów przybyłych z Ukrainy spowodowało zwiększenie zakupów środków dydaktycznych w szkołach.

Z badań przeprowadzonych wśród nauczycieli nauczających w roku szkolnym 2022/2023 przedmiotów ogólnokształcących, psychologów i pedagogów (981 osób) wynika, że 97% nauczycieli w pracy z uczniem cudzoziemcem, korzysta z pomocy dydaktycznych zakupionych przez szkołę (np. do biblioteki). Zdecydowana większość nauczycieli (86%) uważa, że są one wystarczające do pracy z uczniem cudzoziemcem.

Współpraca dotycząca podtrzymania tożsamości narodowej cudzoziemców

Spośród 28 szkół objętych kontrolą w dwóch szkołach dyrektorzy szkół na podstawie § 20 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, zorganizowali w drodze porozumienia z placówką dyplomatyczną kraju pochodzenia cudzoziemca naukę języka i kultury kraju ich pochodzenia.

- w 2018 r. Konsul Generalny Ukrainy zwrócił się z wnioskiem do dyrektora Szkoły Podstawowej Nr 151 w Krakowie o organizację dodatkowych zajęć z języka ukraińskiego. Takie zajęcia zostały zorganizowane w wymiarze 4 godzin tygodniowo: od września 2018 r. do czerwca 2022 r. grupy liczyły od czterech do 10

osób, a od września 2022 r. liczba dzieci zwiększyła się do 16. Szkoła od 2016 r. współpracowała z Fundacją ZUSTRICZ, głównie w zakresie akcji pomocy humanitarnej, współorganizacji pobytów w Polsce grup dzieci z Ukrainy czy realizacji wspólnych inicjatyw kulturalnych. Rodzice i uczniowie korzystali z porad psychologa pracującego w Fundacji;

- w III Liceum Ogólnokształcącym w Przemyślu na mocy porozumienia z dnia 3 września 2021 r. zawartego z Konsulem Generalnym Ukrainy w Lublinie prowadzona jest dla mniejszości ukraińskiej nauka języka ukraińskiego, historii i geografii Ukrainy dla podtrzymania i rozwijania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej. Uczniowie realizują ww. przedmioty według liczby wskazanej w ramowych planach nauczania. Naukę języka ukraińskiego w klasach pierwszych, drugich i czwartych liceum realizowano w wymiarze po 4 godz./tyg., a w klasach trzecich w wymiarze 5 godz./tyg. Dodatkowo w klasie drugiej i trzeciej liceum realizuje się przedmiot historia i kultura Ukrainy w wymiarze 25 godzin na rok. Natomiast w klasie pierwszej przewidziana jest nauka geografia Ukrainy w wymiarze 15 godzin na rok.

W większości szkół
zapewniono
cudzoziemcom
pomoc ze strony
pomocy
nauczyciela lub
asystenta
kulturowego

Pośród 28 skontrolowanych szkół w 20 szkołach (71,4%) celem udzielania pomocy uczniom cudzoziemcom przybyłym do Polski zostały zatrudnione osoby w charakterze pomocy nauczyciela/asystenta kulturowego, a w jednej trzeciej skontrolowanych szkół⁶⁷ w okresie objętym kontrolą osób takich w szkole nie zatrudniano.

Łącznie w okresie objętym kontrolą zatrudniono 56 osób, w tym: w roku szkolnym 2020/2021 w pięć osób w czterech szkołach, w roku szkolnym 2021/2022 w 16 szkołach 23 osoby (wzrost o 360% stosunku do roku poprzedniego), a w roku 2022/2023 w 17 szkołach 28 osób (wzrost o 21,7%).

- w Szkole Podstawowej Nr 26 im. S. Staszica w Białymstoku w latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 zapewniono nauczycielom wsparcie procesu kształcenia uczniów cudzoziemców przez dwie osoby zatrudnione w charakterze pomocy nauczyciela. Jedną osobę zatrudniono na stałe od 2016 r. Po wybuchu konfliktu zbrojnego na terytorium Ukrainy i zwiększonym napływem do szkoły uczniów pochodzenia ukraińskiego, dyrektor podjęła starania o zatrudnienie w roku szkolnym 2021/2022 pomocy nauczyciela władającym językiem ukraińskim do pomocy uczniom z tego kraju, kształcącym się w klasach ogólnodostępnych oraz oddziale przygotowawczym. Do zadań którego należało m.in.: podejmowanie działań zmierzających do integracji uczniów pochodzących z Ukrainy ze społecznością uczniowską i wspieraniu ich w pokonywaniu trudności adaptacyjnych; wspieranie uczniów z Ukrainy w kontaktach z nauczycielami oraz pośredniczenie w kontaktach pomiędzy szkołą a opiekunami uczniów podejmowanie współpracy z pracownikami szkoły w zakresie realizacji zadań opiekuńczych wobec uczniów z Ukrainy oraz udzielanie im pomocy przy odrabianiu lekcji. Na mocy kolejnych porozumień pomoc nauczycielom zatrudniono w następnym roku szkolnym;
- w VI Liceum Ogólnokształcącym w Katowicach w okresie objętym kontrolą, dyrektor nie zatrudniał osób w charakterze pomocy nauczyciela. Nie występował również w tym czasie do organu prowadzącego o ich zatrudnienie. W roku szkolnym 2022/2023 dla uczniów pochodzących z Ukrainy zatrudniono asystentkę kulturową, której zadaniem było w szczególności: włączenie w życie szkoły uczniów pochodzenia ukraińskiego; pomoc i wspieranie nowo przyjętych uczniów ukraińskich w adaptacji do szkolnej rzeczywistości; współpraca z nauczycielami szkoły w zakresie poszukiwania możliwości pomocy i właściwego wsparcia dla ucznia, przekazywanie doświadczeń, rad, pomysłów z ukraińskiego systemu edukacji; pomoc w tłumaczeniu z języka polskiego na język ojczysty ucznia i jego rodziny (oraz odwrotnie), zarówno podczas zajęć szkolnych jak i zebrań rodziców

⁶⁷ Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół w Dąbrowie Białostockiej, IV Liceum Ogólnokształcące w Słupsku, V Liceum Ogólnokształcące w Gdyni, Szkoła Podstawowa Nr 1 w Siewierzu, XIV Liceum Ogólnokształcące w Katowicach, Liceum Ogólnokształcące Nr 1 w Leżajsku, III Liceum Ogólnokształcące w Przemyślu, Szkoła Podstawowa Nr 5 w Piasecznie.

oraz spotkań indywidualnych z dyrektorem oraz kadrami pedagogicznymi szkoły; pośredniczenie w kontaktach pomiędzy szkołą a rodzicami lub opiekunami prawnymi uczniów ukraińskich; pomoc w organizacji szkolnych akcji i zajęć integracyjnych dla dzieci polskich i ukraińskich.

5.2. NADZÓR PEDAGOGICZNY NAD REALIZACJĄ KSZTAŁCENIA DZIECI CUDZOZIEMCÓW

Minister skutecznie wykonywał nadzór nad nadzorem pedagogicznym sprawowanym przez kuratorów oświaty w zakresie spraw dotyczących tych uczniów. W ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego, w latach szkolnych 2019/2020 – 2022/2023 (do 28 kwietnia) kuratorzy oświaty przeprowadzili 86 kontroli doraźnych dotyczących kształcenia uczniów cudzoziemców. Dyrektorzy szkół prawidłowo sprawowali nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć dla dzieci cudzoziemców.

5.2.1. NADZÓR MINISTRA NAD WYKONYWANIEM NADZORU PEDAGOGICZNEGO PRZEZ KURATORÓW OŚWIATY

Kierunki realizacji polityki oświatowej państwa na lata szkolne 2020/2021–2021/2022

W ramach podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa, ustalonych przez Ministra⁶⁸ na rok szkolny 2020/2021 nie określono bezpośrednio kierunków realizacji tej polityki w zakresie spraw dotyczących uczniów cudzoziemców. Przyjęto natomiast, że w ramach nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty w publicznych szkołach zostanie przeprowadzona kontrola dotycząca „przyjmowania do szkół i wspomagania nauki osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw”. W dniu 28 marca 2022 r. zadanie to zostało skreślone z listy zadań nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty. Ministerstwo uzasadniało powody niezrealizowania tej kontroli w roku szkolnym 2021/2022 „wojną na Ukrainie i masowym napływem od 24 lutego 2022 r. uchodźców do Polski oraz zmianą przepisów przyjmowania cudzoziemców do szkół w Polsce”.

Po agresji Rosji na Ukrainę, w trakcie roku szkolnego 2021/2022 (28 marca 2022 r.) Minister określił dwa nowe kierunki polityki oświatowej państwa, z których jeden dotyczył spraw związanych z kształceniem cudzoziemców w Polsce i polegał na „doskonaleniu kompetencji nauczycieli w pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym, w tym w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego”.

Kierunki realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2023/2023

Na rok szkolny 2022/2023 Minister ustalił dziewięć podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa, z których jeden dotyczył kształcenia uczniów cudzoziemców i polegał na „doskonaleniu kompetencji nauczycieli do pracy z uczniami przybyłymi z zagranicy, w szczególności z Ukrainy, adekwatnie do zaistniałych potrzeb, oraz kompetencji nauczycieli nowych przedmiotów wprowadzonych do podstawy programowej”. W ramach zadań z nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty, Minister ponownie przyjął do realizacji zadanie, polegające na przeprowadzeniu w szkołach kontroli dotyczącej „przyjmowania do szkół i wspomagania nauki osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw”.

⁶⁸ Ustalonych na podstawie art. 60 ust. 3 pkt 1 ustawy Prawo oświatowe.

**Wytyczne i polecenia
Ministra wydawane
kuratorom oświaty**

W latach 2020-2023 (do 4 maja) Minister nie wydawał na piśmie kuratorom oświaty wiążących ich wytycznych lub poleceń⁶⁹, dotyczących spraw związanych z kształceniem cudzoziemców.

W latach 2020-2021 Minister żądał od kuratorów oświaty informacji, dokumentów i sprawozdań⁷⁰ dotyczących organizacji kształcenia uczniów cudzoziemców:

- w związku z organizacją kształcenia w okresie zagrożenia COVID-19, Ministerstwo (16 listopada 2020 r.) zwróciło się do kuratorów oświaty o przekazanie informacji o sposobie realizacji przez szkoły dodatkowych zajęć z języka polskiego, zajęć wyrównawczych oraz realizacji nauki zdalnej przez uczniów cudzoziemców;

- Ministerstwo 16 czerwca 2021 r. zwróciło do kuratorów o przekazanie wniosków wynikających ze sprawowanego przez nich nadzoru pedagogicznego w zakresie zdalnego nauczania wobec uczniów cudzoziemców.

Po agresji Rosji na Ukrainę Minister zobowiązał kuratorów do:

- utworzenia bazy danych osób znających języki wschodniosłowiańskie (studentów, nauczycieli, wykładowców, innych członków społeczności akademickiej lub szkolnej) chcących pomóc dzieciom i młodzieży przybywającym z Ukrainy i udostępnienie jej dyrektorom szkół i placówek funkcjonującym na terenie województwa (pismem z 3 marca 2022 r.);

- odbioru rozmówek polsko-ukraińsko-angielskich (pismem z 8 marca 2022 r.);

- zamieszczenia na stronach internetowych kuratoriów oświaty informacji dotyczącej bezpłatnych treningów piłkarskich dla osób z Ukrainy (pismo z 30 marca 2022 r.);

- umożliwienia wyszukiwania ofert pracy dla pomocy nauczyciela w kuratorskich bazach ofert pracy dla nauczycieli (link przekierowujący do narzędzia wyszukiwania w danym województwie udostępniony został na stronie www.gov.pl (pismo z 24 marca 2022 r.);

- przekazania książek „Witaj w Polsce” uczniom z Ukrainy uczęszczającym do szkół podstawowych (pismo z 10 czerwca 2022 r.);

- przekazanie przez kuratorów oświaty danych dotyczących innych lokalizacji prowadzenia zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, o których mowa w art. 51 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy (pismo z 3 czerwca 2022 r.).

Jednocześnie Minister przekazywał kuratorom oświaty informacje dotyczące kształcenia uczniów z Ukrainy, którzy rozpoczęli naukę w Polsce poprzez:

- sporządzenie i przekazanie notatki (21 marca 2022 r.) dotyczącej wydawania przez kuratora oświaty opinii w sprawach tworzenia i likwidacji innych lokalizacji prowadzenia zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych⁷¹;

- przekazanie pisma (23 marca 2022 r.) informującego o zmianach w przepisach prawa i ułatwieniach w organizowaniu nauki uczniów przybywających z Ukrainy;

- przekazanie pisma (4 marca 2022 r.) o ułatwieniach w zatrudnianiu w szkołach pomocy nauczyciela;

- przekazanie pisma (25 marca 2022 r.) w sprawie nieruchomości nadających się do utworzenia oddziałów przygotowawczych;

- przekazanie pisma (28 marca 2022 r.) informującego o systemie oświaty w Ukrainie.

⁶⁹ Na podstawie art. 60 ust. 3 pkt 2 ustawy Prawo oświatowe.

⁷⁰ O których mowa w art. 60 ust. 3 pkt 3 ustawy Prawo oświatowe.

⁷¹ Wymienionych w art. 51 ust. 4 i ust. 8 pkt 1 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy.

Narady Ministra
z kuratorami oświaty

Przed wybuchem wojny w Ukrainie Minister przeprowadził z kuratorami oświaty dwie narady dotyczące spraw uczniów cudzoziemców. W dniach 19 – 20 sierpnia 2020 r. odbyło się spotkanie kierownictwa Ministerstwa z kuratorami oświaty, którego tematyka dotyczyła kształcenia uczniów cudzoziemców, a 15 listopada 2021 r. spotkanie on-line dotyczące uznawania świadectw uzyskanych w zagranicznych systemach oświaty.

Po wybuchu wojny w Ukrainie (od 24 lutego 2022 r. do 24 kwietnia 2023 r.) odbyło się łącznie 12 spotkań kierownictwa Ministerstwa z kuratorami oświat w sprawach dotyczących kształcenia dzieci i młodzieży przybyłej z Ukrainy. Ponadto pracownicy Ministerstwa uczestniczyli w naradach organizowanych przez kuratorów oświaty w sprawach dotyczących tych dzieci:

- podczas zorganizowanej (18 marca 2022 r.) przez Pomorskiego Kuratora Oświaty wideokonferencji pt.: „Uczniowie z Ukrainy w polskim systemie edukacji – tworzenie oddziałów przygotowawczych. Dobre praktyki”, przedstawili zasady przyjmowania do polskich szkół, tworzenia oddziałów przygotowawczych i wsparcia w zakresie dodatkowych, bezpłatnych zajęć z języka polskiego;

- podczas wideokonferencji (24 marca 2022 r.) zorganizowanej przez Wojewodę Wielkopolskiego i Wielkopolskiego Kuratora Oświaty pt. „Przygotowanie systemu edukacji w Wielkopolsce do napływu uchodźców z Ukrainy”, udzielali odpowiedzi na pytania wizytatorów, dyrektorów szkół i przedszkoli, przedstawiciele jst dotyczące organizowania kształcenia i opieki dla dzieci i młodzieży – uchodźców z Ukrainy.

Wspomaganie udzielane
szkołom po wybuchu
wojny w Ukrainie

Z informacji uzyskanych od 16 kuratorów oświaty, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, wynika, że wszyscy kuratorzy oświaty wspomagali organizację kształcenia cudzoziemców, w szczególności uczniów z Ukrainy przybyłych do Polski po wybuchu wojny na terytorium tego państwa. W latach szkolnych 2019/2020-2022/2023 (do 28 kwietnia) zorganizowano łącznie 1105 różnych form wspomagania (narań, konferencji, wideokonferencji, webinarów i szkoleń skierowanych do nauczycieli oraz przedstawicieli jst), z czego 1 030 (93,2%) z nich przeprowadzono po wybuchu wojny w Ukrainie. We wszystkich formach wspomagania uczestniczyło łącznie 69 787 nauczycieli⁷². W zależności od formy wspomagania, w spotkaniach uczestniczyło od kilkudziesięciu do kilkuset osób. Ponadto kuratorzy oświaty podejmowali działania wspierające szkoły oraz rodziny przebywające na terenie Polski, np. poprzez udział ich przedstawicieli w działalności punktów recepcyjnych i miejsc zakwaterowania uchodźców ukraińskich, rozpowszechnianie materiałów informacyjnych w postaci ulotek, informatorów lub filmów (np. na kanale youtube lub stronie internetowej), publikację ofert wsparcia nauczycieli (szkoleń, kursów, spotkań online organizowanych m.in. przez ORE oraz ośrodki doskonalenia nauczycieli). Kuratorzy oświaty z terenu całej Polski wyrazili zgodę⁷³ na zatrudnienie w szkole, na stanowisku nauczyciela, 1 078 osób - obywateli Ukrainy niebędących nauczycielami.

Kontrole wykonywane na
polecenie Ministra

W okresie objętym kontrolą Minister przeprowadził w kuratoriach oświaty łącznie osiem kontroli dotyczących sprawności i efektywności nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty⁷⁴. Żadna z kontroli nie dotyczyła bezpośrednio spraw dotyczących uczniów cudzoziemców pobierających naukę w polskich szkołach⁷⁵.

⁷² W tej liczbie nie uwzględniono uczestników szkoleń online organizowanych przez Kuratoria Oświaty w: Szczecinie, Opolu, Krakowie, Białymstoku i Kielcach.

⁷³ Na podstawie art. 15 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe.

⁷⁴ W 2020 r. przeprowadzono w tym zakresie kontrole w Kuratorium Oświaty w Szczecinie, Lublinie i Rzeszowie. W 2021 r. w Kuratorium Oświaty w Poznaniu, we Wrocławiu i Olsztynie. W 2022 r. w Kuratorium Oświaty w Łodzi i Gdańsku. Na rok 2023 r. przewidziano kontrole w dwóch Kuratoriach Oświaty: w Katowicach i w Bydgoszczy.

⁷⁵ Kontrole dotyczyły: „Realizacji przez Kuratora Oświaty nadzoru pedagogicznego w zakresie przestrzegania zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów

W roku szkolnym 2021/2022 Minister zaplanował w publicznych szkołach podstawowych i ponadpodstawowych przeprowadzenie przez kuratorów oświaty kontroli dotyczącej „przyjmowania do szkół i wspomagania nauki osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw”. W dniu 28 marca 2022 r., zrezygnowano z przeprowadzenia tej kontroli uzasadniając „wojną na Ukrainie i masowym napływem od 24 lutego 2022 r. uchodźców do Polski oraz zmianą przepisów przyjmowania cudzoziemców do szkół w Polsce”. Na rok szkolny 2022/2023 Minister zaplanował przeprowadzenie przez kuratorów oświaty kontroli dotyczącej „przyjmowania do szkół i wspomagania nauki osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw”. Przyjęto, że kontrola ta zostanie przeprowadzona w okresie kwiecień-czerwiec 2023 r.

W roku szkolnym 2022/2023 (do 2 czerwca) nie zakończono zaplanowanej kontroli dotyczącej cudzoziemców

Do dnia zakończenia czynności kontrolnych w Ministerstwie, tj. do 2 czerwca 2023 r. kuratorzy oświaty nie zakończyli w szkołach tej kontroli.

Zdaniem NIK, kontrola w tym zakresie powinna zostać przeprowadzona w początkowym okresie roku szkolnego 2022/2023, a uzyskane wyniki powinny posłużyć do oceny obowiązujących rozwiązań organizacyjnych dotyczących kształcenia uczniów cudzoziemców, w tym szczególnych rozwiązań, którymi objęto wyłącznie uczniów z terenu Ukrainy.

Kontrole wykonywane przez kuratorów oświaty

Z informacji uzyskanych od 16 kuratorów oświaty, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, wynika, że w ramach sprawowanego przez kuratorów nadzoru pedagogicznego, w latach szkolnych 2019/2020-2022/23 (do 28 kwietnia) kuratorzy przeprowadzali kontrole (doraźne) w sprawach związanych z kształceniem uczniów cudzoziemców. W tym okresie kuratorzy przeprowadzili łącznie 86 takich kontroli: w roku szkolnym 2019/2020 – sześć, w 2020/2021 – dziewięć, w roku 2021/2022 – 27, a w roku szkolnym 2022/2023 (do 28 kwietnia) 44⁷⁶. W wyniku przeprowadzonych kontroli kuratorzy oświaty wydali dyrektorom szkół łącznie 211 zaleceń, w tym 108 (51,2%) zaleceń wydano po wybuchu wojny w Ukrainie i napływem do Polski uczniów z terytorium tego państwa. Zalecenia dotyczyły m.in. realizacji dodatkowej nauki języka polskiego, zapewnienia uczniom bezpieczeństwa, udzielania uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania.

Petycje w sprawach cudzoziemców

W latach 2020 – 2023 (do 21 kwietnia) do Ministerstwa na podstawie ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach⁷⁷, wpłynęło pięć petycji dotyczących spraw związanych z kształceniem uczniów cudzoziemców. Na wszystkie petycje pracownicy Ministerstwa udzielili odpowiedzi.

Petycją z dnia 29 marca 2022 r. wniesiono żądanie zaprzestania dopłat dla cudzoziemców w szkolnictwie przedszkolnym, podstawowym, ponadpodstawowym i wyższym lub wprowadzenia dopłat o identycznej wysokości dla polskich obywateli⁷⁸. W odpowiedzi Ministerstwo poinformowało

w szkołach oraz zadań związanych z awansem zawodowym nauczycieli” (w latach 2020-2022). Na 2023 r. zaplanowano kontrolę pt.: „Realizacja przez Kuratora Oświaty nadzoru pedagogicznego w zakresie zapewniania bezpieczeństwa uczniom/wychowankom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę lub placówkę oraz zadań związanych z awansem zawodowym nauczycieli”.

⁷⁶ Wzrost liczby tych kontroli w roku szkolnym 2022/2023 o 633,3% w stosunku do liczby kontroli przeprowadzonych w roku szkolnym 2019/2020.

⁷⁷ Dz. U. z 2018 r. poz. 870. Dalej: ustawa o petycjach.

⁷⁸ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/petycja-z-prosba-o-zaprzestanie-doplat-dla-cudzoziemcow-w-szkolnictwie-przedszkolnym-podstawowym-ponadpodstawowym-i-wyzszym-lub-wprowadzenie-doplat-o-identycznej-wysokosci-dla-polskich-obywateli-data-zlozenia-29-marca-2022-r>

m.in. że środki naliczane na uczniów z zagranicy są takie same jak na uczniów polskich.

W petycji z 4 kwietnia 2022 r.⁷⁹, zażądano publicznej debaty o przystosowaniu polskiego systemu oświaty do nowej rzeczywistości związanej z wojną na Ukrainie. Wnoszący petycję wskazał, iż objęcie młodzieży ukraińskiej po zaledwie kilkudziesięciu dniach nauki w polskiej szkole egzaminami ośmioklasisty i maturalnymi podważa wiarygodność tych egzaminów, a ponadto trauma wojny poprzez dokładanie stresu egzaminu nie sprzyja zdrowiu psychicznemu młodzieży i dzieci, a także prowadzi do dyskryminacji oraz izolacji społecznej. W odpowiedzi Ministerstwo wskazało m.in., że przepisy dotyczące przeprowadzania egzaminów zewnętrznych w 2022 r. zostały dostosowane do potrzeb uczniów przybyłych z Ukrainy do Polski po 24 lutego 2022 r. W tych przepisach np. zobowiązano dyrektora CKE do przygotowania i ogłoszenia dodatkowych dostosowań na egzaminie ósmoklasisty i egzaminie maturalnym dla uczniów będących obywatelami Ukrainy. Wskazało, że nie są przewidziane odrębne zasady rekrutacji do szkół ponadpodstawowych dla dzieci uchodźców.

W petycji Stowarzyszenia Nauczycieli i Pracowników Oświaty „Nauczyciele dla Wolności” (z 28 kwietnia 2022 r.) zażądano zmiany przepisów prawa, w ten sposób, aby uczniowie będący uchodźcami wojennymi z Ukrainy, uczęszczający do klas razem z polskimi dziećmi, a nie uczęszczający do oddziałów przygotowawczych, którzy nie opanowali znajomości języka polskiego w stopniu umożliwiającym wystawienie pozytywnych ocen na świadectwie zgodnie z polskim systemem oceniania i polską podstawą programową, otrzymali w roku szkolnym 2021/2022 zaświadczenie o zrealizowaniu obowiązku szkolnego analogiczne do tego, jakie dostaną te dzieci z Ukrainy, które uczęszczają do oddziałów przygotowawczych. W odpowiedzi na tę petycję Ministerstwo wskazało m.in., że uczniowie z Ukrainy nie podlegają klasyfikacji rocznej w przypadku, gdy rada pedagogiczna uzna, że nie znają oni języka polskiego lub znajomość języka polskiego jest niewystarczająca do korzystania z nauki, lub też zakres realizowanych w szkole zajęć edukacyjnych uniemożliwia przeprowadzenie klasyfikacji rocznej tych uczniów.

W petycji Stowarzyszenia Ekologicznego „Echo-Cichawy” (z 13 listopada 2022 r.) wniesiono o zorganizowanie zimowej nauki dla dzieci i nauczycieli z Ukrainy w roku szkolnym 2022/2023, przy wykorzystaniu środków z UE, uzyskanych specjalnie na ten cel. W odpowiedzi urzędnicy Ministerstwa wskazali m.in., że zasady przyjmowania cudzoziemców i realizacji przez nich nauki w publicznych szkołach polskiego systemu oświaty reguluje Prawo oświatowe oraz rozporządzenie Ministra w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi. Odnosząc się do finansowania kształcenia uczniów obywateli Ukrainy wskazano na możliwość wsparcia finansowego ze środków części oświatowej subwencji ogólnej lub Funduszu Pomocy na dodatkowe zadania oświatowe związane z kształceniem, wychowaniem i opieką nad uczniami z Ukrainy.

W dniu 27 lutego 2023 r. w Ministerstwie została złożona petycja⁸⁰, w której postulowano:

- 1) wypracowanie strategii monitorowania liczby uczniów i uczennic z doświadczeniem uchodźczym, którzy i które nie uczęszczają do szkół w Polsce ani do szkół w swoim kraju w systemie zdalnym; oraz do prowadzenia działań mających na celu kontynuowanie bądź podjęcie przez nich nauki;
- 2) rezygnację z konieczności powtarzania ósmej klasy w przypadku nieprzystąpienia do egzaminu ósmoklasisty przez dzieci z doświadczeniem uchodźczym, z jednoczesnym wypracowaniem nowej strategii weryfikacji wiedzy tych uczniów i uczennic w procesie rekrutacji do szkół

⁷⁹ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/petycja-zlozona-4-kwietnia-2022-r>

⁸⁰ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/petycja-zlozona-27-lutego-2023>

ponadpodstawowych, z zachowaniem równych szans dla dzieci cudzoziemskich i dzieci-obywateli/obywatelek Polski;

3) wypracowanie jednoznacznych, sprawiedliwych metod klasyfikacji uczniów i uczennic z doświadczeniem uchodźczym, z uwzględnieniem różnego poziomu znajomości języka polskiego oraz przeszkolenia nauczycieli i nauczycielek w tym zakresie;

4) monitorowanie, czy w szkołach rejonowych dochodzi do nieuzasadnionego odmówienia przyjęcia ucznia/uczennicy z doświadczeniem uchodźczym przez dyrekcję i jeśli tak - wyciągnięcia stosownych konsekwencji;

5) wprowadzenie jednoznacznych wytycznych dotyczących włączania i edukacji dzieci z doświadczeniem uchodźczym dla ogólnodostępnych szkół podstawowych, by zapewnić takie same szanse adaptacji, integracji i edukacji w nowym środowisku wszystkim uczniom/uczennicom;

6) wprowadzenie systemowo zajęć z edukacji międzykulturowej i antydyskryminacyjnej w szkołach podstawowych oraz dążenie do zwiększenia liczby asystentów i asystentek międzykulturowych (pomoc nauczyciela).

Odnosząc się do postulatu nr 1 petycji Ministerstwo wskazało, że kontrolowanie spełniania obowiązku szkolnego należy do zadań dyrektora szkoły podstawowej, w obwodzie której dziecko mieszka, natomiast gmina kontroluje spełnianie obowiązku nauki przez młodzież zamieszkałą na terenie tej gminy. Dane dzieci i uczniów z Ukrainy, które nie podlegają obowiązkowi szkolnemu/nauki nie są wykazywane w bazie SIO. W związku z tym, obecnie nie ma podstaw prawnych do utworzenia w SIO jakiegokolwiek rejestru, który obejmowałby osoby niepodlegające pod ten system. Strona ukraińska podkreślała, że jest zainteresowana dalszym kształceniem uczniów w ukraińskim systemie oświaty, w trybie nauki zdalnej.

Odnosząc się do postulatu nr 2 petycji Ministerstwo wskazało że polski system prawny wyraźnie wskazuje na to, że uczeń VIII klasy, który nie uzyskał pozytywnych rocznych ocen z obowiązkowych zajęć edukacyjnych nie przystępuje do egzaminu ósmoklasisty, natomiast musi powtórzyć klasę VIII. Takie rozwiązanie dotyczy również dzieci uchodźców.

Odnosząc się do postulatu nr 3 petycji wskazało, że uczniowie z Ukrainy, uczęszczający do oddziałów ogólnodostępnych, podlegają takim samym zasadom oceniania, klasyfikowania i promowania co obywatele polscy.

Odnosząc się do postulatu nr 4 petycji wskazało, że w roku szkolnym 2022/2023, w publicznych szkołach podstawowych i ponadpodstawowych zaplanowano kontrolę zgodności z przepisami prawa przyjmowania do szkół i wspomagania nauki osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw, w tym uczniów z Ukrainy przybyłych od 24 lutego 2022 r.

Odnosząc się do postulatu nr 5 petycji wskazało, że urzędnicy Ministerstwa i kuratorów oświaty na bieżąco udzielają informacji na temat rozwiązań dotyczących przyjmowania i kształcenia dzieci z doświadczeniem migracyjnym i uchodźczym.

Odnosząc się do postulatu nr 6 petycji Ministerstwo wskazało, że ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy wprowadziła (w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023) możliwość zatrudnienia na stanowisku pomocy nauczyciela osób, które nie mają obywatelstwa polskiego i mogą pomóc w pracy nauczycielom korzystającym z uprawnienia do świadczenia kompensacyjnego. Ponadto Minister zlecił ORE przygotowanie i przeprowadzenie intensywnych kursów przygotowujących z zakresu znajomości języka polskiego dla 1000 przybyłych z Ukrainy nauczycieli oraz osób, które mogą być zatrudnione na stanowisku pomocy nauczyciela.

5.2.2. NADZÓR PEDAGOGICZNY DYREKTORA SZKOŁY NAD ZAJĘCIAMI DLA UCZNIÓW CUDZOZIEMCÓW

Szkolne plany nadzoru pedagogicznego

We wszystkich szkołach objętych kontrolą dyrektorzy szkół zgodnie z wymogami § 23 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego⁸¹ przedstawili radzie pedagogicznej plany nadzoru pedagogicznego na lata szkolne 2020/2021, 2021/2022 i 2022/2023. Rady pedagogiczne szkół zostały również zapoznane z wynikami i wnioskami ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego w ww. latach szkolnych, zgodnie z § 24 tego rozporządzenia. Plany nadzoru pedagogicznego na poszczególne lata zostały opracowane z uwzględnieniem podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa w danym roku szkolnym, wniosków z nadzoru pedagogicznego dyrektora szkoły z poprzednich lat, tj. zgodnie z wymogiem § 23 ust. 2 przywołanego wyżej rozporządzenia. W planach ujmowano: przeprowadzanie kontroli (przestrzegania przez nauczycieli przepisów prawa, działalności dydaktycznej, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz efektów tej działalności); zadania w zakresie wspomagania nauczycieli w realizacji ich zadań; działania w zakresie planowania działań rozwojowych, w tym motywowanie nauczycieli do doskonalenia zawodowego oraz przeprowadzanie obserwacji.

W szkolnych planach nadzoru pedagogicznego nie wyodrębniano zagadnień dotyczących uczniów cudzoziemców

Nie stwierdzono, aby zagadnienia odnoszące się do kształcenia uczniów cudzoziemców były wyodrębnione w planach nadzoru pedagogicznego przyjętych na lata szkolne 2020/2021-2022/2023.

- w Szkole Podstawowej Nr 34 w Białymstoku w planach nadzoru pedagogicznego na poszczególne lata szkolne nie wyodrębniono żadnych zagadnień odnoszących się do kwestii związanych z kształceniem uczniów cudzoziemców, ponieważ zarówno w priorytetach Ministra Edukacji i Nauki oraz Prezydenta Miasta Białegostoku na każdy rok szkolny nie było poruszanych kwestii dotyczących uczniów cudzoziemców. Zwiększająca się liczba uczniów cudzoziemców nie wpływała na przebieg procesu kształcenia i wychowania uczniów wymagającego oddzielnego diagnozowania i wprowadzania zmian. Dzieci cudzoziemcy traktowane były i są jak każdy inny uczeń w szkole. NIK zauważyła, że ze względu na sukcesywnie wzrastający udział uczniów cudzoziemców w społeczności szkolnej, fakt ten powinien być odzwierciedlony w procesie sprawowanego nadzoru pedagogicznego.

Nie modyfikowano szkolnych planów nadzoru pedagogicznego

W przypadku jednej szkoły⁸² po wybuchu wojny w Ukrainie i przyjęciu do szkoły uchodźców z Ukrainy dokonano modyfikacji planu nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2021/2022. Takie działanie należy uznać za pozytywne, ponieważ pojawienie się w szkole nawet nielicznej grupy cudzoziemców wpływa na realizowane w szkole procesy edukacyjne, wychowawcze i opiekuńcze. Niezbędnym staje się wówczas zmodyfikowanie sprawowanego nadzoru pedagogicznego, o którym w art. 55 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe.

- po wybuchu konfliktu zbrojnego w Ukrainie dyrektor Szkoły Podstawowej Nr 26 w Białymstoku, działając na podstawie § 23 ust. 4 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, z dniem 14 marca 2022 r. zmodyfikował plan nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2021/2022. W planie kontroli przestrzegania przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności szkoły dodano dwa nowe obszary, tj.: „Prawidłowość realizacji zadań i obowiązków pomocy nauczyciela zatrudnionej w celu poprawy komunikacji z uczniami obywatelami Ukrainy; „Dostosowanie wymagań edukacyjnych do możliwości i potrzeb uczniów będących obywatelami Ukrainy”. W ramach kontroli przebiegu procesu kształcenia i wychowania w szkole dodano kolejne dwa obszary: „Realizacja działań integrujących i włączających ucznia

⁸¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1551. Dalej: rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego.

⁸² Szkoła Podstawowa Nr 26 w Białymstoku.

będącego obywatelem Ukrainy w życie szkolne”; „Ocenianie uczniów będących obywatelami Ukrainy, wspierająca funkcja oceny szkolnej”.

Obserwacja zajęć z uczniami cudzoziemcami

We wszystkich szkołach zaplanowano i realizowano obserwacje zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz innych zajęć w szkole, o których mowa w § 22 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego. Jednak w planach obserwacji zajęć nie wyodrębniano lekcji (zajęć), w których brałoby udział wyłącznie cudzoziemcy.

- w Szkole Podstawowej Nr 57 Gdańsku w latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 zaplanowane obserwacje zajęć dotyczyły ogółu dzieci. Dyrektor szkoły wyjaśniła, że uczniowie cudzoziemcy są częścią społeczności uczniowskiej, nadzór pedagogiczny był zaplanowany i realizowany bez podziału na uczniów cudzoziemców.

W co czwartej szkole nie sformułowano wniosków z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w roku szkolnym 2021/2022

Spośród 28 skontrolowanych szkół, w siedmiu (25%) szkołach⁸³ po zakończeniu roku szkolnego 2021/2022 nie sformułowano wniosków wynikających ze sprawowania nadzoru pedagogicznego w zakresie spraw dotyczących cudzoziemców. Należy podkreślić, że w roku szkolnym 2021/2022 do wszystkich szkół objętych kontrolą, po 24 lutego 2022 r. przyjęto uczniów z Ukrainy, co niewątpliwie wpłynęło na realizowane w szkole procesy. Podsumowanie tych procesów nastąpiło we wszystkich skontrolowanych szkołach poprzez przedstawienie radzie pedagogicznej wyników ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego, zgodnie z § 24 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego. W sytuacji kiedy nie sformułowano wniosków z realizacji nadzoru pedagogicznego w roku szkolnym, w którym przyjmowano mniej lub bardziej liczną grupę tzw. uchodźców z Ukrainy i co niewątpliwie wpłynęło na funkcjonowanie szkoły, może budzić wątpliwość co do skuteczności nadzoru pedagogicznego sprawowanego w szkole.

- dyrektor Liceum Ogólnokształcącego Nr X we Wrocławiu wyjaśniła, że w poprzednich latach szkolnych nie było przesłanek do szczególnego zajęcia się nadzorem nad nauczaniem uczniów cudzoziemskich. Nie sformułowano też wniosków z nadzoru w roku 2021/2022, gdyż w planie nadzoru na ten rok nie ujęto tych zagadnień. Nie oznacza to jednak, że kwestie te nie były przedmiotem troski rady pedagogicznej, gdyż na każdym posiedzeniu rady od marca 2021 r. pojawiał się temat związany z problemami uczniów uchodźców z Ukrainy. Wsparcie dla uczniów cudzoziemców i zagadnienia do obserwacji zajęć na ten temat zostały ujęte w planie nadzoru na rok szkolny 2022/2023.

W czterech⁸⁴ szkołach w latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 pracownicy kuratorium oświaty przeprowadzili kontrole, o których mowa w § 14 ust. 1 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego. Zagadnienia objęte kontrolą nie dotyczyły spraw dotyczących uczniów cudzoziemców.

W dwóch (7,1%) szkołach⁸⁵ po przyjęciu w roku szkolnym 2021/2022 i 2022/2023 cudzoziemców nie ustalono w porozumieniu z radą pedagogiczną i radą rodziców potrzeby modyfikacji szkolnych programów wychowawczo-profilaktycznych i nie dokonano modyfikacji tych programów⁸⁶.

⁸³ Szkoła Podstawowa Nr 34 w Białymstoku, Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół w Dąbrowie Białostockiej, XIV Liceum Ogólnokształcące w Katowicach, Szkoła Podstawowa Nr 47 w Krakowie, XV Liceum Ogólnokształcące w Krakowie, CLXV Liceum Ogólnokształcące w Warszawie, Liceum Ogólnokształcące Nr X we Wrocławiu.

⁸⁴ Szkoła Podstawowa Nr 151 w Krakowie, Szkoła Podstawowa Nr 47 w Krakowie, XV Liceum Ogólnokształcące w Krakowie, XIV Liceum Ogólnokształcące w Krakowie.

⁸⁵ VI Liceum Ogólnokształcące w Katowicach, Szkoła Podstawowa Nr 74 we Wrocławiu.

⁸⁶ W uregulowaniach art. 26 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe zobowiązano szkoły do opracowania i realizacji programu wychowawczo-profilaktycznego. Zgodnie z § 13

W sytuacji przyjęcia do szkoły licznej grupy cudzoziemców, dyrektor we współpracy radą pedagogiczną i radą rodziców powinien podjąć działania w celu zdiagnozowania potrzeb i problemów występujących w danej społeczności szkolnej i ewentualnie dokonać modyfikacji programu wychowawczo-profilaktycznego.

- Pomimo przyjęcia w roku szkolnym 2021/2022 do VI Liceum w Katowicach łącznie 36 nowych uczniów cudzoziemców (stanowiących 18% uczniów ogółem), w tym 33 pochodzących z Ukrainy, tj. ponad trzykrotnie więcej niż w roku poprzednim, dyrektor nie ustalił w porozumieniu z radą pedagogiczną i radą rodziców, czy zachodzi potrzeba modyfikacji programu wychowawczo - profilaktycznego.

rozporządzenie w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy, dyrektor szkoły ustala w porozumieniu z radą pedagogiczną i radą rodziców potrzebę modyfikacji w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 realizowanego w szkole programu wychowawczo-profilaktycznego oraz w razie potrzeby, modyfikuje ten program.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1.METODYKA KONTROLI I INFORMACJE DODATKOWE

Cel główny kontroli	Celem głównym kontroli było udzielenie odpowiedzi na pytanie: Czy polski system edukacji zaspokaja potrzeby edukacyjne, wychowawcze i opiekuńcze dzieci cudzoziemców?
Cele szczegółowe	1. Czy minister właściwy do spraw oświaty i wychowania podjął skuteczne działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych do kształcenia dzieci cudzoziemców? 2. Czy minister właściwy do spraw oświaty i wychowania sprawował skuteczny nadzór nad sprawowanym przez kuratorów oświaty nadzorem pedagogicznym dotyczącym dzieci cudzoziemców? 3. Czy szkoły w prawidłowy sposób przyjmowały dzieci cudzoziemców? 4. Czy w szkołach zorganizowano odpowiednie warunki do realizacji zadań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych wobec dzieci cudzoziemców? 5. Czy w prawidłowy sposób sprawowano nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć dla dzieci cudzoziemców?
Zakres podmiotowy	Kontrolą objęto 29 jednostek, w tym: Ministerstwo Edukacji i Nauki oraz 28 publicznych szkół (14 podstawowych i 14 ponadpodstawowych).
Kryteria kontroli	Kontrolę przeprowadzono w Ministerstwie Edukacji i Nauki na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli, z uwzględnieniem kryteriów określonych w art. 5 ust. 1 ustawy o NIK, tj. pod względem legalności, gospodarności, celowości i rzetelności. W szkołach na podstawie art. 2 ust 2 ustawy o NIK z uwzględnieniem kryteriów określonych art. 5 ust. 2 ustawy, tj. legalności, gospodarności i celowości.
Okres objęty kontrolą	Kontrolą objęto lata 2020-2023 (do czasu zakończenia kontroli), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem. Postępowania kontrolne przeprowadzono w okresie od 1 marca do 5 października 2023 r. Ponadto w informacji ujęte zostały wyniki kontroli doraźnej pn. „Kształcenie dzieci cudzoziemców w wybranych szkołach na terenie Miasta Stołecznego Warszawy” (R/22/004) przeprowadzonych w Szkole Podstawowej nr 58 im. T.Gajcego w Warszawie oraz w LXVII Liceum Ogólnokształcącym im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego w Warszawie. W wystąpieniach pokontrolnych sformułowano dwa wnioski pokontrolne. Z informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych wynika, że podjęto działania w celu realizacji dwóch wniosków.
Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK	Informacje w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f ustawy o NIK, związane z przedmiotem kontroli, zasięgnięto w Ośrodku Rozwoju Edukacji w Warszawie, kuratoriach oświaty oraz w jednostkach samorządu terytorialnego prowadzących kontrolowane szkoły.
Pozostałe informacje	Przeprowadzono badania kwestionariuszowe wśród nauczycieli uczących dzieci cudzoziemców, w celu uzyskania informacji o przebiegu i warunkach nauczania dzieci cudzoziemców.
Stan realizacji wniosków pokontrolnych	Na podstawie art. 53 ust. 6 ustawy o NIK skierowano do Ministra Edukacji i Nauki wystąpienie pokontrolne, w którym sformułowano dwie uwagi: 1. Ministerstwo nie ma danych dotyczących liczby uczniów z Ukrainy, którzy po przybyciu do Polski podlegają obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki i nie uczęszczają do szkół w Polsce a realizują obowiązek szkolny lub nauki w formie zdalnej. 2. Do dnia zakończenia czynności kontrolnych w Ministerstwie (2 czerwca

2023 r.) kuratorzy oświaty nie zakończyli w szkołach zaplanowanej na rok szkolny 2022/2023 kontroli dotyczącej przyjmowania i wspomagania nauki uczniów cudzoziemców oraz uczniów obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach poza Polską.

Do dyrektorów szkół skierowano łącznie 39 wniosków pokontrolnych, z tego 18 zostało zrealizowanych, 12 wniosków nie zrealizowano, 9 wniosków było w trakcie realizacji (stan na 28 listopada 2023 r.). Dyrektorzy szkół nie zgłosili zastrzeżeń do wystąpień pokontrolnych.

Wykaz jednostek kontrolowanych

L.p.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego	Ministerstwo Edukacji i Nauki	Przemysław Czarnek
2.	Delegatura NIK w Białymstoku	Szkoła Podstawowa Nr 34 im. gen. J. Z. Bema w Białymstoku	Jacek Pronobis
3.		Szkoła Podstawowa Nr 26 im. S. Staszica w Białymstoku	Katarzyna Szostak-Król
4.		IX Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Białymstoku	Cezary Wysocki
5.		Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół im. gen. Nikodema Sulika w Dąbrowie Białostockiej	Jarosław Budnik
6.	Delegatura NIK w Gdańsku	Szkoła Podstawowa Nr 57 im. gen. W. Andersa w Gdańsku	Anna Listewnik
7.		Szkoła Podstawowa Nr 81 im. prof. M. Siedleckiego w Gdańsku	Mariola Cyranek
8.		IV Liceum Ogólnokształcące im. K. K. Baczyńskiego w Słupsku	Jolanta Banaszkiewicz
9.		V Liceum Ogólnokształcące im. płk. S. Dąbka w Gdyni	Dorota Dunst
10.	Delegatura NIK w Katowicach	Szkoła Podstawowa Nr 10 im. Orła Białego w Sosnowcu	Małgorzata Wierzbicka
11.		Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Księstwa Siewierskiego w Siewierzu	Rafał Wieja
12.		XIV Liceum Ogólnokształcące im. mjr H. Sucharskiego w Katowicach	Justyna Kluz-Machlik
13.		VI Liceum Ogólnokształcące im. J. Długosza w Katowicach	Maciej Bachara
14.	Delegatura NIK w Krakowie	Szkoła Podstawowa z oddziałami integracyjnymi Nr 151 im. Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie	Justyna Sikorska-Grzyb
15.		Szkoła Podstawowa Nr 47 im. S. Czarnieckiego w Krakowie	Andrzej Mikuśkiewicz
16.		XV Liceum Ogólnokształcące im. M. Skłodowskiej-Curie w Krakowie	Maria Suwaj-Proszak

17.		XIV Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Krakowie	Anna Rymaszewska
18.	Delegatura NIK w Rzeszowie	Szkoła Podstawowa Nr 16 w Rzeszowie	Dorota Rząsa
19.		Szkoła Podstawowa Nr 23 im. Jana Pawła II w Rzeszowie	Krzysztof Warchoł
20.		Liceum Ogólnokształcące Nr 1 w Leżajsku	Zbigniew Trębacz
21.		III Liceum Ogólnokształcące w Przemyśle	Piotr Pipka
22.	Delegatura NIK w Warszawie	Szkoła Podstawowa im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Józefinie	Marzena Pytlak
23.		Szkoła Podstawowa Nr 5 im. K. K. Baczyńskiego w Piasecznie	Dariusz Nowak
24.		CLXV Liceum Ogólnokształcące w Warszawie	Janusz Ciepielewski
25.		XLVI Liceum Ogólnokształcące z oddziałami dwujęzycznymi im. S. Czarnieckiego w Warszawie	Marek Nocuła
26.	Delegatura NIK we Wrocławiu	Szkoła Podstawowa Nr 10 im. Bolesława Krzywoustego we Wrocławiu	Mariusz Rusinek
27.		Szkoła Podstawowa Nr 74 im. Prymasa Tysiąclecia we Wrocławiu	Michał Pastuszko
28.		Liceum Ogólnokształcące Nr X im. S. Sempołowskiej we Wrocławiu	Zofia Bentkowska – Sztonyk
29.		Liceum Ogólnokształcące w Jelczu-Laskowicach,	Maria Kaśków-Parys

6.1.1. WYKAZ OCEN KONTROLOWANYCH JEDNOSTEK

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności*)	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
1.	Ministerstwo Edukacji i Nauki	w formie opisowej	- Minister Edukacji i Nauki podjął skuteczne działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych do kształcenia uczniów cudzoziemców; - skutecznie wykonywał nadzór nad nadzorem pedagogicznym sprawowanym przez kuratorów oświaty w zakresie spraw dotyczących tych uczniów. - monitorował obszar kształcenia uczniów przybywających z zagranicy; - występował do kuratorów oświaty o informacje, dokumenty i sprawozdania dotyczące spraw związanych z kształceniem uczniów cudzoziemców; - po napływie do Polski dzieci obywateli Ukrainy, tj. po 24 lutego 2022 r., podjął działania w celu umożliwienia tym dzieciom nauki w polskim systemie oświaty, poprzez finansowanie nauki tych uczniów ze środków Funduszu Pomocy; - w 2022 r. zlecił Ośrodkowi Rozwoju Edukacji realizację zadania polegającego na przygotowaniu i przeprowadzeniu kursu języka polskiego dla obywateli Ukrainy, które ukończyło 819 osób; - w wyniku realizacji zadania publicznego pn.: „Wspieranie inicjatyw edukacyjnych w szkolnym środowisku wielokulturowym” w latach 2020 – 2022 zostały przeprowadzane szkolenia (kursy metodyczne, warsztaty i webinaria) dla 533 nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemcami; - Minister pozostawał w stałym kontakcie m.in. z Ministerstwem Spraw	- Minister nie posiada danych o liczbie uczniów z Ukrainy, którzy po przybyciu do Polski podlegają obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki i nie uczęszczają do szkół w Polsce a realizują obowiązek szkolny lub nauki w formie zdalnej; - do dnia zakończenia czynności kontrolnych w Ministerstwie (do 2 czerwca 2023 r.) kuratorzy oświaty nie zrealizowali w szkołach zaplanowanej na rok szkolny 2022/2023 kontroli dotyczącej przyjmowania i wspomagania nauki uczniów cudzoziemców oraz uczniów obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach poza Polską.

			Wewnętrznych i Administracji, a w sprawach dotyczących kształcenia uczniów z Ukrainy z Ministerstwem Oświaty i Nauki Ukrainy oraz Ambasadą Ukrainy w Warszawie. - Minister określił w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 w podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa zadania dotyczące spraw kształcenia uczniów cudzoziemców w Polsce, w tym zadania kontrolne z zakresu nadzoru pedagogicznego dla kuratorów oświaty.	
2.	Szkoła Podstawowa Nr 34 im. gen. J. Z. Bema w Białymstoku	w formie opisowej	- szkoła właściwie realizowała zadania edukacyjne, wychowawcze i opiekuńcze nakierowane na uczniów cudzoziemców pobierających naukę w oddziałach ogólnodostępnych, zapewniając im udział w dodatkowych zajęciach językowych i umożliwiając skorzystanie z dodatkowych zajęć wyrównawczych. - sposób organizacji Szkoły umożliwiał uczniom cudzoziemcom zaspokojenie ich potrzeb integracyjno-edukacyjnych; - szkoła umożliwiła cudzoziemcom udział w dodatkowych zajęciach z języka polskiego oraz wyrównawczych; - zapewniono odpowiednio przygotowaną kadrę pedagogiczną i ich uczestnictwo w doskonaleniu zawodowym związanym z kształceniem cudzoziemcem; - zatrudniono (od 8 kwietnia 2022 r.) asystenta międzykulturowego w charakterze pomocy nauczyciela; - uczniów cudzoziemców objęto w szkole pomocą psychologiczno-pedagogiczną; - nauczyciele realizujący podstawę programową kształcenia ogólnego dostosowali programy nauczania do potrzeb i możliwości uczniów z zagranicy; - w szkole wspomagano uczniów cudzoziemców przystępujących do egzaminów ośmioklasisty;	- nieuzyskanie zatwierdzenia przez organ prowadzący szkołę zmian arkuszy organizacyjnych wprowadzanych po 30 września danego roku szkolnego; - przyjęciu do szkoły oraz zakwalifikowaniu ośmiu z 15 objętych analizą uczniów niebędących obywatelami polskimi, mimo nieprzedłożenia dokumentów potwierdzających ich edukację za granicą; - niezgodność danych wprowadzonych do szkolnej bazy SIO trzech cudzoziemców. Nieprawidłowości nie miały istotnego wpływu na działalność objętą kontrolą.

			- dyrektor szkoły prawidłowo sprawował nadzór pedagogiczny nad procesem kształcenia uczniów, przy czym nadzór ten nie obejmował problematyki uczniów cudzoziemców. Znalazł on natomiast odzwierciedlenie w programie wychowawczo-profilaktycznym, zmodyfikowanym z końcem roku szkolnego 2021/2022 o aktualną problematykę dotyczącą uczniów z Ukrainy.	
3.	Szkoła Podstawowa Nr 26 im. S. Staszica w Białymstoku	w formie opisowej	- prawidłowo zorganizowano i prowadzono rekrutację cudzoziemców; - prawidłowo utworzono w roku szkolnym 2021/2022 oddział przygotowawczy, - dostosowano programy nauczania i systemy oceniania do potrzeb i możliwości cudzoziemców; - zadbano o wsparcie uczniów przybywających z zagranicy, umożliwiając im udział w dodatkowych zajęciach z języka polskiego oraz w zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych; - udzielano pomocy psychologiczno-pedagogicznej (głównie w formie porad i konsultacji); - zatrudniono dwóch asystentów międzykulturowy w charakterze pomocy nauczyciela; - umożliwiono cudzoziemcom przystąpienie do egzaminu ósmoklasisty na warunkach i w formie dostosowanej do ich potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych wynikających z ograniczonej znajomości języka polskiego; - właściwie sprawowano nadzór pedagogiczny nad procesem dydaktycznym cudzoziemców.	- wprowadzenie do bazy SIO błędnych danych dotyczących czterech uczniów; - przyjęcie jednego ucznia do oddziału przygotowawczego z naruszeniem obowiązującej procedury wewnętrznej ujętej w statucie szkoły.
4.	IX Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Białymstoku	pozytywna	- prawidłowo zorganizowano i prowadzono rekrutację cudzoziemców; - prawidłowo utworzono oddział przygotowawczy w roku szkolnym 2022/2023;	Nie dotyczy

			- zapewniono uczniom cudzoziemcom odpowiednio wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną, realizującą zadania edukacyjne w oparciu o dostosowane do możliwości cudzoziemców programy nauczania; - zorganizowano dodatkowe zajęcia z języka polskiego; - zorganizowano zajęcia wyrównawcze (z matematyki, języka angielskiego, geografii i biologii); - udzielono wsparcia psychologiczno-pedagogicznego zgodnie ze zgłaszanymi przez cudzoziemców potrzebami; - wspomagano uczniów cudzoziemców przystępujących do egzaminu maturalnego; - prawidłowo sprawowano nadzór pedagogiczny.	
5.	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół im. gen. Nikodema Sulika w Dąbrowie Białostockiej	w formie opisowej	- proces rekrutacyjny przeprowadzono prawidłowo; - zapewniono uczniom cudzoziemcom odpowiednio wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną która realizowała zadania edukacyjne w oparciu o dostosowane do potrzeb cudzoziemców i możliwości programy nauczania; - zapewniono cudzoziemcom dodatkowe zajęcia z języka polskiego; - zapewniono cudzoziemcom zajęcia wyrównawcze (z matematyki); - zapewniono cudzoziemcom wsparcie psychologiczno-pedagogiczne (głównie realizowane przez wychowawców klas oraz pedagoga i psychologa); - wspomagano cudzoziemców w egzaminach zewnętrznych.	Nieterminowo wprowadzono dane ośmiu uczniów do szkolnej bazy SIO, co nie miało wpływu na ocenę kontrolowanej działalności.
6.	Szkoła Podstawowa Nr 57 im. gen. W. Andersa w Gdańsku	pozytywna	- przestrzegano warunków i trybu przyjęcia uczniów; - prawidłowo utworzono oddziały przygotowawcze;	Nie dotyczy

			prof. M. Siedleckiego w Gdańsku	7.
			w formie opisowej	
	- przyjęto siedmiu cudzoziemców do oddziału przygotowawczego w roku szkolnym 2020/2021 bez udziału zespołu kwalifikującego, o którym mowa w § 16 ust. 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi.	- przestrzegano warunków i trybu przyjmowania dzieci cudzoziemców; - zapewniono cudzoziemcom możliwość korzystania z dodatkowej bezpłatnej nauki języka polskiego i zajęć wyrównawczych; - obowiązuje programy nauczania dostosowane do potrzeb i możliwości uczniów cudzoziemców; - kryteria oceniania osiągnięć edukacyjnych cudzoziemców uwzględniono w przedmiotowych zasadach oceniania; - objęto cudzoziemców pomocą psychologiczno-pedagogiczną; - wspomagano udział uczniów w egzaminach zewnętrznych; - w prawidłowy sposób sprawowano nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć z udziałem uczniów cudzoziemców; - aktualizowano program profilaktyczno-wychowawczy.	- przestrzegano przepisów prawa w zakresie ich klasyfikacji; - programy nauczania dostosowano do potrzeb i możliwości uczniów cudzoziemców, a kryteria oceniania ich osiągnięć edukacyjnych uwzględniono w przedmiotowych zasadach oceniania; - obejmowano uczniów cudzoziemców pomocą psychologiczno-pedagogiczną; - wspomagano udział uczniów w egzaminach zewnętrznych; - prawidłowo sprawowano nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć z udziałem uczniów cudzoziemców; - aktualizowano program profilaktyczno-wychowawczy.	

			- dostosowano program profilaktyczno-wychowawczy po przyjęcia uczniów cudzoziemców.	
8.	IV Liceum Ogólnokształcące im. K. K. Baczyńskiego w Słupsku	pozytywna	- przestrzegano warunków i trybu przyjmowania cudzoziemców do szkoły; - prawidłowo utworzono oddziały przygotowawcze; - obowiązujące w szkole programy nauczania dostosowano do potrzeb i możliwości uczniów cudzoziemców; - obejmowano cudzoziemców pomocą psychologiczno-pedagogiczną; - wspomagano udziału uczniów cudzoziemców w egzaminach zewnętrznych; - prawidłowo sprawowano nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć z udziałem uczniów cudzoziemców; - zaktualizowano program profilaktyczno-wychowawczy do bieżących potrzeb wynikających z przyjęcia do Liceum uczniów cudzoziemców.	- w jednej z klas oddziału przygotowawczego (w okresie od 1 lutego do 5 kwietnia 2023 r.) przekroczono planowaną dopuszczalną liczbę osób mogących uczestniczyć w dodatkowych zajęciach z języka polskiego; - dane identyfikacyjne jednego ucznia cudzoziemca wprowadzono do SIO 14 dni po terminie wskazanym w art. 30 ustawy o SIO.
9.	V Liceum Ogólnokształcące im. płk. S. Dąbka w Gdyni	pozytywna	- przestrzegano warunków i trybu przyjęcia uczniów cudzoziemców do Liceum; - prawidłowo utworzono oddziały przygotowawcze; - zapewniono uczniom cudzoziemcom możliwości korzystania z dodatkowej bezpłatnej nauki języka polskiego i zajęć wyrównawczych, - obowiązujące programy nauczania dostosowano do potrzeb i możliwości uczniów cudzoziemców. - obejmowano cudzoziemców pomocą psychologiczno-pedagogiczną; - wspomagano cudzoziemców w ich udziale w egzaminach zewnętrznych; - dyrektor sprawował prawidłowy nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć z udziałem uczniów cudzoziemców; - zaktualizowano program profilaktyczno-wychowawczy do bieżących potrzeb	Nie dotyczy

10.	Szkoła Podstawowa Nr 10 im. Orła Białego w Sosnowcu	pozytywna	- prawidłowo kwalifikowano cudzoziemców do oddziałów przygotowawczych; - w prawidłowy sposób przyjmowano uczniów z Ukrainy oraz zapewniono im pomoc psychologiczno-pedagogiczną; - przeprowadzono diagnozę w zakresie potrzeb psychologicznych i dydaktycznych nowoprzyjętych uczniów; - uczniom z trudnościami w nauce zapewniono dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze; - prawidłowo zorganizowano naukę w oddziałach przygotowawczych; - zapewniono dodatkowe zajęcia z języka polskiego; - dostosowano programy nauczania oraz zasady oceniania do potrzeb i możliwości uczniów cudzoziemców; - nauczycielom pracującym z uczniami cudzoziemcami zapewniono doskonalenie zawodowe; - zapewniono nauczycielom możliwość korzystania z odpowiednich pomocy naukowych i dydaktycznych związanych z kształceniem cudzoziemców; - w prawidłowy sposób sprawowano nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć z udziałem uczniów cudzoziemców.	Nie dotyczy	
11.	Szkoła Podstawowa Nr 1 im. księstwa Siewierskiego w Siewierzu	pozytywna	- w prawidłowy sposób przyjmowano dzieci cudzoziemców do szkoły; - wprowadzono procedurę przyjęcia cudzoziemca do szkoły; - rozpoznawano indywidualne potrzeby edukacyjne i rozwojowe dzieci cudzoziemców; - zapewniono cudzoziemcom pomoc psychologiczno-pedagogiczną; - zapewniono uczniom z trudnościami w nauce dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze;	- w okresie od 1 września 2020 r. do 31 stycznia 2021 r. zajęcia dodatkowe z języka polskiego dla cudzoziemców odbywały się w wymiarze jednej godziny tygodniowo, co nie odpowiadało wymogom rozporządzenia w sprawie kształcenia osób nie będących obywatelami polskimi.	

			- zapewniono cudzoziemcom dodatkowe zajęcia z języka polskiego; - nauczyciele dostosowali programy nauczania oraz przedmiotowe zasady oceniania do potrzeb i możliwości cudzoziemców; - zapewniono nauczycielom możliwość korzystania z odpowiednich pomocy naukowych i dydaktycznych; - zapewniono nauczycielom pracującym z uczniami cudzoziemcami doskonalenie zawodowe.	
12.	XIV Liceum Ogólnokształcące im. mjr H. Sucharskiego w Katowicach	w formie opisowej	- w prawidłowy sposób przyjmowano uczniów z Ukrainy oraz zapewniono im pomoc psychologiczno-pedagogiczną; - przeprowadzono diagnozę w zakresie potrzeb psychologicznych i dydaktycznych nowoprzyjętych uczniów; - prawidłowo zorganizowano naukę w oddziałach przygotowawczych; - zapewniono cudzoziemcom dodatkowe bezpłatne zajęcia z języka polskiego; - stworzono nauczycielom warunki do doskonalenia zawodowego, również w zakresie pracy z uczniami cudzoziemcami; - zapewniono nauczycielom dostęp do materiałów edukacyjnych oraz do pomocy naukowych; - prowadzono skuteczny nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć dla uczniów cudzoziemców; - nauczyciele dostosowywali programy nauczania, sposoby ich realizacji oraz zasady oceniania do potrzeb i możliwości cudzoziemców.	- nierzetelnie wprowadzano do SIO dane dotyczące uczniów cudzoziemców.
13.	VI Liceum Ogólnokształcące im. J. Długosza w Katowicach	w formie opisowej	- prawidłowo zorganizowano proces przyjmowania uczniów cudzoziemców, zapewniając jednocześnie adekwatną liczbę oddziałów;	- brak udokumentowania przeprowadzanych rozmów kwalifikacyjnych; - brak zorganizowania w wymaganym wymiarze w roku szkolnym 2021/2022 (od 26 kwietnia 2022 r.) dodatkowych zajęć języka polskiego dla uczniów z Ukrainy;

			- zapewniono cudzoziemcom dodatkowe zajęcia wyrównawcze, przedmiotowe (w tym z języka polskiego); - zapewniono cudzoziemcom wsparcie psychologiczno-pedagogiczne; - zapewniono zatrudnionym nauczycielom możliwość doskonalenia zawodowego w zakresie pracy z uczniami cudzoziemcami; - zapewniono dostęp do odpowiednich materiałów edukacyjnych oraz pomocy naukowych; - zorganizowano skuteczny nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć dla uczniów cudzoziemców; - nauczyciele dostosowywali obowiązujące programy nauczania, sposoby ich realizacji oraz zasady oceniania do potrzeb uczniów cudzoziemców.	- nieustalenie w porozumieniu z radą pedagogiczną i radą rodziców potrzeby modyfikacji programu wychowawczo-profilaktycznego przyjętego na rok szkolny 2021/2022.
14.	Szkoła Podstawowa z oddziałami integracyjnymi Nr 151 im. Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie	w formie opisowej	- zapewniono możliwość korzystania z dodatkowych zajęć z języka polskiego i zajęć wyrównawczych; - prawidłowo zorganizowano oddziały przygotowawcze, zapewniając odpowiednie do potrzeb wsparcie asystentów nauczycieli, władających językami ukraińskim, rosyjskim i gruzińskim; - cudzoziemcom udzielano niezbędnej pomocy psychologiczno-pedagogicznej; - dostosowano programy nauczania oraz zasady oceniania do potrzeb i możliwości cudzoziemców; - nauczyciele mieli dostęp do szkoleń oraz właściwych pomocy naukowych i dydaktycznych; - udział uczniów cudzoziemców w egzaminach ósmoklasisty był odpowiednio wspomagany; - pozytywnie oceniono nadzór pedagogiczny nad zajęciami dla dzieci cudzoziemców.	- nieprawidłowy wymiar zajęć prowadzonych z języka polskiego jako obcego w roku szkolnym 2021/2022: w okresie od 26 kwietnia do 24 czerwca 2022 r. zorganizowano zajęcia w wymiarze 2 zamiast 6 godzin tygodniowo dla uczniów-uchodźców z Ukrainy; - niepowołanie zespołu kwalifikującego cudzoziemców do oddziałów przygotowawczych w roku szkolnym 2021/2022 oraz 2022/2023; - zaniechanie udokumentowania faktu przeprowadzenia oraz wyników rozmów kwalifikacyjnych z pięciorgiem (spośród siedmiorga badanych) cudzoziemców, którzy zostali przyjęci w roku szkolnym 2022/2023; - dane identyfikacyjne jednego ucznia zostały wprowadzone do szkolnej bazy SIO 21 dni po terminie określonym w art. 30 ustawy o SIO.

15.	Szkoła Podstawowa Nr 47 im. S. Czarnieckiego w Krakowie	w formie opisowej	- zapewniono cudzoziemcom możliwość korzystania z dodatkowych zajęć z języka polskiego i zajęć wyrównawczych; - do pomocy cudzoziemcom zatrudniono asystentów międzykulturowych; - cudzoziemcom udzielano niezbędnego wsparcia psychologiczno-pedagogicznego; - nauczyciele dostosowywali programy nauczania oraz zasady oceniania do potrzeb cudzoziemców; - dostosowano programu profilaktyczno-wychowawczy w związku z napływem do szkoły dużej liczby uczniów z Ukrainy; - pozytywnie oceniono nadzór pedagogiczny sprawowany nad zajęciami z udziałem dzieci cudzoziemców.	- dodatkowe zajęcia z języka polskiego dla uczniów-uchodźców z Ukrainy, w okresie od 26 kwietnia do 24 czerwca 2022 r., zorganizowano w wymiarze dwóch zamiast sześciu godzin tygodniowo, co było niezgodne z wymogami § 11a ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy. Wynikało to z braku wystarczającej liczby kadry nauczycielskiej w Szkole. - nie powołano zespołu kwalifikującego cudzoziemców do oddziałów przygotowawczych w roku szkolnym 2021/2022; - nie przedłożono organowi prowadzącemu do zatwierdzenia zmiany w arkuszu organizacji szkoły na rok szkolny 2021/2022 w związku ze zorganizowaniem trzech oddziałów przygotowawczych. Nieprawidłowość miała charakter formalny i nie wpłynęła negatywnie na warunki realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych wobec uczniów z zagranicy.
16.	XV Liceum Ogólnokształcące im. M. Skłodowskiej-Curie w Krakowie	w formie opisowej	- zapewniono możliwość korzystania z dodatkowych zajęć z języka polskiego i zajęć wyrównawczych; - prawidłowo zorganizowano oddział przygotowawczy, a uczniów wspomagała pomoc nauczyciela; - cudzoziemcom udzielano niezbędnego wsparcia psychologiczno-pedagogicznego; - programy nauczania oraz zasady oceniania dostosowano do potrzeb i możliwości cudzoziemców; - nauczyciele mieli dostęp do właściwych pomocy naukowych i dydaktycznych; - szkoła wspomagała udział cudzoziemców w egzaminach maturalnych; - pozytywnie oceniono nadzór pedagogiczny sprawowany nad zajęciami dla dzieci cudzoziemców.	- nie powołano zespołu kwalifikującego cudzoziemców do oddziału przygotowawczego na rok szkolny 2021/2022; - przedłużono cudzoziemcom naukę w oddziale przygotowawczym na kolejny rok szkolny bez wyrażenia na to zgody przez radę pedagogiczną (nieprawidłowość miała charakter formalny i nie wpłynęła na pozytywną ocenę warunków nauki, wychowania i opieki cudzoziemców).

17.	XIV Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Krakowie	w formie opisowej	- prawidłowo przyjmowano cudzoziemców do szkoły; - cudzoziemcom zapewniono możliwość korzystania z dodatkowych zajęć z języka polskiego jako obcego, zajęć wyrównawczych, zajęć korekcyjno-kompensacyjnych; - cudzoziemcom zapewniono wsparcie pedagoga i psychologa; - prawidłowo zorganizowano oddział przygotowawczy; - zapewniono cudzoziemcom wsparcie w postaci pomocy nauczyciela i asystenta kulturowego; - dostosowano programy nauczania oraz zasady oceniania do potrzeb i możliwości cudzoziemców; - pozytywnie oceniono nadzór pedagogiczny nad zajęciami z udziałem cudzoziemców; - dostosowano programy profilaktyczno-wychowawcze w zakresie działań skierowanych do cudzoziemców.	- nieprawidłowy wymiar zajęć prowadzonych z języka polskiego jako obcego w roku szkolnym 2021/2022: - od 18 października 2021 r. do 17 marca 2022 r. zorganizowano zajęcia w wymiarze jednej zamiast dwóch godzin tygodniowo, - od 26 kwietnia do 24 czerwca 2022 r. wymiar zajęć wynosił dwie zamiast sześciu godzin tygodniowo dla uczniów pochodzących z Ukrainy; - nie przedłożono organowi prowadzącemu do zatwierdzenia zmiany w arkuszu organizacji na rok szkolny 2021/2022 w związku ze zorganizowaniem oddziału przygotowawczego, (nieprawidłowość miała charakter formalny i nie wpłynęła negatywnie na warunki realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych cudzoziemców).
18.	Szkoła Podstawowa Nr 16 w Rzeszowie	w formie opisowej	- w Szkole w większości prawidłowo realizowano zadania edukacyjne, wychowawcze i opiekuńcze wobec uczniów cudzoziemców; - przestrzegano warunków przyjmowania uczniów z zagranicy do szkoły; - cudzoziemcy zostali objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną; - zorganizowano cudzoziemcom dodatkowe zajęcia nauki języka polskiego; - rzetelnie pozyskiwano środki finansowe na funkcjonowanie szkoły związane z kształceniem cudzoziemców, organizację oddziałów przygotowawczych, zatrudnienie nauczycieli wspomagających, zapewnienie niezbędnych pomocy naukowych i materiałów dydaktycznych;	- uczniom przybyłym z Ukrainy w roku szkolnym 2021/2022 nie zwiększono wymiaru godzin dodatkowych lekcji nauki języka polskiego z dwóch do sześciu tygodniowo; - powołano komisję kwalifikacyjną w niewłaściwym składzie; - nierzetelnie prowadzono arkusze ocen cudzoziemców.

			- nauczyciele dostosowali programy nauczania przedmiotów obowiązkowych do potrzeb kształcenia dzieci cudzoziemców; - wspomagano cudzoziemców przystępujących do egzaminu ósmoklasisty; - prawidłowo i rzetelnie sprawowano nadzór pedagogiczny nad kształceniem uczniów cudzoziemców; - nauczyciele pracujący z uczniami cudzoziemcami mieli możliwość dokształcania oraz korzystania z pomocy dydaktycznych i materiałów edukacyjnych.	
19.	Szkoła Podstawowa Nr 23 im. Jana Pawła II w Rzeszowie	pozytywna	- przestrzegano warunków przyjmowania cudzoziemców do szkoły; -terminowo zgłaszano zmiany w arkuszach organizacji organowi prowadzącemu; - zapewniono uczniom cudzoziemcom dodatkowe zajęcia z języka polskiego; - zapewniono i udzielano uczniom cudzoziemcom wsparcia psychologiczno-pedagogicznego. - dostosowano programy nauczania do poziomu wiedzy i możliwości cudzoziemców; - nauczycielom zapewniono możliwość uczestnictwa w szkoleniach; - realizowano zapotrzebowanie na pomoce naukowe niezbędne do prowadzenia zajęć; - nadzór pedagogiczny nad zajęciami dla uczniów cudzoziemców był planowany i realizowany w sposób prawidłowy; - dokonano w roku szkolnym 2022/2023 modyfikacji programu profilaktyczno-wychowawczego szkoły.	Nie dotyczy
20.	Liceum Ogólnokształcące Nr 1 w Leżajsku	pozytywna	- prawidłowo przyjmowano do Liceum dzieci cudzoziemców; - zorganizowane zostały w wymaganym tygodniowym wymiarze godzin dodatkowe zajęcia z języka polskiego dla uczniów cudzoziemców;	Nie dotyczy

			- nauczyciele dostosowali programy nauczania do potrzeb i możliwości uczniów cudzoziemców; - nauczyciele rozpoznawali indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne i środowiskowe uczniów cudzoziemców; - obejmowano cudzoziemców pomocą psychologiczno-pedagogiczną w różnych formach (zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, rozwijające uzdolnienia); - nauczyciele dostosowali przedmiotowe zasady oceniania do możliwości uczniów z zagranicy; - rzetelnie wspomagano uczniów cudzoziemców w procesie ich udziału w egzaminach zewnętrznych; - dyrektor zapewnił nauczycielom pracującym z uczniami z zagranicy pomoc w doskonaleniu zawodowym odpowiednim do ich potrzeb, a także zapewnił potrzebne pomoce dydaktyczne i naukowe; - nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć dydaktycznych dla dzieci cudzoziemców sprawowany był w prawidłowy sposób.	
21.	III Liceum Ogólnokształcące w Przemyślu	W formie opisowej	- spełniono kryteria dotyczące warunków i trybu przyjęcia cudzoziemców do szkoły; - utworzono oddział przygotowawczy, w którym zapewniono dodatkowe godziny lekcyjne z języka polskiego; - udzielono uczniom z zagranicy wsparcia psychologiczno-pedagogicznego; - programy nauczania oraz zasady oceniania zostały dostosowane do możliwości uczniów cudzoziemców; - przystępujący do egzaminu maturalnego skorzystali z dostosowania warunków jego zdawania; - dyrektor corocznie ubiegał się o dofinansowanie form doskonalenia zawodowego nauczycieli i je otrzymywał; - nauczyciele uczestniczyli w szkoleniach związanych z edukacją ucznia	- dane identyfikacyjne czterech uczniów cudzoziemców przyjętych w trakcie roku szkolnego 2021/2022 wprowadzano nieterminowo do szkolnej bazy SIO.

			cudzoziemskiego zorganizowanych przez szkołę (on-line, kursy e-learningowe, webinary); - corocznie planowano i przeprowadzano obserwacje lekcji z udziałem uczniów cudzoziemców; - program wychowawczo-profilaktyczny był corocznie aktualizowany w oparciu o analizę sytuacji wychowawczej; - nadzór pedagogiczny dyrektora szkoły nad kształceniem uczniów cudzoziemców sprawowany był prawidłowo.	
22.	Szkoła Podstawowa im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Józefinie	w formie opisowej	- nauczyciele samodzielnie modyfikowali treści, metody i formy pracy na zajęciach, dostosowując je do potrzeb i możliwości psychofizycznych uczniów; - cudzoziemcom umożliwiono korzystanie z zorganizowanych dodatkowych zajęć nauki języka polskiego; - uczniom pochodzącym z Ukrainy zapewniono wsparcie ze strony osoby władającej językami polskim i ukraińskim; - cudzoziemcy zostali objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną oraz wsparciem również w przypadku przystępowania do egzaminu zewnętrznego; - potrzeby rozwojowe i edukacyjne, jak i możliwości psychofizyczne uczniów cudzoziemców diagnozowano we współpracy ze szkolnymi psychologiem i pedagogiem; - dyrektor rzetelnie i prawidłowo realizowała działania wynikające ze sprawowania nadzoru pedagogicznego.	- nie dokumentowano rozmów kwalifikacyjnych przeprowadzanych z opiekunami dzieci; - przy kwalifikowaniu uczniów do tworzonych oddziałów przygotowawczych nie powołano zespołu kwalifikującego cudzoziemców do oddziałów przygotowawczych; - naukę języka polskiego w oddziałach przygotowawczych realizowano przy wykorzystaniu niewłaściwie opracowanych programów nauczania; - dodatkowe zajęcia dla uczniów z Ukrainy w roku szkolnym 2021/2022 (od 26 kwietnia) organizowano w wymiarze niższym niż określonym w rozporządzeniu w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy; - dane dotyczące jednego ucznia, a także dane rodzinowe o korzystaniu przez niego z dodatkowej bezpłatnej nauki języka polskiego, przekazano do SIO 174 dni po terminie określonym w art. 30 ustawy o SIO.
23.	Szkoła Podstawowa Nr 5 im. K. K. Baczyńskiego w Piasecznie	pozytywna	- w szkole przestrzegano warunków przyjmowania cudzoziemców; - nauczyciele dostosowali programy nauczania oraz kryteria oceniania uczniów do potrzeb i możliwości cudzoziemców; - uczniowie cudzoziemcy zostali objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną	Nie dotyczy

			i korzystali z różnych form tej pomocy organizowanych w szkole; - diagnozowano indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne ucznia cudzoziemca, jego możliwości psychofizyczne i czynniki środowiskowe wpływające na funkcjonowanie w szkole; - rzetelnie wspomagano uczniów cudzoziemców w procesie ich udziału w egzaminach zewnętrznych; - nauczyciele uczestniczyli w doskonaleniu zawodowym w zakresie pracy z uczniem z zagranicy; - nadzór pedagogiczny nad kształceniem uczniów cudzoziemców sprawowany był prawidłowo.	
24.	CLXV Liceum Ogólnokształcące w Warszawie	w formie opisowej	- w szkole przestrzegano warunków przyjmowania cudzoziemców; - nauczyciele realizujący podstawę programową kształcenia ogólnego dostosowywali programy nauczania w zakresie form i metod oraz kryteria oceniania uczniów do potrzeb i możliwości uczniów przybywających z zagranicy; - uczniowie cudzoziemcy zostali objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną i korzystali ze wszystkich organizowanych form tej pomocy; - rozpoznawano ich indywidualne potrzeby rozwojowe, edukacyjne, możliwości psychofizyczne i czynniki środowiskowe wpływające na ich funkcjonowanie w szkole; - zatrudniono asystenta kulturowego oraz pomoc nauczyciela, którzy wspomagali proces adaptacji i nauki uczniów przybywających z zagranicy; - nadzór pedagogiczny nad kształceniem uczniów cudzoziemców był sprawowany w sposób prawidłowy; - zorganizowano w roku szkolnym 2022/2023 dla uczniów z Ukrainy	- nierzetelnie sporządzono aneksy nr 5 oraz 6 do arkusza organizacji szkoły na rok szkolny 2021/2022 oraz nr 1 do arkusza organizacji szkoły na rok szkolny 2022/2023 (ujęto dwie godziny zajęć z języka polskiego w jednym z oddziałów przygotowawczych jako zajęć dodatkowych, a które faktycznie były realizowane w ramach obowiązkowych zajęć).

			dodatkowe zajęcia lekcyjne z języka polskiego.	
25.	XLVI Liceum Ogólnokształcące z oddziałami dwujęzycznymi im. S. Czarnieckiego w Warszawie	w formie opisowej	- przestrzegano warunków przyjmowania cudzoziemców; - uczniom cudzoziemskim zapewniono możliwość korzystania z dodatkowych zajęć z języka polskiego; - nauczyciele dostosowali metody i formy realizacji programów nauczania oraz zasady wewnątrzszkolnego systemu oceniania do potrzeb uczniów cudzoziemskich; - wszyscy uczniowie cudzoziemcy zostali objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną; - szkoła wspomagała uczniów cudzoziemców poprzez dostosowanie warunków zdawania egzaminu maturalnego; - nauczyciele pracujący z uczniami z zagranicy mieli możliwość odpowiedniego do ich potrzeb doskonalenia i doskonalenia zawodowego; - w związku z napływem zwiększonej liczby uczniów z Ukrainy, od kwietnia 2022 r., cudzoziemcom zapewniono pomoc ze strony asystenta kulturowego; - nadzór pedagogiczny nad kształceniem uczniów cudzoziemców był sprawowany w sposób prawidłowy.	- nie przekazano do SIO danych dziedzinowych w zakresie korzystania przez cudzoziemców przyjętych po 24 lutego 2022 r. z dodatkowej bezpłatnej nauki języka polskiego.
26.	Szkoła Podstawowa Nr 10 im. Bolesława Krzywoustego we Wrocławiu	w formie opisowej	- w prawidłowy sposób zorganizowano proces przyjęcia cudzoziemców do szkoły; - wprowadzając wewnętrzne procedury przyjmowania i kształcenia cudzoziemców; - prawidłowo funkcjonowały oddziały przygotowawcze; - programy nauczania dostosowano do potrzeb i możliwości uczniów cudzoziemców; - rozpoznawano potrzeby psychologiczne i dydaktyczne uczniów cudzoziemców; - zapewniano cudzoziemcom odpowiednią pomoc psychologiczno-pedagogiczną;	- niezgodność liczby uczniów wskazanych w aneksie nr 1 do arkusza organizacji szkoły na rok szkolny 2020/2021 z danymi wprowadzonymi przez szkołę do SIO; - braku dokumentowania wyników diagnozy w zakresie rozpoznania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, możliwości psychofizycznych i czynników środowiskowych wpływających na funkcjonowanie w szkole uczniów cudzoziemców.

27.	Szkoła Podstawowa Nr 74 im. Prymasa Tysiąclecia we Wrocławiu	w formie opisowej	- nauczyciele pracujący z uczniami cudzoziemcami otrzymywali pomoc ze strony osób zatrudnionych w charakterze asystentów wielokulturowych; - nauczyciele otrzymali wsparcie w doskonaleniu zawodowym oraz możliwości korzystania z odpowiednich pomocy naukowych i dydaktycznych w procesie kształcenia uczniów cudzoziemców; - w planach nadzoru pedagogicznego oraz w szkolnym programie profilaktyczno-wychowawczym uwzględniono sytuację związaną z napływem uczniów z Ukrainy po wybuchu konfliktu zbrojnego na terytorium tego państwa.	- w prawidłowy sposób zorganizowano proces przyjęcia dzieci cudzoziemców do szkoły; - wprowadzono wewnętrzne procedury przyjmowania cudzoziemców do szkoły; - prawidłowo zorganizowano i realizowano naukę w oddziałach przygotowawczych; - dostosowano programy nauczania oraz zasady oceniania do potrzeb i możliwości uczniów z zagranicy; - rozpoznawano potrzeby psychologiczne i dydaktyczne uczniów cudzoziemców oraz zapewniano im odpowiednią pomoc psychologiczno-pedagogiczną; - nauczycielom pracującym z cudzoziemcami zapewniono pomoc ze strony osoby w charakterze pomocy nauczyciela; - nauczycielom zapewniono pomoc w doskonaleniu zawodowym oraz możliwości korzystania z odpowiednich pomocy naukowych i dydaktycznych; - w sposób prawidłowy realizowany był nadzór pedagogiczny nad zajęciami dla cudzoziemców.	- niezetelnie prowadzono arkusze organizacji szkoły; - niezetelnie prowadzono dokumentację osobową w odniesieniu do dwóch uczniów; - niezetelnie prowadzono szkolną bazę SIO; - nie zapewniono odpowiedniej liczby godzin zajęć z języka polskiego [w oddziałach przygotowawczych w II semestrze roku 2021/2022]; - nie zaktualizowano dokumentu „Innowacja” stanowiącego podstawę nauczania języka polskiego.
-----	--	-------------------	--	--	---

28.	Liceum Ogólnokształcące Nr X im. S. Sempołowskiej we Wrocławiu	w formie opisowej	- w prawidłowy sposób zorganizowano proces przyjęcia cudzoziemców do szkoły; - stworzono odpowiednie warunki do realizacji zadań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych wobec dzieci cudzoziemców; - zapewniono cudzoziemcom możliwość korzystania z dodatkowych zajęć z języka polskiego i zajęć wyrównawczych; - zapewniono odpowiednie do potrzeb uczniów cudzoziemców wsparcie psychologiczno-pedagogiczne; - dostosowano programy nauczania oraz zasady oceniania do potrzeb i możliwości uczniów z zagranicy oraz odpowiednio ich klasyfikowano; - nauczyciele pracujący z cudzoziemcami odbywali szkolenia w ramach doskonalenia zawodowego; - właściwie prowadzony był nadzór pedagogiczny nad zajęciami dla uczniów cudzoziemców.	- z opóźnieniem przekazywano do organu prowadzącego arkusze organizacyjne; - z opóźnieniem wprowadzano do SIO dane osobowe dwóch uczniów.
29.	Liceum Ogólnokształcące w Jelczu-Laskowicach	w formie opisowej	- w prawidłowy sposób zorganizowano proces przyjęcia cudzoziemców do szkoły; - w prawidłowy sposób zorganizowano oddziały przygotowawcze i zapewniono ich działanie; - dostosowano programy nauczania oraz zasady oceniania do potrzeb i możliwości uczniów z zagranicy oraz odpowiednio ich klasyfikowano; - rozpoznawano potrzeby psychologiczne i dydaktyczne cudzoziemców; - zapewniano cudzoziemcom odpowiednią do ich potrzeb pomoc psychologiczno-pedagogiczną; - nauczycielom pracującym z uczniami cudzoziemcami zapewniono pomoc ze strony osoby zatrudnionej w charakterze asystenta nauczyciela; - nauczycielom zapewniono możliwość doskonalenia zawodowego oraz możliwość	- niezgodność liczby uczniów wskazanych w arkuszu organizacji na rok szkolny 2021/2022 z danymi wprowadzonymi do SIO; - nieustalenie w porozumieniu z organem prowadzącym tygodniowego rozkładu oraz wymiaru godzin dodatkowych zajęć lekcyjnych z języka polskiego w roku szkolnym 2022/2023; - wydanie przez radę pedagogiczną opinii w sprawie dostosowań warunków przeprowadzania egzaminu maturalnego bez złożenia wniosków w tym zakresie przez nauczycieli lub pełnoletnich uczniów/ich opiekunów; - złożeniu do organu prowadzącego wniosku o dofinansowanie doskonalenia zawodowego na 2020 r. z przekroczeniem terminu (o 35 dni).

			korzystania z odpowiednich pomocy naukowych i dydaktycznych w procesie kształcenia uczniów cudzoziemców; - w sposób prawidłowy sprawowany był nadzór pedagogiczny nad zajęciami dla uczniów cudzoziemców.	
--	--	--	---	--

*) pozytywna / negatywna / w formie opisowej)

6.2. ANALIZA STANU PRAWNEGO I UWARUNKOWAŃ ORGANIZACYJNO-EKONOMICZNYCH

Uregulowania dotyczące
kształcenia
cudzoziemców

Przed wybuchem wojny na terytorium Ukrainy kwestie związane z nauką uczniów cudzoziemców zostały uregulowane w ustawie Prawo oświatowe oraz rozporządzeniu w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi.

Oddział
przygotowawczy

Cudzoziemcom oraz obywatelom polskim, którzy nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki, organ prowadzący szkołę może zorganizować oddział przygotowawczy w szkole, w której te osoby realizują naukę zgodnie z podstawą programową kształcenia ogólnego (art. 165 ust. 11 ustawy Prawo oświatowe).

Pomoc nauczyciela

Cudzoziemcy mają prawo do pomocy udzielanej przez osobę władającą językiem kraju pochodzenia, zatrudnioną w charakterze pomocy nauczyciela przez dyrektora szkoły. Pomocy tej udziela się nie dłużej niż przez okres 12 miesięcy (art. 165 ust. 8 ustawy Prawo oświatowe).

W związku wybuchem konfliktu zbrojnego na Ukrainie i napływem do Polski uchodźców z tego państwa (w tym dzieci w wieku szkolnym) w dniu 12 marca 2022 r. została uchwalona ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, w której uregulowano m.in. zasady organizacji kształcenia dzieci z Ukrainy w czasie ich pobytu w Polsce. Jednocześnie Minister Edukacji i Nauki na podstawie przepisów ww. ustawy w dniu 21 marca 2022 r. wydał rozporządzenie w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będącej obywatelami Ukrainy, w której szczegółowo uregulował organizację ich kształcenia podczas pobytu na terytorium Polski.

W ustawie o pomocy obywatelom Ukrainy uregulowano organizację kształcenia, wychowania i opieki dzieci z Ukrainy, które podjęły naukę w polskim systemie oświaty. Uregulowania te dotyczyły m.in.:

- możliwości tworzenia innych lokalizacji prowadzenia zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych podporządkowanych organizacyjnie szkołom (art. 51);
- możliwości przyznawania uczniom świadczenia pomocy materialnej o charakterze socjalnym (art. 53);
- możliwości prowadzenia nauczania w oddziale przygotowawczym w grupie międzyszkolnej (art. 55 ust. 1);
- możliwość kierowania do oddziału przygotowawczego uczniów innych szkół tego samego typu, prowadzonych przez tę samą jst (art. 55 ust. 2);
- możliwość zawierania przez jst porozumień w celu kierowania przez organ wykonawczy jst uczniów prowadzonej przez siebie szkoły do oddziału przygotowawczego zorganizowanego w szkole tego samego typu prowadzonej przez inną jst (art. 55 ust. 3).

Warunki i tryb
przyjmowania
cudzoziemców do
publicznych szkół

Zgodnie z art. 165 ust. 1 i 2 ustawy Prawo oświatowe osoby niebędące obywatelami polskimi a podlegające obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, korzystają z nauki i opieki na warunkach dotyczących obywateli polskich, odpowiednio w publicznych szkołach podstawowych oraz w publicznych szkołach ponadpodstawowych do ukończenia 18 lat lub ukończenia szkoły ponadpodstawowej. Uczeń przybywający z zagranicy jest przyjmowany do

publicznej szkoły podstawowej z urzędu, zgodnie z odpowiednio art. 133 ust. 1 i art. 151 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe:

- do klasy I publicznej szkoły podstawowej, której ustalono obwód, właściwej ze względu na miejsce zamieszkania ucznia. W przypadku publicznej szkoły podstawowej innej niż właściwa ze względu na miejsce zamieszkania ucznia - jeżeli dysponuje ona wolnymi miejscami (§ 4 ust. 1 pkt 1 i 2 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi);

- do klas II-VIII (oraz kwalifikowany do odpowiedniej klasy publicznej) szkoły podstawowej, której ustalono obwód, właściwej ze względu na miejsce zamieszkania ucznia oraz na podstawie dokumentów. W przypadku publicznej szkoły podstawowej innej niż właściwa ze względu na miejsce zamieszkania ucznia - na podstawie dokumentów, jeżeli dysponuje ona wolnymi miejscami (§ 4 ust. 2 pkt 1 i 2 powyższego rozporządzenia).

Uczeń przybywający z zagranicy jest kwalifikowany do odpowiedniej klasy lub na odpowiedni semestr oraz przyjmowany przez dyrektora do publicznego liceum ogólnokształcącego na podstawie dokumentów na wniosek rodzica ucznia lub innej osoby sprawującej opiekę nad uczniem albo pełnoletniego ucznia (§ 6 pkt 1 i § 13 ust. 1 ww. rozporządzenia).

Uczeń przybywający z zagranicy może być kwalifikowany do odpowiedniej klasy lub na odpowiedni semestr lub rok kształcenia oraz przyjmowany odpowiednio do kl. II-VIII publicznej szkoły podstawowej i publicznego liceum ogólnokształcącego, także z uwzględnieniem wieku ucznia lub opinii rodzica ucznia lub innej osoby sprawującej opiekę nad uczniem lub innej osoby sprawującej opiekę nad uczniem albo pełnoletniego ucznia wyrażonej w formie ustnej lub pisemnej (§ 11 powyższego rozporządzenia).

Jeżeli uczeń przybywający z zagranicy nie może przedłożyć dokumentów, zostaje zakwalifikowany do odpowiedniej klasy lub na odpowiedni semestr lub rok kształcenia oraz przyjęty do kl. II-VIII publicznej szkoły podstawowej i publicznego liceum ogólnokształcącego na podstawie rozmowy kwalifikacyjnej. Rozmowę kwalifikacyjną przeprowadza dyrektor publicznej szkoły z udziałem, w razie potrzeby, nauczyciela lub nauczycieli. W przypadku ucznia przybywającego z zagranicy, który nie zna języka polskiego, rozmowę kwalifikacyjną przeprowadza się w języku obcym, którym posługuje się uczeń. W razie potrzeby należy zapewnić w rozmowie kwalifikacyjnej udział osoby władającej językiem obcym, którym posługuje się uczeń (§ 12 ust. 1, 3 i 4 powyższego rozporządzenia).

Sposób organizacji
dodatkowej nauki
języka polskiego
i dodatkowych zajęć
wyrównawczych

Osoby niebędące obywatelami polskimi, podlegające obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki, mają prawo do dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego. Osoby te mają prawo do pomocy udzielanej przez osobę władającą językiem kraju pochodzenia, zatrudnioną w charakterze pomocy nauczyciela przez dyrektora szkoły na okres do 12 (24) miesięcy. Uprawnienie do dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego przysługuje także osobom będącym obywatelami polskimi, podlegającym obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki (art. 165 ust. 7, 8 i 9 ustawy Prawo oświatowe).

Dodatkowe zajęcia lekcyjne języka polskiego organizuje organ prowadzący szkołę w szkole, w której uczeń realizuje naukę, zgodnie z podstawą

programową kształcenia ogólnego. Zajęcia te są prowadzone indywidualnie lub w grupach w wymiarze pozwalającym na opanowanie języka polskiego w stopniu umożliwiającym udział w obowiązkowych zajęciach edukacyjnych, w wymiarze nie niższym niż dwie godziny lekcyjne tygodniowo (§ 17 ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi).

Rozporządzeniem z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy, zmieniono warunki organizacji dodatkowych zajęć z języka polskiego dla uczniów z Ukrainy, w ten sposób, że w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 dodatkowe zajęcia lekcyjne z języka polskiego, o których mowa w § 17 ust. 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi dla uczniów będących obywatelami Ukrainy, są prowadzone indywidualnie lub w grupach liczących nie więcej niż 15 uczniów, w wymiarze pozwalającym na opanowanie języka polskiego w stopniu umożliwiającym udział w obowiązkowych zajęciach edukacyjnych, nie niższym niż 6 godzin lekcyjnych tygodniowo (§ 11a ust. 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy). Ponadto, w ww. latach szkolnych wobec tych uczniów nie stosuje przepisu w § 19 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, który stanowi, że łączny wymiar dodatkowych zajęć lekcyjnych z języka polskiego nie może być wyższy niż 5 godzin lekcyjnych w odniesieniu do jednego ucznia (§ 11a ust. 2 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy).

Dla uczniów, w odniesieniu do których nauczyciel prowadzący zajęcia edukacyjne z danego przedmiotu stwierdzi konieczność uzupełnienia różnic programowych z tego przedmiotu, organ prowadzący szkołę organizuje w szkole dodatkowe zajęcia wyrównawcze z tego przedmiotu. Zajęcia te są prowadzone indywidualnie lub w grupach, w formie dodatkowych zajęć lekcyjnych z tego przedmiotu, w wymiarze jednej godziny lekcyjnej tygodniowo (§ 18 ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi).

Tygodniowy rozkład oraz wymiar godzin dodatkowych zajęć lekcyjnych z języka polskiego oraz dodatkowych zajęć wyrównawczych ustala, w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę, dyrektor szkoły, w której są organizowane te zajęcia (§ 17 ust. 3 i § 18 ust. 3 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi). Łączny wymiar godzin zajęć lekcyjnych, o których mowa w § 17 ust. 2 i § 18 ust. 2, nie może być wyższy niż pięć godzin lekcyjnych tygodniowo w odniesieniu do jednego ucznia (§ 19 powyższego rozporządzenia).

Osoby niebędące obywatelami polskimi mogą korzystać z dodatkowej, nauki języka polskiego oraz dodatkowych zajęć wyrównawczych w zakresie przedmiotów nauczania organizowanych przez organ prowadzący szkołę, nie dłużej niż przez okres 12 miesięcy (art. 165 ust. 7, 9 i 10 ustawy Prawo oświatowe).

Warunki tworzenia,
organizacji oraz
działania oddziału
przygotowawczego

Dla osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które wymagają dostosowania procesu kształcenia do ich potrzeb i możliwości edukacyjnych, a także dostosowania formy organizacyjnej wspomagającej efektywność ich kształcenia, organ prowadzący szkołę może zorganizować oddział przygotowawczy w szkole, w której te osoby realizują naukę zgodnie z podstawą programową kształcenia ogólnego (art. 165 ust. 11 ustawy Prawo oświatowe). Dyrektor szkoły, w której utworzono oddział

przygotowawczy, powołuje zespół kwalifikujący uczniów do tego oddziału w składzie dwóch nauczycieli oraz pedagoga lub psychologa. Liczba uczniów w oddziale przygotowawczym nie może przekraczać 25 uczniów (§ 16 ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi).

Nauczanie w oddziale jest prowadzone według realizowanych w szkole programów nauczania, z dostosowaniem metod i form ich realizacji do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów. Naukę języka polskiego w wymiarze nie niższym niż sześć⁸⁷ godzin tygodniowo prowadzi się według programu nauczania opracowanego na podstawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁸⁸ (§ 16 ust. 9 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi), czyli w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie ramowego programu kursów języka polskiego dla cudzoziemców⁸⁹.

Zajęcia edukacyjne w oddziale przygotowawczym prowadzą nauczyciele poszczególnych zajęć edukacyjnych, którzy mogą być wspomagani przez osobę władającą językiem kraju pochodzenia ucznia (§ 16 ust. 3-4 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi).

Zgodnie z art. 55 ust. 1 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy, nauczanie w oddziale przygotowawczym może być prowadzone w grupie międzyszkolnej. W przypadkach uzasadnionych warunkami demograficznymi organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego będącej organem prowadzącym szkołę, w której zorganizowano oddział przygotowawczy, może kierować do tego oddziału uczniów innych szkół tego samego typu, prowadzonych przez tę samą jednostkę samorządu terytorialnego. Jednostki samorządu terytorialnego prowadzące szkoły mogą zawierać porozumienia w celu kierowania przez organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego uczniów prowadzonej przez siebie szkoły do oddziału przygotowawczego zorganizowanego w szkole tego samego typu prowadzonej przez inną jednostkę samorządu terytorialnego. Nauczanie w oddziale przygotowawczym dla uczniów z Ukrainy jest prowadzone w oparciu o realizowane w szkole programy nauczania z zakresu kształcenia ogólnego dostosowane pod względem zakresu treści nauczania oraz metod i form ich realizacji do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów (art. 55 ust. 1-3, 5 ww. ustawy).

Na realizację obowiązkowych zajęć edukacyjnych w oddziale przygotowawczym przeznaczają się liczbę godzin nie mniejszą niż 20 godzin tygodniowo w szkole podstawowej dla klas I-III oraz nie mniejszą niż 26 godzin tygodniowo w szkole ponadpodstawowej (§ 16 ust. 5 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi). W oddziałach przygotowawczych dopuszcza się organizację zajęć w klasach łączonych odpowiednio dla klas:

- I-III szkoły podstawowej;
- IV-VI szkoły podstawowej;

⁸⁷ Do dnia 10 marca 2022 r. w wymiarze nie niższym niż trzy godziny tygodniowo.

⁸⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 901, ze zm.

⁸⁹ Dz.U. Nr 61, poz. 306.

- VII i VIII szkoły podstawowej;
- I i II liceum ogólnokształcącego, klas I-III technikum i branżowej szkoły I stopnia;
- III i IV liceum ogólnokształcącego i klas III-V technikum.

Okres nauki ucznia w oddziale przygotowawczym trwa do zakończenia zajęć dydaktyczno-wychowawczych w roku szkolnym, w którym uczeń został zakwalifikowany do oddziału przygotowawczego. Okres ten w zależności od postępów w nauce ucznia i jego potrzeb edukacyjnych może zostać skrócony albo przedłużony, nie dłużej niż o jeden rok szkolny (art. 165 ust. 13 ustawy Prawo oświatowe). Decyzję o skróceniu albo przedłużeniu okresu nauki ucznia w oddziale przygotowawczym podejmuje rada pedagogiczna na wniosek uczących ucznia nauczycieli, pedagoga lub psychologa (§ 16 ust. 7 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi).

Uregulowania dotyczące kształcenia uczniów z Ukrainy

W rozporządzeniu w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy, w stosunku do uczniów z Ukrainy wprowadzono nowe uregulowania dotyczące organizacji kształcenia w oddziale przygotowawczym oraz innych zajęć prowadzonych w szkole. Polegały one m.in. na:

- 1) nie podleganiu w latach szkolnych 2021/2022, 2022/2023 i 2023/2024 ucznia z Ukrainy uczęszczający do oddziału przygotowawczego klasyfikacji rocznej w przypadku, gdy rada pedagogiczna uzna, że, uczeń nie zna języka polskiego lub znajomość przez ucznia języka polskiego jest niewystarczająca do korzystania z nauki lub zakres realizowanych w oddziale przygotowawczym zajęć edukacyjnych uniemożliwia przeprowadzenie klasyfikacji rocznej ucznia (§ 6b ust. 1 rozporządzeniu w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży z Ukrainy);
- 2) możliwości prowadzenia zajęć z języka polskiego dla uczniów z Ukrainy indywidualnie lub w grupach liczących nie więcej niż 15 uczniów, w wymiarze nie niższym niż 6 godzin lekcyjnych tygodniowo (§ 11a ust. 1 rozporządzeniu w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy);
- 3) niestosowania wobec uczniów z Ukrainy wymogu realizacji dodatkowych zajęć wyrównawczych z języka polskiego i zajęć wyrównawczych w wymiarze 5 godzin lekcyjnych tygodniowo w odniesieniu do jednego ucznia (§ 11a ust. 12 rozporządzeniu w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy);
- 4) możliwości zwiększenia liczby uczniów będących obywatelami Ukrainy w oddziale klasy I-III szkoły podstawowej (§ 8 ust. 1-4 rozporządzeniu w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy);
- 5) możliwości zwiększenia liczby uczniów będących obywatelami Ukrainy na zajęciach świetlicowych (§ 11 ust. 1-3 rozporządzeniu w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy).

Egzaminy zewnętrzne

Po ukończeniu szkoły podstawowej i liceum ogólnokształcącego uczeń uzyskuje świadectwo. Uczeń liceum może przystąpić do egzaminu maturalnego. W przypadku ucznia szkoły podstawowej egzamin ósmoklasisty jest egzaminem obowiązkowym (art. 44q ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty), co oznacza, że każdy uczeń musi do niego przystąpić, aby ukończyć szkołę. Nie jest przy tym określony minimalny wynik, jaki uczeń powinien uzyskać, stąd też egzaminu ósmoklasisty nie można nie zdać.

Stosownie do art. 44zr ust. 6 ustawy o systemie oświaty uczeń albo absolwent, który w roku szkolnym, w którym przystępuje do egzaminu ósmoklasisty lub

egzaminu maturalnego, był objęty pomocą psychologiczno- pedagogiczną w szkole ze względu na trudności adaptacyjne związane z wcześniejszym kształceniem za granicą może przystąpić do powyższych egzaminów w warunkach dostosowanych do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych wynikających odpowiednio z rodzaju tych trudności, na podstawie pozytywnej opinii rady pedagogicznej. Zgodnie z art. 44zr ust. 7 ustawy o systemie oświaty uczeń albo absolwent (cudzoziemiec), któremu ograniczona znajomość języka polskiego utrudnia zrozumienie czytanego tekstu, może przystąpić do:

- egzaminu ósmoklasisty, z wyjątkiem egzaminu ósmoklasisty z języka obcego nowożytnego,
- egzaminu maturalnego, z wyjątkiem egzaminu maturalnego z języka obcego nowożytnego, języka mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub języka regionalnego,
- w warunkach dostosowanych do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych wynikających z tego ograniczenia, na podstawie pozytywnej opinii rady pedagogicznej. Dostosowanie formy egzaminu ósmoklasisty polega na przygotowaniu odrębnych arkuszy egzaminacyjnych dostosowanych do potrzeb ucznia, któremu ograniczona znajomość języka polskiego utrudnia zrozumienie czytanego tekstu (art. 44zr ust. 9 ustawy o systemie oświaty).

Warunki i formy dostosowania określone są na dany rok szkolny przez dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w komunikacie wydanym na podstawie art. 9a ust. 2 pkt 10 lit. a tiret trzecie ustawy o systemie oświaty.

W rozporządzeniu w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy, w stosunku do uczniów z Ukrainy wprowadzono nowe uregulowania dotyczące egzaminów zewnętrznych m.in.:

- 1) w roku szkolnym 2021/2022 w przypadku uczniów będących obywatelami Ukrainy, deklarację o przystąpieniu do egzaminu ósmoklasisty, powinna być złożona do dnia 11 kwietnia 2022 r. Deklarację wypełniało się tylko w zakresie języka obcego nowożytnego, z którego uczeń przystąpi do egzaminu ósmoklasisty (§ 2 ust. 1 rozporządzeniu w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy);
- 2) w roku szkolnym 2022/2023 w przypadku uczniów będących obywatelami Ukrainy, o których mowa w § 1, którzy rozpoczęli naukę w klasie VIII szkoły podstawowej po dniu 30 września 2022 r., deklarację o przystąpieniu do egzaminu, składa się w terminie do dnia 15 marca 2023 r. Deklarację wypełnia się tylko w zakresie języka obcego nowożytnego, z którego uczeń przystąpi do egzaminu ósmoklasisty (§ 2a ust. 1 rozporządzeniu w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy);
- 3) w roku szkolnym 2021/2022 w przypadku uczniów będących obywatelami Ukrainy uczęszczających do liceum ogólnokształcącego dla młodzieży, którzy zamierzają przystąpić do egzaminu maturalnego, deklarację przystąpienia do egzaminu maturalnego składało się do dnia 31 marca 2022 r. (§ 3 ust. 1 rozporządzeniu w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy);
- 4) w roku szkolnym 2022/2023 w przypadku uczniów będących obywatelami Ukrainy, którzy rozpoczęli naukę w klasie programowo najwyższej liceum ogólnokształcącego dla młodzieży po dniu 30 września 2022 r. i zamierzają przystąpić do egzaminu maturalnego, deklarację przystąpienia do egzaminu maturalnego, składa się w terminie do dnia 15 marca 2023 r. (§ 3a ust. 1 rozporządzeniu w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy).

Zatrudnianie na stanowisku nauczyciela

Zajęcia edukacyjne w szkole prowadzą nauczyciele, którzy posiadają kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela danych zajęć edukacyjnych w danej szkole. Szczegółowe kwalifikacje wymagane od nauczycieli zatrudnionych w poszczególnych typach szkół zostały określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej⁹⁰, wydanego na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy Karta Nauczyciela. Nauczycieli można zatrudnić w publicznych szkołach zarówno na podstawie przepisów ustawy Karta Nauczyciela, jak i ustawy Prawo oświatowe na podstawie umowy o pracę na czas określony lub nieokreślony. Zgodnie z art. 38 i 39 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy, obywatel Ukrainy, któremu udzielono pozwolenia na pobyt czasowy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jest uprawniony do wykonywania pracy bez konieczności posiadania pozwolenia na pracę. Wobec powyższego obywatela Ukrainy można zatrudniać w szkole na podstawie art. 15 ustawy Prawo oświatowe bez spełniania przez niego wymagań kwalifikacyjnych, a jedynie posiadanie odpowiedniego przygotowania, które ocenia dyrektor szkoły.

W ustawie o pomocy obywatelom Ukrainy wprowadzono rozwiązanie umożliwiające dyrektorowi szkoły zatrudnianie osób nieposiadających obywatelstwa polskiego na stanowisku pomocy nauczyciela (art. 57 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy) oraz możliwość wykonywania pracy przez osobę pobierającą nauczycielskie świadczenie kompensacyjne (art. 58 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy).

⁹⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U. z 2020 r. poz. 1289, ze zm.).

6.3.WYNIKI BADANIA KWESTIONARIUSZOWEGO WŚRÓD
NAUCZYCIELI KSZTAŁCĄCYCH DZIECI CUDZOZIEMCÓW

W związku z kontrolą w 28 szkołach przeprowadzono badania kwestionariuszowe wśród nauczycieli pracującymi z dziećmi cudzoziemców. W anonimowych badaniach przeprowadzonych w trakcie kontroli dotyczących:

- dostosowania programów nauczania do potrzeb uczniów cudzoziemców – wzięło udział 221 nauczycieli prowadzących w roku szkolnym 2022/2023 zajęcia z języka polskiego, matematyki, historii, geografii i biologii;
- organizacji w szkole pomocy psychologiczno-pedagogicznej - wzięło udział 510 nauczycieli-wychowawców klas, w których w roku szkolnym 2022/2023 uczyli się uczniowie cudzoziemcy;
- organizacji doskonalenia zawodowego w zakresie pracy z uczniem cudzoziemskim – wzięło udział 981 nauczycieli, pedagogów i psychologów pracujących w roku szkolnym 2022/2023 w oddziałach, w których uczyli się cudzoziemcy.

Dostosowanie programów nauczania do potrzeb uczniów cudzoziemców

1. Przeprowadzam diagnozę wstępną poziomu wiedzy i umiejętności uczniów (w tym cudzoziemskich) rozpoczynających naukę w oddziale.

	Zawsze, kiedy rozpoczynam prace z nowym uczniem	Tylko na początku roku szkolnego lub etapu edukacyjnego	Gdy uznam, że jest taka potrzeba	Nigdy
Liczba odpowiedzi	140	49	58	0
%	57	20	23	0

1. Realizuję podstawę programową z zastosowaniem programu nauczania

	Własnego, autorskiego	Programu autorskiego przygotowanego przez innego autora/zespół autorów	Z wydawnictwa
Liczba odpowiedzi	15	13	209
%	6	6	88

2. Program nauczania został dostosowany do potrzeb uczniów cudzoziemców

	Tak, samodzielnie opracowałem dostosowania	Tak, skorzystałem z programu, który był już dostosowany	Nie
Liczba odpowiedzi	188	26	11
%	84	11	5

3. Dostosowania dotyczyły:

	Metod, form pracy z uczniem lub organizacji nauczania	Treści edukacyjnych	Sposobów oceniania
Liczba odpowiedzi	196	124	162
%	41	26	33

4. Dostosowania polegały m.in. na:

	Dostosowaniu liczby zadań do wykonania	Różnicowa niu stopnia trudności	Zastosow aniu określone j metody pracy	Pracy z pomocą nauczyciela/ asystenta/ kolegów	Zmniejszeniu obszerności tekstów do czytania lub materiału do opanowania	Przygotowaniu tekstów oraz treści programowych w prostym języku	Spraw dzeniu wiedzy w określ onej formie	Korzystan ie dodatkow ej pomocy (słownik)
Liczba odpowiedzi	172	150	125	123	129	86	85	174
%	16	14	12	13	12	8	8	16

5. Dostosowania zostały wprowadzone:

	Na polecenia dyrektora	Na podstawie przeprowadzonej przez nauczyciela diagnozy poziomu wiedzy i umiejętności ucznia	Na podstawie przeprowadzonego przez pedagoga i/lub psychologa rozpoznania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia cudzoziemskiego	Na podstawie ogólnych wskazań metodycznych związanych z pracą z cudzoziemcami	Z innych powodów
Liczba odpowiedzi	56	158	74	133	14
%	13	36	17	31	3

Organizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów cudzoziemców

1. Czy uczniowie cudzoziemcy uczęszczający do oddziału, którego jest Pani/Pan wychowawcą są w szkole objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną?

	tak, wszyscy uczniowie cudzoziemscy	większość	niektóre osoby, gdy zajdzie taka potrzeba	żadna z tych osób
Liczba odpowiedzi	324	37	141	22
%	62	7	27	4

2. Czy w szkole rozpoznano indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne uczniów cudzoziemskich uczęszczających do oddziału, którego Pani/Pan jest wychowawcą, ich możliwości psychofizyczne i czynniki środowiskowe wpływające na jego funkcjonowanie?

	tak, wszystkich	tak, części z nich	nie wiem, tym zajmuje się pedagog/psycholog	nie
Liczba odpowiedzi	401	46	17	21
%	83	9	4	4

3. Z jakich form pomocy psychologiczno-pedagogicznej korzystają uczniowie cudzoziemcy uczęszczający do oddziału, którego Pani/Pan jest wychowawcą?

	klasy terape- utychn e	rozwi- jące uzdoln- ienia	rozwi- jące umiejęt- ności uczenia się	dylak- tyczne- wyrów- nawcze	specjalistyczne: korekcyjno- kompensacyjne, logopedyczne, rozwijające kompetencje emocjonalno- społeczne oraz inne zajęcia o charakterze terapeutycznym	związane z wyborem kierunku kształcen- ia i zawodu	zindywid- ualizowa- na ścieżka kształcen- ia	perady i konsult- acje	warsz- taty
Liczba odpowi- edzi	12	122	112	233	115	98	15	379	139
%	1	9	8	17	9	7	1	28	10

Organizacja doskonalenia zawodowego nauczycieli szkoły

1. Czy widzi Pani/ Pan potrzebę organizacji przez szkołę szkoleń w zakresie pracy z uczniem cudzoziemcem?

	Tak	Nie
Liczba odpowiedzi	416	505
%	45	55

2. W sytuacji kiedy widzi Pani/Pan potrzebę organizacji takich szkoleń, czy zgłaszała Pani/zgłaszał Pan taką potrzebę do dyrektora szkoły?

	Tak	Nie
Liczba odpowiedzi	354	421
%	46	54

3. Czy w roku szkolnym 2022/2023 lub w roku szkolnym 2021/2022 uczestniczyła Pani/ uczestniczył Pan w doskonaleniu zawodowym związanym z edukacją (wychowaniem, opieką) ucznia cudzoziemskiego zorganizowanym przez szkołę?

	Tak	Nie, ponieważ:	- nie zorganizowano takich szkoleń	- byłam/byłem nieobecna(y)
Liczba odpowiedzi	616	227	176	89
%	73	27	78	39

4. Czy w latach szkolnych 2021/2022-2022/2023 z własnej inicjatywy i na własny koszt uczestniczyła Pani/uczestniczył w doskonaleniu zawodowym związanym z edukacją uczniów cudzoziemców?

	Tak, wielokrotnie	Tak, kilka razy	Tak, sporadycznie	Nie uczestniczyłam/ nie uczestniczyłem
Liczba odpowiedzi	90	176	182	485
%	10	19	20	52

5. Jeżeli tak, to w jakich formach doskonalenia zawodowego związanego z edukacją uczniów cudzoziemców uczestniczyła Pani/uczestniczył Pan?

	lekcje otwarte	konferencje przedmiotow o- metodyczne	warsztat y	szkole nia online	studia podyplomo we	kursy kwalifi kacyjn e	Inne
Liczba odpowiedz i	74	137	128	543	29	53	56
%	7	13	13	53	3	5	5

6. Czy w pracy z uczniami cudzoziemcami korzysta Pani/Pan z dostępnych w szkole pomocy dydaktycznych lub naukowych wspierających nauczycieli w pracy z uczniem cudzoziemcem?

	Nie korzystam, ponieważ w szkole nie zapewniono pomocy dydaktycznych	Tak, korzystam z pomocy dydaktycznych zakupionych przez szkołę i są one:	- wystarczające	niewystarczające	Tak, korzystam z pomocy dydaktycznych, ale organizuję je samodzielnie
Liczba odpowiedzi	20	558	481	132	362
%	3	97	86	24	37

6.4. PROBLEMATYKA POMOCY OBYWATELOM UKRAINY PO WYBUCHU WOJNY NA TERYTORIUM TEGO PAŃSTWA

Uchodźcy z Ukrainy⁹¹

W marcu 2023 r. w całej Europie zarejestrowano nieco ponad 8 mln uchodźców z Ukrainy. Ponadto prawie 5 mln uchodźców z Ukrainy jest zarejestrowanych tymczasowo⁹². Ta tymczasowa rejestracja oznacza m.in. że procedury rejestracyjne są jeszcze w toku. Aby zapewnić spójną i komplementarną koordynację pomocy finansowej i technicznej uchodźcom (udzielaną przez agencje ONZ, międzynarodowe i krajowe organizacje pozarządowe, organizacje wyznaniowe itp.), UNHCR opracowuje Plany Pomocy Uchodźcom - RRP⁹³, które mają za zadanie wspierać rządy przyjmujące uchodźców w dużych i złożonych kryzysach. W przypadku uchodźców wojennych z Ukrainy RRP objęło siedem krajów: Bułgarię, Czechy, Polskę, Mołdawię, Rumunię, Słowację i Węgry⁹⁴. Wszystkie te kraje przyjęły ok. 5 mln uchodźców, w tym Polska prawie 1,6 mln. Z pozostałych krajów europejskich najwięcej uchodźców z Ukrainy zarejestrowały Niemcy - nieco ponad 1 mln. W gronie krajów, gdzie liczba zarejestrowanych uchodźców z Ukrainy nieznacznie przekraczała 160 tys. znalazły się: Hiszpania, Wielka Brytania i Włochy. W innych krajach europejskich, poza Francją, liczba zarejestrowanych uchodźców z omawianego kierunku nie przekroczyła 100 tys.

⁹¹ Raport UNHCR – Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźców pt. „Sytuacja dotycząca Ukrainy. Regionalny Plan Pomocy Uchodźcom”. Raport został opublikowany w lutym 2023 r. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/97958>

⁹² Dane z UNHCR z początku marca 2023 r.

⁹³ Refugee Response Plans.

⁹⁴ Do RRP włączono również Białoruś i Federację Rosyjską, ale na innych zasadach i niniejsza informacja tych państw nie dotyczy. Z opisu sytuacji w Mołdawii i w krajach nadbałtyckich zrezygnowano ze względu na niewielką liczbę uchodźców.

Edukacja dzieci z Ukrainy w państwach europejskich (przykłady)

Bulgaria

Pod koniec 2022 r. około 600 dzieci i nastolatków złożyło wniosek o przyjęcie do bułgarskiego systemu edukacji na około 15 tys. dzieci ukraińskich w wieku szkolnym. Liczba ta była stosunkowo niska ze względu na oczekiwania, że konflikt wkrótce się skończy i uchodźcy będą mogli w najbliższym czasie wrócić na Ukrainę. Ponadto niektórzy uczniowie nadal kontynuują naukę online. Niemniej jednak brakuje rodzin opiekuńczych i odpowiedniego wsparcia dla uczniów przystępujących do bułgarskiego systemu edukacji. W RRP dla Bułgarii nadal priorytetowo będzie traktowana integracja języka ukraińskiego do formalnego krajowego systemu szkolnego w celu zapewnienia ciągłości edukacji dzieci ukraińskich po powrocie do kraju.

Będzie temu towarzyszyło usuwanie barier w dostępie do edukacji, poprzez rozszerzenie potencjału bułgarskich szkół w celu przyjmowania dzieci uchodźców oraz zapewnienie odpowiednich materiałów edukacyjnych dla przedszkoli, szkół podstawowych i średnich. Wsparcie będzie udzielane nauczycielom, pracownikom socjalnym i psychologom ściśle współpracującym z dziećmi uchodźców. Partnerzy zaangażowali usługodawców, społeczności przyjmujące i samych uchodźców do różnorodnych działań integracyjnych.

Ponadto występują poważne deficyty w państwowym finansowaniu bezpłatnych kursów językowych i bezpłatnej certyfikacji umiejętności językowych dla uchodźców. Uznano to za poważny problem, usunięcie go będzie stanowiło kluczowy pierwszy krok do integracji dzieci uchodźców. Dodatkowo trwają prace nad rozwojem nauczania online.

Czechy

Pomimo wprowadzenia Krajowego Programu Integracji Ukraińskich Dzieci Uchodźców do systemu edukacji narodowej istnieje znaczna presja na istniejące szkoły przyjmowania cudzoziemców, pomimo, że zdolność absorpcyjna tych instytucji powoli kończy się, a obciążenie zadaniami związanymi z integracją dzieci uchodźców jest nierównomiernie rozłożone na szkoły w całym kraju.

Trudności w nauczaniu języka czeskiego, brak nauczycieli i zaspokajania potrzeb dzieci w zakresie wsparcia psychospołecznego wymagają dalszego systemowego rozwiązywania narastającego problemu nauczania dzieci uchodźców.

Rumunia

Rząd rumuński uchwalił w marcu 2022 r. szereg przepisów i zaleceń, aby zachęcić ukraińskie dzieci do przystąpienia do rumuńskiego krajowego systemu szkolnictwa, ale wyzwania związane z włączeniem do tego systemu dzieci uchodźców pozostają znaczące.

W roku szkolnym 2022/2023 około 4 tys. dzieci z Ukrainy zarejestrowano w krajowym systemie edukacji z około 30 tys. uczniów ukraińskich przebywających w Rumunii. Główne przyczyny niskiej rejestracji przypisuje się: problemom z oceną poziomu edukacyjnego poszczególnych uczniów, dostępnością szkół, nauczycieli i pomocy dydaktycznych oraz różnicom systemów edukacyjnych i pedagogicznych obu państw oraz administracyjnym ograniczeniom. Ponadto na niski poziom zarejestrowanych ma wpływ postrzeganie tymczasowego charakteru pobytu w Rumunii oraz tym, że dzieciom oferuje się możliwość kontynuowania nauki w ukraińskich szkołach poprzez naukę online. Bariere w rejestracji obejmuje również status „obserwatora” przyznawany dzieciom ubiegającym się o status uchodźców co uniemożliwia im uzyskanie ocen na koniec roku szkolnego.

Nie bez znaczenia w omawianych powyżej problemach mają złożone potrzeby dzieci narażonych na traumatyczne i stresujące wydarzenia wojenne oraz trudną sytuację życiową. Przyjmowanie dzieci na różnych poziomach edukacyjnych (przedszkole, edukacja: podstawowa, średnia, czy też zawodowa) jest również poważnym wyzwaniem. Liczba uczniów rejestrujących się podlega dużej fluktuacji co jest spowodowane częstymi zmianami lokalizacji uczniów i nadal trwającym napływem uchodźców.

Odpowiedź RRP na ww. problemy obejmuje elastyczne podejście do ich rozwiązywania m.in. poprzez:

- wspieranie dostępu do przyjaznych dzieciom miejsc w ośrodkach noclegowych;
- wspieranie rządowych wysiłków na rzecz ułatwienia zapisów do szkół, w tym przede wszystkim za pośrednictwem biur edukacyjnych i kampaniom w mediach publicznych i społecznościowych, a także wsparciem rejestracji danych uczniów;
- zwiększanie zdolności szkół do wspierania skutecznego uczestnictwa dzieci m.in. poprzez prowadzenie przyspieszonych kursów języka rumuńskiego oraz szkoleń wspierających w sprawie zdrowia psychicznego, kultury rumuńskiej, włączenia gospodarczego itp. Ponadto zapewnienia podstawowego wsparcia psychospołecznego;
- inicjatywy mające na celu utrzymanie lub przywrócenie powiązań z ukraińską edukacją służących ułatwieniu ponownego wejścia do ukraińskiego systemu edukacji.

Słowacja

Interwencje partnerów RRP traktowały priorytetowo włączenie dzieci uchodźców do formalnego systemu edukacji poprzez wspieranie słowackiego systemu edukacji narodowej, który stoi obecnie w obliczu poważnych wyzwań w wyniku napływu dzieci uchodźców i młodzieży z Ukrainy. Interwencje skupiają się na wzmocnieniu zdolności systemu edukacji do przyjęcia i zapewnienia wysokiej jakości edukacji dzieciom uchodźców, jak również zaspokajanie różnych potrzeb - edukacyjnych (umiejętności podstawowe), społecznych (umiejętności życiowe) i emocjonalnych (poprzez zdrowie psychiczne i interwencje psychospołeczne) - na wszystkich etapach cyklu życia dziecka.

W szczególności partnerzy będą nadal wzmacniać krajowe zdolności w zakresie planowania, monitorowania i oceny bieżących interwencji wspierających integrację dzieci uchodźców, dzięki gromadzeniu odpowiednich danych, monitorowaniu procesu uczenia się i identyfikacji ryzyka rezygnacji z edukacji. Partnerzy również wspierają szkoły i nauczycieli w umożliwieniu dostępu dzieci do wysokiej jakości nauczania np. poprzez zwiększenie umiejętności nauczycieli pracy z dziećmi, które doświadczyły zdarzeń niepożądanych wywołanych wojną. W miarę jak kraj zmierza w kierunku zapewnienia do 2025 r. pełnego włączenia dzieci uchodźców do systemu edukacji, wzmocniona zostaje współpraca instytucji rządowych, pozarządowych i gminnych w celu wspierania zróżnicowanej oferty wczesnej nauki.

Partnerzy będą nadal wspierać szkoły w tworzeniu środowiska sprzyjającego integracji dzieci uchodźców, poprzez lekcje języka słowackiego, zapewnienie pomocy w nauce i zaangażowanie dodatkowej kadry pedagogicznej i niepedagogicznej, w tym poprzez integrację do systemu edukacji ukraińskich nauczycieli, asystentów nauczycieli, ukraińskich mediatorów kulturowych oraz psychologów. Innym istotnym czynnikiem włączenia dzieci i młodzieży do słowackiego systemu edukacji jest zaangażowanie rodziców i opiekunów w zachęceniu dzieci i młodzieży do nauki.

Węgry

Partnerzy traktują priorytetowo włączenie dzieci uchodźców z Ukrainy do narodowego systemu edukacji w ścisłej współpracy z rządem. Zapewnienie dostępu do edukacji dzieci uchodźców na Węgrzech wymaga szerokiego zakresu wsparcia dla dzieci, opiekunów, nauczycieli i społeczności lokalnych.

Dzieci uchodźców z Ukrainy na Węgrzech mają zróżnicowane profile i pochodzą z różnych środowisk, co powoduje potrzebę wypracowania różnorodnego podejścia do tego zjawiska.

Zidentyfikowano poprawę dostępu do wysokiej jakości edukacji. Nadal jednak wymaga to wielu interwencji dostosowanych do konkretnych potrzeb dzieci uchodźców z Ukrainy. Na przykład dla tych, którzy nie mówią po węgiersku wymagane jest rozszerzenie systemu przygotowawczej nauki języka węgierskiego. Dla dzieci, które były dłużej poza szkołą, wymagane są przyspieszone programy nauczania wyrównawczego. Partnerzy skupiają się również na poprawie jakości środowiska uczenia się poprzez zapewnienie m.in. zaopatrzenia w odpowiednie pomoce dydaktyczne, rozwój zawodowy nauczycieli oraz uwrażliwienie rodziców na kwestię zapisywania dzieci do szkół.

Oprócz interwencji edukacyjnych w celu przygotowania dzieci do dostępu do edukacji formalnej jest ważne zapewnianie terminowych i przystępnych informacji o prawach i obowiązkach związanych z edukacją uchodźców na Węgrzech.

W uzupełnieniu opisu systemów edukacji dzieci i młodzieży wspieranych przez RRP dodano przykład Niemiec – drugiego państwa po Polsce w zakresie liczby zarejestrowanych uchodźców z Ukrainy (nieco ponad 1 mln) oraz opis systemu organizacji edukacji dla dzieci emigrantów Zjednoczonego Królestwa – państwa z grupy państw, które zarejestrowały ponad 160 tys. uchodźców (patrz akapit czwarty niniejszego załącznika). Poniższe opisy dotyczą różnych grup uchodźców w tym i tych z Ukrainy⁹⁵.

Niemcy

Dzieci i młodzież w wieku powyżej sześciu lat muszą obowiązkowo uczęszczać do szkoły przez dziewięć lat (w niektórych krajach związkowych 10 lat). Dotyczy to osób, które zostały już uznane za uchodźców lub które ubiegają

się o azyl, lub otrzymały ochronę uzupełniającą w Niemczech.

W niektórych szkołach zorganizowano tzw. klasy przygotowawcze lub powitalne, aby przekazać dzieciom podstawy języka niemieckiego przed rozpoczęciem regularnych zajęć.

Dokładna procedura rejestracji do szkół różni się w zależności od kraju związkowego. W Niemczech uczęszczanie do szkół publicznych jest bezpłatne. Jednak w trakcie roku szkolnego mogą pojawić się specjalne wydatki na przykład na podręczniki szkolne. Można wtedy ubiegać się o przejęcie dodatkowych kosztów edukacji przez zakłady pomocy społecznej.

Anglia

⁹⁵ Dane UNHCR oraz Wytyczne Rządu Zjednoczonego Królestwa <https://www.gov.uk/guidance/homes-for-ukraine-welcome-guide-for-ukrainian-children-under-18>

Rodziny emigrantów z dziećmi w wieku szkolnym lub ich sponsorzy podpisują specjalne umowy z rządem i władzami samorządowymi o opiece nad dziećmi. Sponsorzy podpisują umowy na trzy lata lub do skończenia przez dzieci 18. lat życia. Umowy te mogą być przedłużane. W ramach tych umów samorządy, rodzice i sponsorzy dzieciom uchodźców zapewniają m.in.:

- edukację,
- odpowiednie zakwaterowanie,
- wsparcie finansowe (wraz z rządową partycypacją),
- opiekę socjalną i medyczną oraz
- stały monitoring dobrobytu dzieci realizowany przez władze samorządowe.

W Anglii dzieci kształcą się lub szkołą do 18/19 roku życia. W tym okresie nauka jest całkowicie bezpłatna.

Sponsorzy organizują pójście do szkoły lub na studia, chyba że rodzice i sponsorzy zdecydują o kształceniu dzieci lub młodzieży w domu.

Nauczyciele w szkołach rozumieją, że angielski nie jest pierwszym językiem uchodźców i zapewnią pomoc, której potrzebują, aby jak najlepiej wykorzystać lekcje dla rozwoju potencjału dzieci emigrantów. Organizują w związku z tym m.in. dostęp do kursów języka angielskiego. Dla osób mówiących innymi językami są dedykowane szkoły dla osób nie mówiących po angielsku (tzw. ESOL).

Szkoły organizują testy, a następnie na ich podstawie decydują, do którego „zestawu umiejętności” przypisać dzieci (zwykle istnieje „zestaw wyższy”, „zestaw średni” i „zestaw niższy”).

6.5. WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI

1. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. 2023 r., poz. 103, ze zm.).
3. Ustawa dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2023 r. poz. 984, ze zm.).
4. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2597, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 7 września 1991 o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230, ze zm.).
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (Dz. U. z 2023 r. poz. 2301, ze zm.).
7. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2094, ze zm.).
8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2023 r. poz. 1798, ze zm.).
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. poz. 1534.).
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1551, ze zm.).
11. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe (Dz. U. poz. 1653.).

6.6. WYKAZ PODMIOTÓW, KTÓRYM PRZEKAZANO INFORMACJĘ O WYNIKACH KONTROLI

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Minister Edukacji i Nauki
6. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
7. Rzecznik Praw Obywatelskich
8. Przewodniczący Komisja do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu RP
9. Przewodniczący Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu RP
10. Przewodniczący Komisji Nauki, Edukacji i Sportu Senatu RP
11. Kuratorzy oświaty
12. Prezydenci miast/burmistrzowie/wójtowie

6.7. STANOWISKO MINISTRA DO INFORMACJI O WYNIKACH KONTROLI

6.8. OPINIA PREZESA NIK DO STANOWISKA MINISTRA
